ISSN-0860-2395

WIADOMOŚCI KONSERWATORSKIE

BIULETYN STOWARZYSZENIA KONSERWATORÓW ZABYTKÓW

W RP BĘDZIE PAŃSTWOWA SŁUŻBA OCHRONY ZABYTKÓW!

Poprzedni numer „Wiadomości" rozpoczynał artykuł, którego tytuł miał formę pytania. Dziś odpowiedź na to pytanie już znamy. Wszyscy, którym nieobcy jest los zabytków w Polsce, wiedzą, że odpowiedź twierdzącą przyniosła tzw. mała nowelizacja ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach z dnia 19 lipca b.r. Z satysfakcją należy też odnotować, że nie było głosów „przeciw", a poprzedzająca głosowanie dyskusja była interesująca i kompetentna. Jest to sukces Obywatelskiego Klubu Poselskiego, który wystąpił z projektem tzw. małej nowelizacji, a zwłaszcza Stanisława Żurowskiego, posła–sprawozdawcy, prowadzącego ustawę przez wszystkie rafy i meandry ustawodawczej procedury. Powód to również do zadowolenia stowarzyszeń i zespołów popierających zmiany, wśród nich SKZ–u, TOnZ–u, SHS–u i ICOMOS–u. Jest to także niemałe osiągnięcie Ministerstwa Kultury i Sztuki, szczególnie Izabeli Cywińskiej, ministra kultury i sztuki i Tadeusza Zielniewicza, generalnego konserwatora zabytków, którzy dostrzegli ważność sprawy, znaleźli wspólny język ze środowiskiem, podjęli niemały wysiłek w celu przekonania reformatorów systemu administracji państwowej, że istnieje możliwość i potrzeba powołania samodzielnego organu administracji, jakim w wyniku zmiany ustawy staje się wojewódzki konserwator zabytków.

Tzw. mała nowelizacja zrealizowała niezmiernie ważną część programu, który wespół ze środowiskiem generalny

Nagroda im. Hanny Pieńkowskiej i Jerzego Łomnickiego dla MICHAŁA WITWICKIEGO

Jury pod przewodnictwem prof. dr. hab. W. Kalinowskiego przyznało Nagrodę im. Hanny Pieńkowskiej i Jerzego Łomnickiego w 1990 r. mgr. inż. arch. Michałowi Witwickiemu z Warszawy. Jest on szóstym laureatem po M. Korneckim, J. Żurawskim, J. Skibińskiej, J. Grabowskiej i W. Kłapkowskiej. M. Witwicki jest architektem i urbanistą związanym z ochroną zabytków od 36 lat, obecnie pracownikiem Zespołu Ekspertów Międzyresortowej Komisji ds. Rewaloryzacji Miast. Nagroda zostanie wręczona na Walnym Zjeździe SKZ w październiku br.

*

Kto zna Michała Witwickiego lub choćby tylko zetknął się z nim w działalności zawodowej, ten nie ma wątpliwości, że jury dokonało w 1990 r. trafnego wyboru, przede wszystkim dlatego, że należy on

(dokończenie na str. 18)

W zeszycie:

USTAWA o ochronie dóbr kultury i muzeach (jednolity tekst) STR. 19

Wykaz fundacji ochrony zabytków i muzealnych STR. 37

Co dalej z zaporą na Dunajcu? STR. 9

konserwator zabytków przedstawił już w 1988 r. Jeszcze kilka innych istotnych fragmentów tego programu powinno doczekać się realizacji, ale dokonany został krok pierwszy. Jeśliby szukać odniesienia w historii konserwatorstwa polskiego, to można by „małą nowelizację" porównać do słynnego Dekretu Rady Regencyjnej o opiece nad zabytkami kultury i sztuki z 1918 r., który, choć uchwalony przez organ nie będący reprezentacją w pełni niepodległej RP, stał się fundamentem prawnej konstrukcji ochrony zabytków w XX–leciu międzywojennym, a następnie i ustawy z 1962 r. Oczywiście nie chodzi o analogie w treści, gdyż tym razem nie zaczynamy od zera, lecz podejmujemy trud naprawy tego, co psuto przez ostatnie 25 lat. Dlatego także w tym numerze drukujemy wypowiedź prawnika, Jana Pruszyńskiego na temat tez do zmiany ustawy jako kontynuację wcześniej rozpoczętej dyskusji. Zrobiono bowiem pierwszy krok w kierunku gruntownej zmiany ustawy, co czeka przyszły sejm RP.

Przedstawiamy więc pełny tekst ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach wraz z wszystkimi zmianami zarówno wcześniej dokonywanymi, jak i obecnie uchwalonymi w lipcu, a także tekst informujący, co obecna nowelizacja zmieniła i jakie przynosi to konsekwencje dla organizacji Państwowej Służby Ochrony Zabytków i instytucji współpracujących. Poza stałymi rubrykami treść tego zeszytu „Wiadomości" uzupełniają informacje szczególnie istotne dla wszystkich członków stowarzyszenia: o październikowym Walnym Zjeździe Sprawozdawczo–Wyborczym oraz towarzyszącej mu sesji naukowej.

Marek Konopka
Redaktor „Wiadomości Konserwatorskich"

MUZEUM NA SZLAKU ODRY

Pomysł utworzenia Przestrzennego Muzeum Odry wysunął w roku 1986 na łamach prasy i w programach radiowych red. Jerzy Kułtuniak – wówczas dziennikarz Polskiego Radia w Katowicach. Propozycja brzmiała następująco: wykorzystując istniejące już placówki muzealne w nadodrzańskich miejscowościach – od Raciborza do Szczecina – zorganizować ciąg ekspozycji, ukazujących w różnorodny sposób kulturotwórczą funkcję rzeki, jej związki z tysiącletnią historią naszego narodu i państwa oraz współczesną problematyką ekologiczną, żeglugową i gospodarczą Odry. W ten sposób, po iluś tam latach, może powstać atrakcyjny szlak turystyczny, wiodący wzdłuż biegu rzeki, popularyzujący jej kulturowe dziedzictwo.

Wbrew obawom, że nie pora w trudnych czasach na realizację takiej idei, pomysł spotkał się z szerokim poparciem. Do grona sprzymierzeńców zaliczyć trzeba przede wszystkim nadodrzańskie muzea, archiwa państwowe w nadodrzańskich województwach, placówki naukowe, regionalne towarzystwa, przedsiębiorstwa, dla których Odra jest „warsztatem pracy". Praktycy – upominający się o należne Odrze miejsce w naszej gospodarce, o jej ład ekonomiczny – dostrzegli swoich sojuszników w ludziach kultury i nauki, upominających się z kolei o ochronę i popularyzację dziedzictwa kulturowego rzeki.

Idea Przestrzennego Muzeum Odry dała impuls do powstania kilku stałych i czasowych wystaw, zorganizowania kilku sesji naukowych i popularnonaukowych, związanych z szeroko pojętą problematyką odrzańską, utworzenia przy trzech muzeach Studium Odrzańskiego, podjęcia inicjatyw wydawniczych. Zrodził się także pomysł utworzenia Studium Podyplomowego „Muzealnictwo i ochrona zabytków techniki" przy Instytucie Historii Architektury, Sztuki i Techniki Politechniki Wrocławskiej. Studium ukierunkowane zostało przede wszystkim na zabytki techniki odrzańskiego szlaku. Istotnym elementem programu studium był rejs statkiem szkolnym „Westerplatte II", użyczonym przez Technikum Żeglugi Śródlądowej we Wrocławiu. Dwutygodniowy rejs na trasie: Gliwice – Szczecin odbył się na przełomie czerwca–lipca 1989 r. i zakończył sesją naukową.

Słuchacze studium: pracownicy muzeów, Ośrodka Dokumentacji Zabytków, konserwatorzy, inżynierowie, uczestnicząc w zajęciach teoretycznych, prowadzonych pod kierunkiem dr. Stanisława Januszewskiego oraz w zajęciach terenowych wykonali zarazem cenne dla ochrony tych zabytków prace. Sporządzili ich dokumentację opisową, fotograficzną oraz na taśmie wideo, a grupa studentów z Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej utrwaliła na kartonach XIX–wieczne urządzenia hydrotechniczne i architekturę obiektów związanych z rzeką.

W pracach dyplomowych słuchacze studium przedstawili wiele ciekawych pomysłów wykorzystania tego dziedzictwa, wskazali na jego walory użytkowe. Wymienić tu można XIX-wieczną piękną halę w Gliwickich Zakładach Urządzeń Technicznych w Gliwicach, w której powstanie Oddział Muzeum Gliwickiego z ekspozycją obrazującą dzieje Kanału Kłodnickiego (równego niemal rangą Augustowskiemu) i Gliwickiego, czy sposób rekreacyjnego zagospodarowania starej śluzy i jej otoczenia w Koźlu, czy wreszcie wykorzystania XVIII-wiecznych spichlerzy soli w Nowej Soli...

Szczególnie interesujące, ze względu na zrezygnowanie z konwencjonalnego pojęcia muzeum – będzie powstanie we Wrocławiu ekomuzeum. W mieście tym znajdują się zabytki hydrotechniczne z ub. w. o walorach światowych. Wieża ciśnień z unikatową, szczęśliwie uratowaną maszyną parową o wysokości 18 m, stanie się punktem centralnym powstającego tu Muzeum Techniki. W zatoce Odry planuje się też zorganizowanie ekomuzeum żeglugi na Odrze.

Wyraziściej też wprowadzony zostanie temat Odry do istniejących już na szlaku rzeki muzeów, m. in. do wnętrz renesansowego Zamku Piastowskiego w Brzegu. W Krośnie Odrzańskim otwarto stałą ekspozycję archeologiczną w Wieży Bramnej, a w Zamku Książąt Głogowskich w Głogowie czynna jest wystawa związków tego miasta z rzeką. W Nowej Soli oglądać można wystawę *Przyroda Doliny Odry*.

Przyroda, mimo katastrofalnego stanu ekologicznego rzeki, jeszcze – zwłaszcza w środkowym biegu Odry – istniejąca, jeszcze jest do uratowania. Nagromadzenie tych problemów, jak również małe wykorzystanie Odry dla żeglugi, powoduje, iż organizatorzy Przestrzennego Muzeum Odry często muszą odpowiadać na pytania: Dlaczego teraz muzeum? Czy najpierw nie trzeba wziąć się za zagospodarowanie rzeki? Są to jednak różne wartości, których nie można sobie przeciwstawiać. Tu trzeba różnorodnych działań, których celem jest przywrócenie rzece właściwego jej miejsca w gospodarce, ochronie środowiska i kulturze.

Teoretyczną bazę Przestrzennego Muzeum Odry stanowią sesje naukowe oraz popularnonaukowe, których dorobek, dzięki udziałowi przedstawicieli uczelni, placówek badawczych, instytucji, naukowców o znanych nazwiskach, stale wzbogaca i rozwija tematycznie koncepcję tego muzeum. Zarazem rzeka, jako temat spotkań, inspiruje następne działania, które z tego punktu widzenia nie były dotychczas koordynowane i popularyzowne. Wymownym przykładem jest nawiązanie od samego początku kontaktu z Instytutem Śląskim w Opolu, Instytutem Zachodnim w Poznaniu, Instytutem Geograficznym Uniwersytetu Wrocławskiego, który zakres swoich badań poszerzy o temat poświęcony walorom turystycznym wielkiego Nadodrza.

Sesja popularnonaukowa w Bytomiu Odrzańskim, poświęcona wynikom badań archeologicznych w tym rejonie, zaowocowała otwarciem wystawy czasowej. Podobnie sesja w Krośnie Odrzańskim na temat efektów badań archeologicznych nad starymi grodami w okolicy połączona została z otwarciem stałej ekspozycji archeologicznej. Grody i zamki nadodrzańskie były tematem konferencji w Brzegu.

Przestrzeń kulturowa rzeki to kolejny temat podjęty na sesji zorganizowanej w maju 1990 r. we Wrocławiu, której przewodniczył prof. dr hab. Lech Leciejewicz z Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN we Wrocławiu. Uczestnicy sesji przedstawili funkcje kulturowej przestrzeni rzek. Temat określony w tytule sesji omówił mgr inż. arch. Wojciech Czech z Katowic. Prof. dr hab. Dorota Simonides z Uniwersytetu Wrocławskiego zaprezentowała wyniki badań nad folklorem odrzańskim, a prof. dr hab. Julian Janczak podjął próbę omówienia tematu *Rzeki naszej historii.* Cenne też były wystąpienia prof. dr. hab. Władysława Filipowiaka, dyrektora Muzeum Narodowego w Szczecinie, oraz księdza prof. dr. Józefa Patera, dyrektora Muzeum Archidiecezjalnego we Wrocławiu.

Przedstawiciele organizatorów poinformowali o działaniach arcybiskupa, metropolity wrocławskiego, kardynała Henryka Gulbinowicza, związanych z tworzeniem Przestrzennego Muzeum Odry.

Działalność wystawiennicza i wydawnicza stanowi ważny element popularyzacji Odry.

Zorganizowanie w okresie od października 1989 r. do maja 1990 r. Muzealnego Studium Odrzańskiego – działającego w Opolu, Brzegu, Krapkowicach i Nowej Soli – miało na celu przygotowanie słuchaczy do wprowadzenia tematyki odrzańskiej do działalności placówek muzealnych. Z ochroną dziedzictwa kulturowego Odry wiążą się prace nad utworzeniem związku nadodrzańskich gmin i miast w celu wymiany doświadczeń i koordynacji przedsięwzięć. Koncepcja tego związku wysunięta została w ub. r. na sesji naukowej w Szczecinie, zorganizowanej na zakończenie wspomnianego rejsu.

Śniła mi się Odra to tytuł pierwszej wystawy zaprezentowanej przez muzeum w Raciborzu, a nawiązującej do wspomnień uczestników powstań wielkopolskiego i śląskich. Muzeum Śląska Opolskiego przygotowało czasową ekspozycję *Z nurtem Odry* prezentującą mapy dorzecza Odry. W 1989 r. otwarto we Wrocławiu głośną wystawę *Herby polskich miast nadodrzańskich*, prezen-

towaną następnie w innych miastach. Muzeum Poczty we Wrocławiu przygotowuje wystawę *Odra i Ziemie Zachodnie na znaczku polskim*. Już „wędruje" po kraju wystawa rysunków *Zabytki techniki szlaku odrzańskiego* – plon rejsu studyjnego.

Zapoczątkowano też prace przy serii wydawniczej Miasta Nadodrzańskie na Starych Sztychach.

Czy znajdą się sponsorzy?

Tworzenie Przestrzennego Muzeum Odry oparte jest wyłącznie na działaniach społecznych. Nikt nie pobiera nawet przysłowiowej złotówki za urzędowanie, administrowanie, bo nie ma czegoś takiego, jak biuro, sekretariat itp. Ludzie zaangażowani w tę sprawę, nie z administracyjnego nakazu, lecz z głębokiego przekonania, że coś takiego warto stworzyć, spotykają się w nadodrzańskich miastach z okazji otwarcia kolejnej ekspozycji, sesji naukowej, aby zastanowić się nad wszechstronniejszym spojrzeniem na dziedzictwo kulturowe Odry, nad nową inicjatywą.

Ale i tutaj brak środków na kulturę, dramatycznie odbijający się także na budżetach muzeów, szczególnie w małych ośrodkach, może ograniczyć zamierzenia. Czy idea Przestrzennego Muzeum Odry znajdzie swoich sponsorów? Czy samorządy nadodrzańskich miast i gmin wspomogą działania zmierzające do ocalenia kulturowych wartości Odry, stanowiących istotne dziedzictwo europejskiej kultury? Czy zainteresowanie, które w ostatnim czasie przejawia Ministerstwo Kultury i Sztuki (konkretnie: generalny konserwator zabytków i Ośrodek Dokumentacji Zabytków), ideą Przestrzennego Muzeum Odry, jako cenną międzyregionalną inicjatywą społeczno-kulturalną, przekształci się w coś więcej?

Od dłuższego czasu obserwuję konkretne i konsekwentne działania Społecznego Zespołu Organizatorów Przestrzennego Muzeum Odry i uważam, że te pytania należało postawić.

Ewa Wanacka

WARTO PRZECZYTAĆ

ARCHITEKTURA, URBANISTYKA, CMENTARZE

- Franaszek Antoni, *Budowle gotyckie Zamku Królewskiego na Wawelu na tle dziejów w czasach nowożytnych*. Kraków 1989
- Gąssowska Eligia, Kajzer Leszek, *Dwór w Modliszewicach koło Końskich*, Peregrinus nr. 2, Kielce 1990
- Grzybkowski Andrzej, *Średniowieczne kaplice zamkowe Piastów Śląskich (XII–XIV wieku)*. Warszawa 1990
- Hoff Jadwiga, *Stary cmentarz w Rzeszowie*. Rzeszów 1989
- Jastrzębski Jan, *Klasztor Św. Krzyża na Łyścu*. Kielce 1988

Jemielity Witold, *Katedra Łomżyńska*. Łomża 1989

- Jemielity Witold, *Zabytki sakralne Ostrołęki*. Łomża 1989
- Jemielity Witold, *Zabytki sakralne Tykocina*. Łomża 1989
- Jodłowski Antoni, *Założenie pałacowe Radziwiłłów w Białej Podlaskiej*. Biała Podlaska 1988
- Romaniuk Kazimierz, *Dzieje pomieszczeń Warszawskiego Seminarium Duchownego*. Warszawa 1988
- Rożek Michał, *Kościół O.O. Karmelitów na Piasku w Krakowie. Przewodnik dla zwiedzających*. Kraków 1990
- Sikorska Małgorzata, *Śródmieście Warszawy. Elementy ciągłości historycznej*. Warszawa 1989
- Sumień Tadeusz, *Kreacja i percepcja architektury miasta*. Warszawa 1989
- Szypowska Maria, Szypowski Andrzej, *Warszawski Zamek Królewski. Zamek Rzeczpospolitej*. Warszawa 1989

SZTUKI PLASTYCZNE, RZEMIOSŁO, NUMIZMATYKA

- Blak Halina, Grodziski Stanisław, *Hołd pruski. Obraz Jana Matejki*. Kraków 1990
- Chrościcki Leon, *Fajans. Znaki wytwórni europejskich*. Warszawa 1989
- Dąb-Kalinowska Barbara, *Między Bizancjum a Zachodem. Ikony rosyjskie XVII–XIX wieku*. Warszawa 1990
- Ingres Jean-Auguste-Dominique, *Rysunki*. Warszawa 1989
- Kabaj Władysław, *Alegorie, atrybuty, symbole... w medalierstwie polskim*. Bydgoszcz 1987
- Konopacki Adam, *Prerafaelici*. Warszawa 1989
- Kowalska Bożena, *Od impresjonizmu do konceptualizmu. Odkrycia sztuki*. Warszawa 1989
- Lewczuk Grażyna, *Pieniądz na ziemiach polskich*. Biała Podlaska 1989
- Liszewska Krystyna, Plapis Janusz, *Portrety osobistości i mieszkańców Warszawy w zbiorach Muzeum Historycznego m. st. Warszawy*. Warszawa 1990
- Poniatowski Jan, *Wojsko kościuszkowskie na płótnie Panoramy Racławickiej*. Wrocław 1990
- Walicki Michał, *Hans Memling – Sąd Ostateczny*. Warszawa 1989
- Widacka Hanna, *Dietrichowie – rytownicy warszawscy*. Warszawa 1989
- *Zarys mennictwa europejskiego*, Kraków 1983. T. 10. *Mennictwo XIX i XX wieku*.

Kilka dni po 19 lipca...

(Rozmowa z Tadeuszem Zielniewiczem, Generalnym Konserwatorem Zabytków)

„Wiadomości Konserwatorskie": – *Gratuluję osiągnięcia, jakim stało się uchwalenie przez Sejm ustawy o zmianach w „ustawie '62".*

Tadeusz Zielniewicz: – Powinniśmy sobie wzajemnie gratulować, jest to bowiem wspólny sukces wielu osób i organizacji naszego środowiska. Chciałbym skorzystać z okazji i podsumować inicjatywy w tej sprawie. Powinniśmy cofnąć się o dwa lata i przypomnieć rolę Komisji powołanej przez Ministra Kultury i Sztuki pod przewodnictwem prof. Aleksandra Gieysztora i prof. Stanisława Nahlika. Jej zawdzięczamy, że na wiosnę 1989 r. mieliśmy Tezy i Założenia zmiany ustawy z 1962 r., podsumowujące opinie i postulaty środowiska i wielu organizacji, formułowane w ciągu wielu lat. Dzięki temu opracowaniu mogliśmy wprowadzić do projektu zmian w ustawie sformułowania istotne, bez obawy, że działamy wbrew opinii środowiska i niezgodnie z potrzebami ochrony zabytków. Niezmiernie ważne było poparcie Pani Izabeli Cywińskiej, ministra kultury i sztuki. Po raz pierwszy od lat minister spotkał się z konserwatorami. Było to na początku stycznia br. w Książu, gdzie podjęliśmy podstawowe uchwały, decydujące o wyborze formuły organizacji służby konserwatorskiej, zgodne zresztą z propozycjami Komisji prof. A. Gieysztora. Pomocne okazały się również uwagi Rady ds. Zabytków kierowanej przez prof. J. Bogdanowskiego. Trudno również przecenić zaangażowanie, upór i konsekwencję Pana S. Żurowskiego, członka Rady i posła OKP inicjującego wprowadzenie do Sejmu projektu nowelizacji. Jego umiejętność godzenia rozmaitych propozycji, wysuwanych niekiedy w najlepszej intencji, zmian, których wprowadzenie obecnie nie jest jeszcze możliwe (choć przecież były i inne, które uzupełniały i poprawiały słusznie tekst projektu) zasługują na największe uznanie. W końcu trzeba powiedzieć, że nie udałoby się przeprowadzić procesu legislacyjnego bez aktywnego i jednomyślnego poparcia poselskiego projektu ustawy przez wszystkie organizacje środowiskowe: SKZ, SHS, TOnZ i gremia fachowe jak ICOMOS. Listy, wystąpienia, wsparcie dla ustawy kierowane do Sejmu miały ogromne znaczenie. Środowisko nasze zdobyło się w tym momencie na nadzwyczajną jedność działania. Wszystkim, także tym, których tu nie wymieniam, chciałbym podziękować serdecznymi słowami. Bez tego wspólnego działania nie udałoby się przezwyciężyć wcale niemałych przeszkód w drodze do sali sejmowej.

– *W drodze zgoda nie była tak powszechna...*

– Nie spotkałem się z negacją. Dyskusje były twórcze, poparcie ogromne i sprawiło to wiele satysfakcji tym, z którymi przez ostatnie miesiące pracowałem nad ustawą.

– *To, co osiągnęliśmy jest „małą nowelizacją". Czeka nas więc dalsza modyfikacja prawa. Jak więc ocenić to, co uzyskaliśmy, jaki jest to procent tego, co postulowano jeszcze przed trzema laty?*

– Program przygotowany w 1987 r., skonsultowany i opublikowany w 1988 r., obejmował strategiczne zadania i wiele propozycji doraźnych, aktualnych w ówczesnej rzeczywistości. Nie zapominajmy, że przedstawiliśmy go rządowi Z. Messnera, następnie M. Rakowskiego i nie można było nie uwzględniać istniejących uwarunkowań politycznych i ekonomicznych. Powstanie nowej Polski i powołanie rządu Tadeusza Mazowieckiego dało nam nową nadzieję. Reforma kraju stała się wielką szansą dla zmiany organizacji i polityki ochrony dóbr kultury. Przypomnijmy niektóre tezy programu, które obecnie stają się rzeczywistością, a więc: zmiana struktury organizacyjnej służby kon-

serwatorskiej, umocnienie wojewódzkich konserwatorów zabytków, „zalegalizowanie" generalnego konserwatora zabytków, ustawowe uzgadnianie przez WKZ planów zagospodarowania przestrzennego, objęcie ochroną krajobrazu kulturowego i niematerialnych dóbr kultury, a także określenie w nowy sposób obowiązków organów samorządowych oraz właścicieli i użytkowników zabytków.

Wszystkie te elementy programu znalazły wyraz w obecnych zmianach w ustawie, stworzyły więc podstawę nowej polityki ochrony. Inne elementy programu, jak np. stworzenie systemu bodźców ekonomicznych, nowego systemu kredytowania itp., będą mogły być zrealizowane w sytuacji postępu odnowy gospodarczej państwa, nie wchodzą one do ustawy, będą mogły być wprowadzane w drodze ustawodawstwa gospodarczego. Pomijam tu część programu dotyczącą muzeów jako osobny ważny problem.

– Zmiany w ustawie na nowo regulują funkcjonowanie administracji państwa w odniesieniu do ochrony zabytków. Czy możemy już sprecyzować jak to będzie w praktyce?

– Powołana zostanie Państwowa Służba Ochrony Zabytków jako specjalna (niezespolona) administracja państwa. Na wniosek Generalnego Konserwatora Zabytków w uzgodnieniu z wojewodami minister powoła wojewódzkich konserwatorów zabytków. Chcielibyśmy, aby ich mocna pozycja wynikała nie tylko z nominacji, lecz także wsparcia środowiska, w którym przyjdzie im pracować i współdziałać z innymi organami i samorządem. Nie zapominajmy, że ustawa przynosi ogromne możliwości delegacji uprawnień i czynności konserwatorskich, po raz pierwszy władza konserwatorska może być decentralizowana, choć to dzielenie się powinno być świadome i kontrolowane. Tak więc nowi kandydaci na stanowiska wojewódzkich konserwatorów zabytków powinni być wyłonieni, moim zdaniem, w drodze konkursów.

Z kolei Państwowa Służba Ochrony Zabytków obejmie pracowników dotąd zatrudnionych przez WKZ i Biura Badań i Dokumentacji Zabytków; w jakim stopniu trudno to już dzisiaj powiedzieć, gdyż będzie to zależało od liczby etatów administracyjnych. Jeśli będzie ich za mało, funkcjonować będą dalej Biura Dokumentacji Zabytków choć może mniej liczebne. W każdym razie sprawy dokumentacji będą w PSOZ traktowane bardzo poważnie.

Myślę, że zrealizuje się również ideę powołania regionalnych ośrodków studiów i badań zajmujących się problemami historycznych regionów i współdziałających ze wszystkimi konserwatorami na tym terenie. Chciałbym w całym tym procesie przemian nie pogubić po drodze ludzi, zasobów dokumentacji, wyposażenia technicznego tam, gdzie rezultaty były dobre, gdzie indziej zaś stworzyć solidne fundamenty nowej organizacji służby konserwatorskiej.

– Wyobraźmy sobie, że mamy to już za sobą. Jak wpłynie to na los zabytków, od reorganizacji nie przybędzie wszak pieniędzy...

– Przede wszystkim zracjonalizuje się system ochrony. Powstaną „narzędzia" prawne i struktury organizacyjne, które będą mogły je wykorzystywać. Proces ochrony dziedzictwa kulturowego przestanie być, jak dotychczas często bywało, sumą działań nieskutecznych i pozornych. Nowe prawo, gdy będzie egzekwowane przez PSOZ, pozwoli nam uratować to, co jeszcze wciąż pozostało i decyduje o tożsamości miejsc, mniejszości, regionów i narodu. Oczywiście, bardzo istotne będą również pieniądze. Ustawa nakłada obowiązek na gminy ujęcia w ich budżetach wydatków na ochronę zabytków. Środki państwowe kierowane będą z jednej strony przez wojewodów, a z drugiej – przez wojewódzkich knserwatorów zabytków. Wo-

jewodowie wspierać będą inicjatywy gmin, łożyć na utrzymanie i remonty zabytków będących własnością państwa. Pozwoli to skutecznie skoncentrować środki, które otrzymają konserwatorzy, na sprawach dokumentacji, badań, archeologii, konserwacji zabytków ruchomych, remontów zastępczych obiektów nieruchomych i dofinansowywania prac w ramach uchwały RM 179/78.

Przypomnijmy również utworzenie specjalnych regionalnych programów finansowanych z budżetu państwa np. na pomoc dla gmin na rewaloryzację najcenniejszych miast historycznych, konserwację cmentarzy i ochronę zabytków mniejszości narodowych czy też na pomoc w konserwacji zamków „orlich gniazd". Mam nadzieję, że w 1991 r. środki wydatkowane na ochronę zabytków nie będą mniejsze, co pozwoli przy nowej polityce wykorzystać je tak, aby choć w części nasze potrzeby były zaspokojone.

– Dziękuję bardzo. Najbliższe lata zweryfikują nadzieje, które łączymy z nowym kształtem ustawy.

(mhk)

50 numerów „Spotkań z Zabytkami"!

Czwarty, lipcowo–sierpniowy numer „Spotkań z Zabytkami" to 50 jubileuszowy numer tego niezwykle popularnego czasopisma, ukazującego się już 14 lat, najpierw jako informator, następnie kwartalnik, obecnie dwumiesięcznik. Pochwał, gratulacji, podziękowań dla kilkuosobowej grupy zapaleńców, którzy kierując się głównie troską o zabytki nie ustają w wysiłkach, aby czasopismo ukazywało się punktualnie, aby było ciekawe i aby służyło wszystkim zainteresowanym, nigdy za wiele, gdyż „Spotkania" są ewenementem naszego czasopiśmiennictwa i znakomitą wizytówką zaangażowania i fachowości środowiska tak na ogół podzielonego i niechętnie podejmującego wspólne działania. Szczególnie istotne jest, że wartości „Spotkań" dostrzegane są nie tylko w środowisku konserwatorskim, a pochlebne opinie nie są grzecznościowymi ukłonami kolegów. W 1989 r. „Spotkania" otrzymały nagrodę SD PRL, a w 1990 r. na wiosnę komunikat prasowy poinformował, że doroczną nagrodę przyznało im Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich. Nagrody te są wyrazem uznania za dziennikarskie walory pisma. Do gratulacji dołączają się więc „Wiadomości Konserwatorskie", a skierowują je nie do anonimowej redakcji, lecz konkretnie do Krzysztofa Nowińskiego redaktora naczelnego „Spotkań z Zabytkami", ich twórcy i niestrudzonego animatora, Lidii Bruszewskiej – zastępcy red. naczelnego oraz pozostałych członków redakcji: Marka Domagalskiego, Ewy A. Kamińskiej, Hanny Krzyżanowskiej, Jacka Serafinowicza i Krzysztofa Walczaka. Słowa uznania należą się oczywiście wszystkim stałym współpracownikom oraz Ośrodkowi Dokumentacji Zabytków w Warszawie, z którego jako wydawcy czasopismo wyrosło. Jubileusze skłaniają do zadawania pytań o przyszłość. Plotki głoszą, że „Spotkaniami" interesuje się wydawca zagraniczny, że możliwe jest, iż wypłynie ono na międzynarodowe forum i być może dzięki temu poprawi jakość poligrafii stając się wydawnictwem na europejskim poziomie. Nie zapeszajmy jednak, choć cieszylibyśmy się, gdyby coś z prawdy w tych opowieściach zmaterializowało się. Na razie życzymy po prostu, aby „Spotkania" przekroczyły kolejny próg, tzn. stały się miesięcznikiem i aby nigdy nie zabrakło im czytelników. Jeśli dzieje się coś pozytywnego w sprawie zabytków w Polsce wkład „Spotkań" w to jest oczywisty. Niech więc do liczby 50 można będzie dopisać jeszcze jedno zero!

(am)

Galeria grafiki we Wrocławiu

Z inicjatywy członka zarządu SKZ, Tadeusza Kaletyna, we Wrocławiu powstała Galeria „Dawny Wrocław". W Galerii mieszczącej się w lokalu Wojewódzkiego Ośrodka Archeologiczno-Konserwatorskiego w średniowiecznym zaułku Jatki na Starym Mieście, dominuje tematyka wrocławska. Tu turyści krajowi i zagraniczni mogą kupić reprodukcje lub reprinty prac H. Schedla, Fr. B. Wernera, H. Mützla, J. B. Probsta, F. B. Endlera. Współczesne grafiki i akwarele, przedstawiające zabytkowe budowle Wrocławia, dostarczają wrocławscy artyści plastycy. W czasie Dni Wrocławia (3–9 maja) i Wrocławskiego Święta Kwiatów w oficynie drukarskiej Wojewódzkiego Ośrodka Archeologiczno–Konserwatorskiego we Wrocławiu wytłaczano reprodukcje starych planów miasta.

Galeria jest tłumnie odwiedzana przez turystów.

Delegaci na
Walny Zjazd Sprawozdawczo-Wyborczy SKZ
w dniach 24–26 października 1990 r.

WARSZAWA

mgr Jan Gromnicki
mgr Paweł Jaskanis
prof. dr hab. Jerzy Kowalczyk
mgr Hanna Krzyżanowska
dr Mieczysław Kurzątkowski
mgr Wojciech Jankowski
mgr Wiesław Malawski
mgr Janusz Mróz
mgr Maria Osmulska
doc. dr hab. Jan Pruszyński
dr Tadeusz Rudkowski
mgr Maria Sarnik
mgr Jacek Serafinowicz
mgr Kazimierz Sztarbałło
mgr Juliusz Wendlandt
mgr Tadeusz Zielniewicz

GDAŃSK

mgr Tadeusz Chrzanowski
dr Marcin Gawlicki
mgr Janina Grabowska
mgr Elżbieta Sieniawska
prof. dr hab. Jerzy Stankiewicz

KRAKÓW

doc. dr hab. Maria Borowiejska-Birkenmajer
mgr Marian Ćwięczek
mgr Marek Grabski
doc. dr hab. Andrzej Kadłuczka
mgr Krystyna Kruczek
mgr Matylda Konior-Opiłka
dr Kazimierz Kuśnierz
mgr Leszek Letscher
prof. dr hab. Władysław Ślesiński
dr Łukasz Walczy

ŁÓDŹ

doc. dr hab. Henryk Jaworowski

OLSZTYN

mgr Wiesława Chodkowska
Maria Mączkowska
Mariusz Korpacz
mgr Maria Wielgus

RZESZÓW

mgr Alicja Ważny
mgr Zbigniew Jucha

SZCZECIN

mgr Franciszek Lachowicz
mgr Małgorzata Sajkowska
mgr Ewa Stanecka

TORUŃ

mgr Paweł Połom
dr Jan Gębal
doc. dr Jan Tajchman

POZNAŃ

mgr Teresa Mayer-Lenczowska
mgr Andrzej Prinke
mgr Anna Mayer-Wcisło
mgr Anna Wojciechowska

WROCŁAW

dr Jerzy Jasieńko
mgr Halina Kamińska-Śledzik
mgr Ewa Korzyńska
mgr Andrzej Kubik
mgr Piotr Napierała

CZŁONKOWIE HONOROWI*

prof. dr Alfred Majewski
prof. dr hab. Wojciech Kalinowski
Roman Aftanazy
doc. dr hab. Henryk Dziurla
Kazimierz Macur
prof. dr hab. Franciszek Piaścik

* Członkowie honorowi mają czynne prawo wyborcze.

WARTO PRZECZYTAĆ

OCHRONA I KONSERWACJA ZABYTKÓW, INWENTARZE ZABYTKÓW

- *Katalog zabytków sztuki w Polsce.* Seria nowa. T. 3. *Województwo rzeszowskie.* Z. 4. *Leżajsk, Sokołów Małopolski i okolice.* Warszawa 1989
- *Katalog zabytków sztuki w Polsce.* Seria nowa. T. 5. *Województwo gdańskie.* Z. 2. *Puck, Żarnowiec i okolice.* Warszawa 1989
- Kowalski Wojciech, *Restytucja dzieł sztuki w prawie międzynarodowym.* Katowice 1989
- *Odnowa miast europejskich.* Warszawa 1989
- *Przedsiębiorstwo Rewaloryzacji Zabytków (Kraków). 40 lat w służbie Krakowa.* Kraków 1989
- *Recherches sur les monuments du Champe. Rapport de la mission polono-vietnamienne 1981–1982.* Vol. 2. Warszawa 1985
- *Romański kościół w Świerzawie. Odkrycia i prace konserwatorskie.* Kraków 1989
- Ślesiński Władysław, *Konserwacja zabytków sztuki.* T. I. *Malarstwo sztalugowe i ścienne.* Warszawa 1989

ZJAZD SKZ – WYBORCZY!

Walny Zjazd Sprawozdawczo–Wyborczy Delegatów Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków odbędzie się 24 października 1990 r. prawdopodobnie w Radzikowie k. Warszawy. Niezwykle wysokie koszty takiej imprezy sprawiły, że Zarząd Główny zmuszony był zrezygnować z przygotowania zjazdu w Gdańsku.

Zjazdowi towarzyszyć będzie dwudniowa sesja naukowa pt. *Rola rekonstrukcji w konserwacji zabytków*.

Zjazd Delegatów '90 będzie miał bardzo istotne znaczenie dla Stowarzyszenia, kończy on bowiem kolejną kadencję Zarządu Głównego. Nowy Zarząd będzie działał w zmienionej sytuacji politycznej i gospodarczej państwa, a więc niezbędne jest określenie na nowo podstaw funkcjonowania organizacji. Dotyczy to zarówno sposobu finansowania, jak i weryfikacji głównych kierunków, celów i zadań SKZ w nadchodzących latach. Niezbędne jest też uwzględnienie nowej sytuacji na rynku pracy, upadku i powstawania nowych instytucji ochrony zabytków. Zadanie, które podejmą delegaci, jest tak odpowiedzialne, że oddziały powinny przygotować stanowisko wobec wszystkich najważniejszych problemów, a szczególnie wobec perspektywy wyboru nowych władz. Dla udokumentowania, kto podejmie tę odpowiedzialność, przedstawiamy listę delegatów uczestniczących w Zjeździe.

Równocześnie przypominamy, że do władz Zjazdu, a więc Zarządu Głównego, Komisji Kwalifikacyjnej, Komisji Rewizyjnej i Sądu Koleżeńskiego mogą być wybierani wszyscy członkowie Stowarzyszenia, nie tylko delegaci. Konieczne jest jednak dysponowanie pisemną zgodą kandydata, którego się zgłasza, jeśli jest on nieobecny na sali. Pamiętajmy o tym! To bardzo ważne!

(mhk)

Sesja naukowa:

ROLA REKONSTRUKCJI W KONSERWACJI ZABYTKÓW

Zarząd Główny zaproponował następujące referaty na sesji towarzyszącej Walnemu Zjazdowi. Tytuły referatów mogą ulec modyfikacji.

1. Doc. dr hab. Bohdan Rymaszewski – *Rekonstrukcja w doktrynie konserwatorskiej – dawniej, wczoraj i dzisiaj*;
2. Dr Mieczysław Kurzątkowski – *Neohistorycyzm w konserwatorstwie*;
3. Dr Jan Jaskanis – *Rola rekonstrukcji w działaniach konserwatorskich na stanowiskach archeologicznych i przy archeologicznych zabytkach ruchomych*;
4. Mgr Andrzej Michałowski – *Prace konserwatorskie w ogrodach i parkach – rekonstrukcja jako metoda postępowania*;
5. Prof. dr hab. Władysław Ślesiński – *Rekonstrukcja jako metoda w konserwacji zabytków ruchomych*;
6. Mgr Bolesław Bielawski – *Rola rekonstrukcji w pracach konserwatorskich przy instrumentach muzycznych*;
7. Prof. dr hab. Jerzy Kowalczyk – *Problematyka rekonstrukcji w pracach konserwatorskich w Zamościu*;
8. Prof. dr hab. Jerzy Stankiewicz – *Rekonstrukcja Głównego Miasta w Gdańsku – ocena 1990*;
9. Doc. Henryk Jaworowski – *Rekonstrukcja w rewaloryzacji małego miasta*;
10. Mgr Barbara Tondos – *Rekonstrukcja na przykładzie prac konserwatorskich w Domu Ligęzów w Czudcu*.

Zapora na Dunajcu: klęska czy nadzieja?

Na wiosnę br. Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków i Stowarzyszenie Historyków Sztuki wystąpiły ponownie do premiera z apelem o wstrzymanie prac przy zaporze budowanej od 30 lat na Dunajcu k. Niedzicy i Czorsztyna. Równocześnie przedstawiciele „zielonych" i organizacji „Wolność i Pokój" rozpoczęli czynny protest na terenie budowy w celu poruszenia opinii publicznej w sprawie bulwersującej od wielu lat środowiska ochrony przyrody i ochrony zabytków (historię budowy i protestów zainteresowani znajdą w kilku artykułach S. Michalczuka na łamach „Ochrony Zabytków" i „Spotkań z Zabytkami", publikowanych w latach '80).

28 lipca w kościele dolnym w Maniowych odbyło się niezwykle istotne dla tej sprawy spotkanie, którego organizatorem i prowadzącą była Zofia Kuratowska, wicemarszałek Senatu, a gospodarzem ksiądz proboszcz z Maniowych. Pytanie główne brzmiało: czy kontynuować budowę tamy i zbiornika na Dunajcu?

Odpowiedzi mieli udzielić po raz pierwszy tak licznie zebrani zainteresowani sprawą. Byli wśród nich przedstawiciele wykonawców, kilku ministerstw, organizacji (w tym Związku Podhalan), władz miejscowych (w tym wicewojewoda nowosądecki), wójtowie, a więc reprezentanci samorządów, oraz miejscowi gospodarze z Maniowych i okolicznych wsi tak ciężko poszkodowanych przez prace przy zaporze.

Zapora na Dunajcu: klęska czy nadzieja?

ZA...

Punktem wyjścia kilkugodzinnej debaty było wystąpienie prof. Kleszczyńskiego z AGH w Krakowie, który przedstawił, zawarte na 300 stronach, wyniki zespołowej ekspertyzy. Dotyczyła ona przede wszystkim problemu wody na Podhalu. Jest jej tam albo w nadmiarze, wówczas czyni wielkie szkody powodziowe, albo za mało. Jej brak stanie się wielkim problemem gospodarczym w ciągu najbliższych lat. Profesor uważa, że problem ten może rozwiązać zbiornik czorsztyński i opowiada się za jego ukończeniem, pod warunkiem *sine qua non*, że powstaną oczyszczalnie ścieków dla Zakopanego, Nowego Targu i kilku wsi, co sprawi, że w zbiorniku woda będzie czysta. Zbieżne stanowisko zajął prof. Sokołowski, przewodniczący Rady Naukowej Związku Podhalan, aczkolwiek uważa on, że niezbędne jest oczyszczenie i kontrolowanie całej zlewni, a więc inwestycje towarzyszące powinny być jeszcze większe. Popiera kontynuację budowy Ministerstwo Ochrony Środowiska (!). Wiceminister Słota uznał zniszczenia już dokonane za nieodwracalne, a jego resort dysponuje sumą ok. 350 mld zł, która powinna wystarczyć na budowę wszystkich oczyszczalni. Za dalszą budową wypowiedzieli się również wójtowie i niektórzy mieszkańcy. Wprawdzie byli oni od początku jej przeciwnikami, ale obecnie, gdy główne szkody na terenach zalewu ich dotyczące już nastąpiły, jest jedyną szansą na uzyskanie obiecywanych kredytów centralnych (spodziewają się, że powstaną wodociągi, piekarnie, szkoły, stacje benzynowe itp). Mieszkańcy mają również nadzieję na korzyści z rozwoju turystyki nad zalewem.

To, że o kontynuację zabiegają wykonawcy, jest oczywiste. Ich zdaniem urządzenia zapory mogą być ukończone w 1992 r. i w następnych trzech latach zbiornik będzie mógł być wypełniony.

PRZECIW...

Przedstawiciel Krakowskiego Klubu Ekologicznego starał się wykazać zasadnicze sprzeczności w argumentach zwolenników inwestycji. Po pierwsze – zbiornik wody pitnej wymaga wysokiego poziomu wody, co niweluje korzyści zbierania fali przeciwpowodziowej. Zbiornik będzie musiał być ogrodzony (!), a więc korzyści turystyczne będą żadne. Co więcej, zgodnie z ekspertyzą prof. Kleszczyńskiego, nie będzie możliwa eksploatacja kruszywa i kamienia z całej okolicy. Powszechnie wiadomo, że żywot techniczny tamy i zbiornika obliczony jest na ok. 100 lat. Później pożytku z nich nie będzie, natomiast unikatowy krajobraz Spiszu i Pienin zniknie na zawsze.

Wypowiedź wojewódzkiego konserwatora zabytków zabrzmiała szczególnie pesymistycznie. Krajobraz kulturowy został już przekształcony i zniszczony, nie ma prawidłowej lokalizacji dla skansenu, a prace zabezpieczające zamek czorsztyński nawet się nie rozpoczęły. Dr S. Kołodziejski w imieniu archeologów potwierdził pełne rozpoznanie terenu i potrzebę co najmniej 10 lat badań dla uratowania wiedzy o tym, co będzie pod wodą. Dotyczy to przede wszystkim obiektów późnośredniowiecznych i paleolitycznych, stanowiących unikatową enklawę najstarszego osadnictwa człowieka na terenie kraju.

Przedstawiciel SKZ zwrócił uwagę na zniszczenia, które mogą nastąpić w przyszłości: zagrożenie Frydmana, Dębna i zamków, i postulował wykonanie ekspertyzy, której autorzy określiliby jednoznacznie warunki gwarantujące pełną ochronę tych zabytków.

NADZIEJE...

Jak z tego wynika, lobby budowniczych zbiornika, uzyskujących metodą faktów dokonanych znaczny stopień zaawansowania budowy, zyskało przewagę. Głos jednego z ekologów stwierdzający, że w Austrii są trzy zbiorniki z pełną infrastrukturą, które zgodnie z wolą mieszkańców nigdy nie zostaną wypełnione, niestety nikogo nie przekonał. Większość obecnych zwolenników kontynuacji budowy uważa, że jest ona jedyną szansą na centralne sfinansowanie niezbędnych oczyszczalni dla Podhala i poprawy warunków życia mieszkańców, które zostały wskutek budowy dotkliwie obniżone, gdyż przez 30 lat nie mogli racjonalnie inwestować. Nadzieja w tym, że w 1990 r. budowa pochłonie 10% centralnych inwestycji, czyli ok. 100 mld zł (w tym przeznaczono zaledwie 5 mld na prace towarzyszące) i że twarde warunki jej kontynuacji, a więc przeznaczenie na nią w następnych dwóch latach ok. 500 mld (ostrożnie szacując procesy inflacyjne) będzie niemożliwe i praktycznie niewykonalne.

Ekolodzy zapowiadają kontynuowanie protestów i demonstracji...

M.K.

WARTO PRZECZYTAĆ

HISTORIA KULTURY I SZTUKI

- Mikocki Tomasz, *Sub specie deae. Rzymskie cesarzowe i księżniczki jako boginie. Studium ikonologiczne*. Warszawa 1988
- Szolginia Witold, *Historiografia architektury i urbanistyki dawnego Lwowa*. Warszawa 1989
- *Zaczernie dawniej i dziś*. Rzeszów 1988
- *Z badań architektury i sztuki Śląska*. Wrocław 1989

PRZEGLĄD PRASY

„Chcemy, by wszystkie dwory i dworki, zajazdy, pałace, zamki znalazły swych dawnych lub nowych właścicieli i użytkowników" – deklaruje dziś Ministerstwo Kultury i Sztuki i popiera te słowa korzystnymi przepisami prawnymi, obowiązującymi od lipca 1988 r. Obecnie w rejestrze zabytków na sprzedaż znajduje się ok. 500 nieruchomości (wyłączając budownictwo drewniane); spis ten stale się powiększa. W pobliżu wielkich aglomeracji miejskich dwory i dworki zagospodarowane są w 100%, na ziemiach zachodnich natomiast nie dba się o nie wcale. Sprzedaż czy przekazanie w użytkowanie obiektu zabytkowego znajduje się w gestii wyłącznie właściwych terenowych organów administracji stopnia podstawowego. Wojewódzki konserwator zabytków określa zakres swobody w przebudowie. Cudzoziemcy zainteresowani nabyciem zabytku muszą uzyskać zgodę ministra spraw wewnętrznych. Gdy o przejęcie danego zabytku nieruchomego ubiega się również jego były właściciel lub spadkobierca, stosuje się wobec niego zasadę pierwszeństwa.

(„Panorama Polska. Nasza Ojczyzna", 6.06.1990)

* * *

„Należy zastosować ekonomiczne zachęty, aby opłacało się przejąć obiekt do zagospodarowania" – twierdzi generalny konserwator zabytków, Tadeusz Zielniewicz. Cena obiektu zabytkowego stanowiącego własność skarbu państwa jest ustawowo zmniejszona o 50%; naczelnik czy prezydent miasta, na terenie którego ów obiekt się znajduje, może tę cenę zmniejszyć dowolnie, może też ją całkowicie znieść. Od 1 stycznia br. właściciele zabytków wpisanych do rejestru nie płacą podatku od nieruchomości. Te ulgi odciążające finansowo właścicieli pozwolą im przeznaczyć większe sumy na solidne remonty obiektów.

(„Express Wieczorny", 6–8.04.1990)

* * *

Ratunkiem dla niszczejących zabytkowych dworów szlacheckich jest ich komercjalizacja. W myśl tej dewizy działa niedawno powstała spółka konsultingowa „Korona". Członkowie spółki przez komercjalizację rozumieją znalezienie inwestora, który będzie gotów przywrócić historycznemu obiektowi dawną świetność i – co nie mniej ważne – przygotować go do funkcjonowania w życiu społeczno–gospodarczym najbliższej okolicy. „Korona" pomaga potencjalnym inwestorom znaleźć odpowiedni obiekt, kupić go, wykonać projekt architektoniczny przebudowy, przeprowadzić remont. Spółka odnotowuje duże zainteresowanie codzoziemców tego typu transakcjami. Szukają oni szczególnie obiektów atrakcyjnych krajobrazowo, położonych w rejonie Warszawy lub północno–zachodniej części kraju. Jednak zachodni inwestorzy nieufnie odnoszą się do angażowania swoich funduszy w Polsce. Zniechęca ich m.in. brak gwarancji prawnych dla transakcji kupna–sprzedaży. Poza tym wiele naszych przepisów prawnych poważnie utrudnia cudzoziemcom nabywanie nieruchomości. Dlatego inwestorzy zagraniczni ograniczają się do wchodzenia w spółki joint–ventures, gdzie stroną jest skarb państwa czy obywatel polski.

(„Życie Warszawy", 28–29.04.1990)

* * *

Istniejące w Polsce prawo nie stwarza szczególnych preferencji dla dawnych właścicieli zabytkowych obiektów. Odrestaurowanie większości pałacyków i dworków pociąga dziś za sobą konieczność miliardowych inwestycji. Większość dworów, np. 60% w woj. toruńskim, zamieszkują lokatorzy; nie ma szans na znalezienie im mieszkań. Praktycznie nierealne jest odzyskanie obiektów użytkowanych przez oświatę. Niektóre obiekty zostały przekazane w użytkowanie wieczyste osobom prywatnym. Ostatnio można zaobserwować chęć pozbywania się zabytkowych obiektów przez PGR–y, które są właścicielami sporej liczby dworków. Stają się one dla nich dużym ciężarem ze względu na opłakany stan i wysokie koszty utrzymania.

Dawni właściciele boją się powrotów do rodowych siedzib. Możliwościami przejęcia tych obiektów zaczynają się natomiast interesować krewni niegdysiejszych dziedziców.

(„Gazeta Pomorska", 5.05.1990)

* * *

Dzieje upadku świetności dawnych siedzib rodowych można prześledzić chociażby na przykładzie pałacu Lubomirskich w białostockiej dzielnicy Dojlidy. W 1939 r. pałac przejęły władze radzieckie, urządzając w nim podmiejską rezydencję. W 1941 r. Niemcy rozebrali zachodnie, parterowe skrzydło pałacu, budując tu betonowy schron. Wycofując się w 1944 r. okupanci wypalili pałac. Po wojnie majątek został częściowo rozparcelowany, tzw. resztówkę przeznaczono na szkołę rolniczą, remontując dla niej pałac z funduszów konserwatorskich. W latach sześćdziesiątych szkoła otrzymała nowy budynek dydaktyczny oraz internat. Dwa lokale na parterze pałacu zajęli wówczas pracownicy gospodarstwa pomocniczego, w pozostałych

odbywały się zajęcia dla słuchaczy SGGWAR. W największym pomieszczeniu urządzono siłownię sekcji kulturystycznej, co naraża zabytkowe mury na silne wstrząsy. W piwnicach ulokowano zwierzętarnie Wydziału Biologii Filii UW. Zarówno NIK, jak i wojewódzki konserwator zabytków stwierdzali od dawna niedopuszczalne zaniedbanie pałacu, sugerując natychmiastowy remont oraz przekazanie pałacu innemu użytkownikowi. Tymczasem Dyrekcja Zespołu Szkół Rolniczych rozpoczęła remont bez zezwolenia, prowadząc go bez ekspertyzy i projektu technicznego. Sprawą zainteresował się prokurator. Nieprawidłowo wykonywany remont trwa. W najbardziej reprezentacyjnej części pałacu, salonie paradnym, stoi... traktor, dla celów dydaktycznych „przekrojony" na pół.

(„Gazeta Współczesna", 14.06.1990)

* * *

Takie historie, jak przedstawiona wyżej – tyle, że rozgrywające się w innych realiach, bo na dawnych polskich Kresach Wschodnich – Roman Aftanazy gromadził przez wiele lat. Sprawdzał informacje, szukał fotografii, oglądał dokumenty, przesiadywał w archiwach, korespondował z żyjącymi świadkami przeszłości. Główna część poszukiwań przypadła na czasy najgorsze. Wiele osób wypierało się swoich oczywistych, wynikających z genealogii, związków z ziemiańskim pochodzeniem i rodzinnymi dobrami. Niektórzy odmawiali informacji, bojąc się dociekliwych pytań, podejrzewając złe intencje. Zdobycie jednego zdjęcia, sprawdzenie jednej informacji ciągnęło się latami. Roman Aftanazy nawet nie marzył, że z takim trudem zdobywane materiały ukażą się kiedykolwiek drukiem. Pierwszy tom *Materiałów do dziejów rezydencji* został opublikowany w 1986 r., do dziś ukazało się pięć kolejnych; wszystkich będzie jedenaście. Autor przedstawi w nich opis tysiąca – w większości już nie istniejących – pałaców i dworów, ilustrowany 6 tysiącami fotografii. W kwietniu br. praca Romana Aftanazego została uhonorowana główną nagrodą w konkursie Ministerstwa Kultury i Sztuki i Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków.

(„Gazeta Wyborcza", 19–20.05.1990)

* * *

Zabytki to nie tylko pałace i dwory, to także dzielnice wielkomiejskie, świadectwa historii miast i dziejów ich mieszkańców. Takim właśnie świadectwem czasów minionych jest krakowski Kazimierz. Nad koncepcją jego odnowy od dziesięciu lat pracują eksperci z Politechniki Krakowskiej, Miejskiego Biura Projektów i Biura Rozwoju Krakowa. Jeden z planów zakłada stworzenie w części Kazimierza ośrodka kultury judaistycznej, z restauracją z koszernymi potrawami i z hotelami. Projekt ten opracowywany jest z myślą o bogatych turystach z Izraela. Do Krakowa przychodzą listy z Jerozolimy i Tel-Awiwu od zainteresowanych losami Kazimierza. Jednak wszystko do tej pory pozostaje w sferze rozmów lub pisemnych deklaracji. Nie wynika z nich wcale, że w Krakowie powstanie znów żywa dzielnica żydowska. W planach konserwacji tego rejonu trzeba uwzględnić odnowienie zarówno niepowtarzalnych detali kultury żydowskiej, jak i śladów polskiego istnienia na Kazimierzu. To problem dla architektów, socjologów, historyków, ekonomistów. Mówi się o możliwości wykupu poszczególnych posesji w tej dzielnicy. Jednak najpierw należy ustalić prawo własności większej części „majątku" na Kazimierzu.

(„Gazeta Krakowska", 12.04.1990)

* * *

Brakuje środków na rewaloryzację toruńskiego Starego Miasta. Do tej pory potrzeby finansowe na te prace nie były brane pod uwagę ani w budżecie miejskim, ani wojewódzkim. Na remonty przekazywano jedynie nadwyżki budżetowe, fundusze celowe i pieniądze zebrane społecznie. Ale nawet wówczas, gdy pieniądze były, toruńskie PKZ-ty często opóźniały prace, nie dotrzymywały umów i terminów, preferując budowy zagraniczne. Kolejną barierą w postępie rewaloryzacji jest brak mieszkań dla lokatorów remontowanych budynków. Do rewaloryzacyjnego fiaska przyczyniła się także utworzona w 1989 r. Fundacja Odnowy Zespołu Staromiejskiego. Zamiast zająć się przede wszystkim gromadzeniem funduszy na ratowanie zabytków, przejęła ona Biuro Odnowy Zabytków. Sprawą tą zajęły się organa NIK i prokuratury. Wskazywano na niedopuszczalne przekazywanie zadań w zakresie remontów zabytków jednostce gospodarki nieuspołecznionej, jaką jest Fundacja. Przejęłaby ona uprawnienia zastrzeżone dla Urzędu Miejskiego. Interwencja prokuratury spowodowała cofnięcie uchwały byłej MRN o włączeniu Biura Odnowy do Fundacji, jako sprzecznej z prawem. Impas organizacyjny jednak trwa nadal.

(„Nowości", 15–17.06.1990)

* * *

Po Krakowie i Płocku Poznań będzie trzecim miastem objętym specjalną ochroną konserwatorską. Chociaż coraz powszechniej mówi się o „pustynieniu" Wielkopolski, lustro podskórnej wody podchodzi coraz wyżej i „atakuje" fundamenty i podpiwniczenia poznańskiego Starego Miasta. Do najbardziej zagrożonych budowli należą kościoły:

farny przy ul. Gołębiej, Pana Jezusa przy ul. Żydowskiej, podominikański przy ul. Dominikańskiej, salezjanów przy ul. Wronieckiej, siedziba szkoły baletowej, Pałac Górków. Zdania specjalistów co do przyczyn podnoszenia się lustra podziemnych wód są podzielone. Twierdzi się, że największym złem było zasypanie starego koryta Warty, które stanowiło naturalne ujście dla wód podskórnych i opadowych. Nie wyklucza się zdewastowania układu „sieci wodnej" w mieście przez zlikwidowanie naturalnych zbiorników retencyjnych, odprowadzających nadmiar wód z wyżej położonych rejonów miasta. Mówi się także o niedrożnej kanalizacji burzowej i proponuje izolację zagrożonych budynków „ekranami", które z powodzeniem zdały egzamin w Poczdamie, gdzie polscy konserwatorzy zabytków ratowali pałacowe budowle. Podjęcie robót konserwatorskich musiałoby zostać poprzedzone fachowymi badaniami i analizami. Miasta na to nie stać. Oby – zanim znajdą się już pieniądze – Poznań nie stał się drugą Wenecją...

(„Głos Wielkopolski", 18.06.1990)

* * *

Do mniej zbadanych przez historyków sztuki obszarów należy dawny powiat lubaczowski. W 1956 r. istniało tam 27 cerkwi. Dziś zostało ich zaledwie 18. Zachowały się w stanie katastrofalnym, większość wymaga natychmiastowej interwencji konserwatorskiej. Woda deszczowa przedostająca się przez dziurawe dachy zmywa malowidła i powoduje zawilgocenie budynków, co otwiera drogę inwazji owadzich szkodników i sprzyja rozwojowi grzybów. Pozbawione opiekunów i dostępne dla każdego cerkwie dewastowane są przez ludzi; brak jakichkolwiek zabezpieczeń przeciwpożarowych grozi w każdej chwili strawieniem ich przez ogień. Część cerkwi przejął w użytkowanie Kościół rzymskokatolicki. Stan zachowania konstrukcji budowli jest najczęściej zadowalający, natomiast wnętrza przystosowano do wymogów nowej liturgii. Niekiedy zmieniono wręcz układ wnętrza, prezbiterium służy za zakrystię, do której prowadzą malowane drzwi wykonane z całkowicie zachowanego ikonostasu. Ikonostasy są też usuwane, a przecież w świetle religii greckokatolickiej są one symboliczną bramą do nieba. Mamy uzasadnione pretensje i żal, że na terenie Ukrainy niszczy się zabytki związane z polską historią i kulturą. Dlaczego więc nie poczuwamy się do odpowiedzialności za stan zachowanego w naszych granicach dziedzictwa kulturowego innych narodów?

(„Tygodnik Powszechny", 24.06.1990)

* * *

Polska słynęła przez wieki z pięknych ogrodów i parków. Do naszych czasów dotrwało około 10 tys. historycznych założeń parkowo–pałacowych. Zaniedbane i zniszczone nie stanowiły odpowiedniego otoczenia dla najpiękniej nawet odrestaurowanej budowli. Budzeniu pamięci o ogrodach ma służyć organizowany pod patronatem Ministerstwa Kultury i Sztuki konkurs na najlepsze prace z zakresu ochrony zabytkowych założeń ogrodowych. W marcu br. minister Izabela Cywińska wręczyła nagrody najlepszym użytkownikom historycznych zespołów parkowych. Dwie z czterech nagród przypadły Krakowowi. Otrzymali je: Muzeum Archeologiczne za podjęcie prac rewaloryzacyjnych ogrodu klasztornego przy swojej siedzibie oraz zespół autorski za opracowanie ekspertyzy programowo–koncepcyjnej krakowskich Plant. Kolejne dwie nagrody przypadły w udziale Akademii Rolniczej w Poznaniu za rewaloryzację parku pałacowego w Brodach i Kombinatowi PGR w Chwaliszewie za prace przy odnowie parku pałacowego w Grocholinie. Warto odnotować, że wśród wyróżnionych właścicieli zabytkowych ogrodów jest wiele PGR–ów, które – choć nie mają dużych osiągnięć w odnawianiu zabytków architektury, stanowiących często ich siedziby – aktywnie działają na rzecz przywrócenia dawnej świetności zabytkowym ogrodom.

(„Gromada Rolnik Polski", 1–6.05.1990)

* * *

Swoistą manifestacją i wyrazem troski o zabytki architektury, które w Finlandii niszczeją podobnie jak w Polsce, stała się przeprowadzona tam na początku br. akcja partii „zielonych". Oto w Helsinkach jej członkowie oblepili arkady i fasadę jednej z zabytkowych kamienic płachtami gazet i czasopism; wiele tytułów poruszało problem zagrożenia ekologicznego w tym mieście. Miało to nie tylko przypominać przechodniom o zagrożeniu środowiska; gazety utworzyły „ochronny płaszcz" zabezpieczający mury budynku przed dalszym osadzaniem się na nich pyłów. A może by tak i u nas?

(„Wieczór", 15.02.1990)

* * *

Wojewódzki konserwator zabytków w Koszalinie, Andrzej Fijałkowski, dysponuje w tym roku większymi funduszami na ochronę zabytków niż poprzednio. Pozornie okazały budżet okazuje się jednak skromny w zestawieniu z potrzebami. Wynosi on ok. 1 mld 700 mln złotych, nie wiadomo jednak, czy remonty zabytkowych obiektów architektury w województwie nie będą wymagać znacznie większych funduszy. Wiele kłopotów przysparza stan

Zamku Książąt Pomorskich w Darłowie. Choć oddano go oficjalnie przed dwoma laty po osiemnastoletnim remoncie, szybko okazało się, że remont ten został przeprowadzone źle, a poprawki pochłoną mnóstwo pracy i pieniędzy. Wadliwie wykonany dach z miedzi musi zostać przełożony. Należy usunąć nadmierne zawilgocenie piwnic, skuć niepotrzebnie położone tynki, przywrócić pierwotny stan fos zamkowych. Wreszcie, zakończyć prace remontowe w skrzydle zachodnim i na tarasie. To oznacza ogromne wydatki, którym nawet zwiększony budżet WKZ nie podoła. Główny wykonawca remontu – PKZ w Szczecinie – broni się przed zarzutami niesolidności wykonanych prac. Zamek w Darłowie to nie jedyny obiekt w województwie czekający na solidne prace. Wolno postępują remonty zamku w Kaliszu Pomorskim, Bramy Miejskiej w Świdwinie, zabytkowej szachulcowej kamienicy w Darłowie.

(„Głos Pomorza", 7–8.07.1990)

* * *

Obliczono, że przez ostatnich 45 lat uległo w Polsce zniszczeniu więcej zabytków niż podczas drugiej wojny. A co jeszcze można uratować? Okazuje się, że nie tak mało: 450 tys. zabytków architektury, 9 mln zabytków ruchomych, 1300 zespołów miejskich, 8000 parków, 10 tys. cmentarzy.

(„Przegląd Tygodniowy", 29.07.1990)

* * *

Jak informuje generalny konserwator zabytków, Tadeusz Zielniewicz, można obecnie kupić 800 zabytkowych obiektów, które są własnością skarbu państwa. Zabytków spisanych przez konserwatorów jest w Polsce ok. 500 tys., ale wpisanych do rejestru tylko 32 tys. Wobec zabytków zarejestrowanych państwo przejmuje na siebie pewne zobowiązania, stając się ich nowym właścicielem; jednak nie wywiązuje się z tych zobowiązań. Działalność państwa w tym zakresie opiera się głównie na trzech aktach prawnych: dekrecie o reformie rolnej z 1944 r., ustawie o nacjonalizacji przemysłu z 1946 r. i rozporządzeniu 1945 r. mówiącym, że na własność państwa przechodzą także ruchomości mające wartość muzealną lub artystyczną. Sposób realizowania tych przepisów sprowadzał się w sumie do ich łamania. Nie przestrzegano więc przy parcelacji założonej normy obszarowej (50 i 100 ha), a przy nacjonalizacji normy zatrudnieniowej (50 pracowników). Część zabranych obiektów dano pegeerom, szkołom, zakładom wychowawczym, przedsiębiorstwom – na magazyny lub ośrodki wypoczynkowe. Większość nowych posiadaczy nie traktowała tych obiektów jak swoje, wykorzystywano je niezgodnie z przeznaczeniem, nie dbano o ich remonty. W rezultacie z ok. 20 tys. dworków polskich do dziś zachowało się 800–1000, na ogół w opłakanym stanie. Chętnych do kupienia tych obiektów podzielić można na trzy grupy. Pierwszą i najmniej liczną stanowią byli właściciele. Dopóki obowiązuje dekret o reformie rolnej, mają oni takie same prawa do nabycia dawnych posiadłości jak inni obywatele. Prawo pierwokupu byłej własności nie jest obowiązującą dyrektywą prawną. Drugą grupę stanowią osoby prywatne z nowych „wyższych sfer" (artyści, prywatni przedsiębiorcy). Trzecia grupa klientów – to Polonia, namawiana do kupna domu w ojczyźnie przez minister Cywińską w jej zagranicznych podróżach. Osobną grupę stanowią osoby prawne – instytucje, spółki. Konserwatorzy zabytków zalecają, aby najpierw rozpatrywać oferty byłych właścicieli. Prywatna sprawiedliwość dziejowa powinna zwyciężyć upaństwowioną sprawiedliwość dziejową.

(„Przegląd Tygodniowy" 25.03.1990)

* * *

W dzisiejszych czasach za zabytkowe uznaje się też obiekty wybudowane w stosunkowo niedawnej tzw. epoce socrealizmu. W odróżnieniu od pozostałych, uznanych w kulturze za wartościowe, te zabytki traktowane są dość brutalnie – pomniki burzy się robiąc z tego publiczne widowisko, obiekty architektury zaś przebudowuje na siłę. Ostatnio rozgłosu nabrała sprawa przyszłości warszawskiego Pałacu Kultury i Nauki. Część rodaków głosuje wręcz za zrównaniem pałacu z ziemią. Tymczasem zainteresowali się nim cudzoziemcy. Architekci z Hongkongu zaproponowali pocięcie poszczególnych korpusów budowli i rozrzucenie ich po całym pl. Defilad. Amerykański miliarder zgłosił chęć rozebrania budowli na elementy i przewiezienia do USA. Inny Amerykanin polskiego pochodzenia, John Kowalczyk, zamierza zrobić w PKiN centrum biznesu dla Europy Środkowej z wyjściem na ZSRR, przy zachowaniu dotychczasowej formy budowli. Pan Kowalczyk planuje założyć tu spółkę joint–ventures z prezydentem stolicy, w której biznesmen będzie miał 40% akcji, a miasto 60.

(„Przegląd Tygodniowy", 22.07.1990)

Opracowała Ewa A. Kamińska

Konserwatorzy i królewskie groby

W lecie br. ukazało się już czwarte wydanie książki Zbigniewa Święcha pt. *Klątwy, mikroby i uczeni* (t. I), co świadczy o ogromnej popularności tej publikacji. Całkowite zaś milczenie czasopism fachowych to dość typowy przykład dystansu uczonych do prac zaliczanych do popularnonaukowych. Książka Z. Święcha, dziennikarza o zamiłowaniach historycznych, szczególnie wrażliwego na skarby Krakowa, ma kilka warstw łatwych zresztą do odczytania. Pierwszą zewnętrzną tworzy legenda o klątwie, która zabija naruszających groby królewskie. Autor świadomie nawiązuje do słynnej serii zgonów osób uczestniczących w otwieraniu grobu Tutankhamona i przenosi ją na Wawel, wiążąc z przedwczesną śmiercią kilku świadków odkrycia grobu Kazimierza Jagiellończyka i zidentyfikowanymi w nim zjadliwymi a nieznanymi obecnie bakteriami. Wprawdzie w obu przypadkach wielu świadków dożyło sędziwego wieku lub cieszy się nadal dobrym zdrowiem, z czego autor nie czyni tajemnicy, ale te sensacyjne okoliczności są pretekstem do otworzenia szuflady zawierającej tajemnicę, problem nie rozwiązany i budzący nieco grozy.

Warstwą drugą, i znacznie ważniejszą, jest historia badań grobów wawelskich, prób podejmowanych od stuleci, z których każda przynosiła nadzwyczaj ciekawe informacje, a także nowe zagadki i nie kończące się spory w różnych kwestiach, jak choćby szczególnie spektakularny, a dotyczący wieku, wzrostu i postaci bł. Jadwigi, co implikują rozliczne interpretacje faktów historycznych. Bohaterem znacznej części książki jest Kazimierz Wielki, głównym zaś oczywiście młodszy syn Jagiełły, którego grobowiec zdobi dzieło Wita Stwosza. Autor w opisie wydarzeń, w relacjonowaniu nowych hipotez uczonych i opinii publicznej, zawsze nimi wielce poruszonej, stosuje przede wszystkim środki, których cele można sprecyzować jasno – nie nudzić! Sięgnął więc po wzór klasyczny, jakim są książki Cerama, świadomie nawet tytułem nawiązując do najbardziej znanej na rynku polskim. Tajemnica warsztatu Cerama była prosta. Historii, znacznej liczby faktów, dat nie należy referować, lecz przedstawiać jako „proces dochodzeniowy". Śledztwo podjęte przez kogoś staje się wówczas sprawą publiczną. Jedni są za, inni przeciw. Gazety drukują wielkie tytuły. Zamiast opowiadać, wystarczy cytować historyków, antropologów, chemików, a także publicystów i przedstawiać opinie osób znanych. W rezultacie dochodzenie nabiera rumieńców. Akcja zaczyna toczyć się na scenie, na której uczestnicy wypowiadają kwestie, często przywołując poglądy postaci sprzed wielu lat. Czytelnik dowiaduje się mnóstwa szczegółów mimochodem, a historia zapisana na zmurszałych kartach zmienia się w pełne namiętności dzieje ludzi. Rzecz jasna do tego potrzebna jest umiejętność wyszukiwania ciekawych faktów z przeszłości i w miejscach, w których współcześnie dzieje się coś ważnego. Tymi umiejętnościami dysponuje Zbigniew Święch. Wprowadza on czytelnika nie tylko w historię kolejnych odkryć grobów królewskich, lecz także w zawiłe sprawy polityczne, mało znane szczegóły, barwne zdarzenia sprzed wieków, związane z postaciami, które spoczywają w katedrze wawelskiej.

Trzecia warstwa książki bodajże najistotniejsza, powinna zwrócić szczególną uwagę czytelników „Wiadomości", a mianowicie problemy konserwatorskie, opisy realizowanych przez ostatnie 100 lat prac, dzięki którym zetlałe szczątki przedmiotów znalezionych w grobach powracają do pierwotnej świetności. Z ostatnich czasów dochodzą ciekawie przedstawione badania specjalistycznie, jak choćby związane ze wspomnianymi groźnymi bakteriami, a także antropologiczne, a niekiedy po prostu niezwykłe zabiegi techniczne, gdyż otwarcie każdego grobu tak, aby dowiedzieć się najwięcej, a stracić najmniej, to po prostu prace archeologiczne tyle tylko, że nie w ziemi, a w sarkofagach.

Ta warstwa ma dla nas wyjątkową wartość, przywołuje bowiem pamięć o wybitnych, często zapomnianych, konserwatorach wielu pokoleń. A miał Wawel wielu niezwykłych konserwatorów. Trudno nawet zliczyć postaci pojawiające się na kartach książki. Wspomnę więc tylko spopularyzowanie dokonań Rudolfa Kozłowskiego, który poza wawelskimi pracami zajmował się przecież i Obrazem Jasnogórskim, i posągiem Światowida zbruczańskiego, dokonując za każdym razem pierwszorzędnych odkryć. Zbigniew Święch zebrał bardzo dużo interesującego materiału. I jak zwykle w takich wypadkach powstaje problem wyboru. Cóż bowiem do odkryć grobu Jagiellończyka mają badania Światowida? Miejmy nadzieję, że autor nie wykorzystał całego materiału i że w niedługim czasie ukaże się tom drugi. Ale na razie zainteresujmy się pierwszym, jeśli uda nam się go nabyć, bowiem – choć ukazał się w nakładzie 50 tys. egzemplarzy – kolejny raz szybko znika w księgarń.

M. Konopka

WYSTAWA W ŁAZIENKACH KRÓLEWSKICH W WARSZAWIE

W czerwcu 1990 r. w Łazienkach Królewskich w Warszawie (w wodozbiorze) otwarto wystawę fotograficzną *Zabytki architektury na dawnych Kresach Wschodnich Rzeczypospolitej*. Jej organizatorami byli Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków, Instytut Sztuki PAN, Łazienki Królewskie w Warszawie. Ze zbiorów IS PAN negatywy wybrał doc. dr. Ryszard Brykowski.

Z układu wystawy wynika, że jej organizatorzy zamierzali ukazać rożnorodność i bogactwo krajobrazu architektonicznego dawnych Kresów Wschodnich. I zamiar ten się powiódł. Poza architekturą znanych ośrodków kultury – Lwowa i Wilna – czy takich miast, jak Grodno, Troki, Łuck, zaprezentowali również architekturę małych miasteczek, wsi, dworów, pałaców, kościołów itp. obiektów porozrzucanych na rozległym obszarze Kresów. Zaopatrzone w szczegółowe opisy fotogramy zgrupowali według podziału na regiony. Pozwoliło to na ukazanie typowych dla danego obszaru cech architektutry, jej regionalnego stylu.

Spora część spośród ukazanych zabytków już nie istnieje. Niektóre z nich – zdewastowane lub otoczone współczesnymi obiektami – nie pełnią już w krajobrazie swej dawnej roli...

Prezentowane fotografie wykonane były od końca XIX w. do 1939 r. przez wielu autorów. Zwracają uwagę zdjęcia znanych fotografików, m.in. Jana Bułhaka, Henryka Poddębskiego.

Różnorodność i skala obiektów – od potężnych gotyckich zamków litewskich czy twierdz pogranicznych do małych karczm i przydrożnych kapliczek – budząc zachwyt panoramy miast i pełne uroku skromne budowle wiejskie skłaniają do refleksji nad bogactwem pomników architektutry polskiej na dawnych Kresach Wschodnich.

Po Łazienkach wystawę planuje się pokazać w miastach, w których funkcjonują oddziały SKZ, w pierwszym rzędzie w Toruniu, Krakowie i Rzeszowie.

K.S.

POWTÓRNE POŚWIĘCENIE KRYPTY GROBOWEJ W LUBIĄŻU

W dniu 3 marca 1990 r. ks. kardynał Henryk Gulbinowicz, arcybiskup metropolita wrocławski, poświęcił kryptę grobową w kościele klasztornym w Lubiążu. Krypta, zbudowana w XVII w., była miejscem spoczynku opatów i mnichów z Lubiąża. Spoczywa w niej również zasłużony dla zakonu cystersów, familiaris klasztoru lubiąskiego, wybitny malarz śląskiego baroku, konwertysta Michał Łukasz Leopold Willmann.

W latach 1945–1989 krypta była wielokrotnie dewastowana i plądrowana, a zmumifikowane szczątki ludzkie (ok. 200 osób) niszczone i palone. W lipcu 1989 r. zespół Wojewódzkiego Ośrodka Archeologiczno–Konserwatorskiego we Wrocławiu wraz z antropologami, historykami sztuki, architektami przeprowadził kompleksowe prace porządkowe. Posegregowano anatomicznie i skompletowano zwłoki 94 osób. Zidentyfikowano porozrzucane szczątki M. L. Willmanna. Odkryto cenne zabytki sztuki dewocyjnej i nieznane grafiki W. Ł. Willmanna, medaliony, różańce, modlitewniki. Wykonano 90 nowych trumien drewnianych oraz odrestaurowano 12 trumien barokowych. Dewocjonalia zakonserwowane przekazano wraz z dokumentacją do Muzeum Archidiecezjalnego we Wrocławiu. Wyniki prac opublikowano w specjalnym zeszycie WOAK. Wszystkie prace finansował wojewódzki konserwator zabytków we Wrocławiu. Kryptę odnowiono i zabezpieczono kratami. Założono elektryczne oświetlenie. Pracę koordynowali: prof. dr hab. Edmund Małachowicz, prezes Wrocławskiego Oddziału SKZ, doc. dr hab. Brunon Miszkiewicz i dyrektor WOAK – mgr Tadeusz Kaletyn.

W uroczystości poświęcenia krypty uczestniczyło ok. 2000 wiernych, w tym wicewojewoda wrocławski, przedstawiciele klubu poselskiego, prezydent Fundacji Lubiąż, przedstawiciele wrocławskiego środowiska naukowego. Ksiądz Kardynał w przemówieniu podkreślił, że *„wspaniały obiekt w Lubiążu został zdewastowany. Nie chcemy nikogo oskarżać, ale żywimy nadzieję. że poświęcenie uporządkowanej krypty zapoczątkuje dalszą odbudowę obiektu"*.

Redakcja Wrocławska Telewizji Polskiej nakręciła film pt. *Drugie życia M. L. Willmanna.*

UWAGA! POŻAR! CZERWONY KUR NAD ZABYTKAMI

Co roku płoną zabytki. Szczególnie zagrożone są drewniane kościoły, ale pożar nie omija pałaców, dworów, muzeów. W pierwszym półroczu 1990 r. spłonęło Muzeum Etnograficzne w Toruniu, w tym dorobek mozolnego kolekcjonowania unikatowych zabytków kultury ludowej, zniknęła Grabarka, cerkiew z XVIII w., słynne miejsce pielgrzymek oraz na Jasnej Górze dom, w którym mieściła się biblioteka i archiwum, szczęśliwie ewakuowane. Nie obyło się bez ofiar. Zginęli ludzie, ciężko poszkodowani zostali ratujący.

W większości wypadków, jeśli nie jest to podpalenie, jak w Grabarce, winę ponoszą ludzie grzesząc brakiem wyobraźni. Najczęściej przyczyną jest wadliwa instalacja elektryczna. W większości drewnianych kościołów budzi ona poważne zastrzeżenia. Straty, jakie przynosi pożar, są w wypadku zabytków **nieodwracalne**! Czyż jednym z ważniejszych zadań Państwowej Służby Ochrony Zabytków nie jest dbałość o stan zabezpieczenia przeciwpożarowego? Pracownicy tej służby nie muszą znać się na tym, powinni jednak dopilnować, aby zabytki były w tym zakresie kontrolowane, a ich właściciele i użytkownicy wypełniali swe obowiązki. Jeśli nie ochronimy zabytków przed pożarem, zniknie cel naszej pracy, jakim jest przedłużanie ich istnienia i konserwacja.

AM

WYDAWNICTWA OŚRODKA DOKUMENTACJI ZABYTKÓW

Informujemy, że ostatnio ukazały się:

BIBLIOTEKA MUZEALNICTWA I OCHRONY ZABYTKÓW

Seria "A"

t. XV: *Katalog rysunków architektonicznych ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie*. Cz. 1-2. Oprac. P. Hordyński, ss. 288, 120, il. 75.

Ponadto dysponujemy jeszcze poprzednimi tomami serii "A" BMiOZ (katalogi rysunków architektonicznych w zbiorach polskich) – po bardzo atrakcyjnych cenach!

Seria "B"

t. LXXXII: E. C. Harris, *Zasady stratygrafii archeologicznej*. Przełożył Z. Kobyliński, ss. 62 + tabl. il. XXXII.

t. LXXXIII: *Słownik terminologiczny zabytków*. Z. 2: *Zaprzęgi konne*. Oprac. Z. Prus-Niewiadomski, ss. 66, rys. 117.

t. LXXXIV: S. Skibiński, *Odsalanie kamiennych obiektów zabytkowych (metoda elektrodializy membranowej)*. Wyd. II zmienione i rozszerzone, ss. 81 + tabl. il. X.

t. LXXXV: *Muzea a nauczanie i wychowanie*. Pod red. J. Durko, J. Konara i P. M. Ungera, ss. 141.

t. LXXXVI: *Z badań nad średniowieczną architekturą Kujaw i Wielkopolski Wschodniej*. Pod red. J. Chudziakowej, ss. 144, il.

W przygotowaniu: *Słownik terminologiczny zabytków*. Z. 3: *Instrumenty muzyczne*. Cz. 1 – *Instrumenty klawiszowe*.

Seria "C"

t. III: S. Januszewski, *Zabytki techniki Dolnego Śląska*, ss. 49 + 64 il.

t. IV: J. Tajchman, *Stropy drewniane w Polsce. Propozycja systematyki*, ss. 62 + 154 il.

W przygotowaniu tom dot. zabytkowej stolarki okiennej w Polsce, autorstwa również J. Tajchmana. Posiadamy jeszcze tomy poprzednie: A. Spiss, *Muzealnictwo etnograficzne na wolnym powietrzu w Europie* i J. Chudziakowej, *Romański kościół benedyktynów w Mogilnie*.

ZABYTKI ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA W POLSCE

Województwo siedleckie, ss. 418, mapa.

Województwo ostrołęckie, ss. 140, mapa.

Posiadamy jeszcze wydane poprzednio spisy zabytków województw: częstochowskiego, suwalskiego, płockiego i miejskiego łódzkiego.

KATALOG ARCHEOLOGICZNYCH ZBIORÓW POZAMUZEALNYCH

Z. 2: *Kolekcja Instytutu Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego*, ss. 307.

Z. 6: *Kolekcja Instytutu Archeologii i Etnografii Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu*, ss. 66.

Polecamy także:

M. Kurzątkowski, *Mały słownik ochrony zabytków*, ss. 92.

A. Żaryn, *Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków ICOMOS. Zarys działalności i wybór dokumentów*. Cz. II, ss. 268.

M. Michałowska: *Zabytkowe tekstylia kieleckie. Katalog*, ss. 156 + 155 il.

W sprzedaży znajdują się także archiwalne numery "Ochrony Zabytków" i "Spotkań z Zabytkami" oraz bibliografie zawartości tych czasopism.

Publikacje nasze można nabywać bezpośrednio w siedzibie Wydawnictw ODZ (00-052 Warszawa, ul. Mazowiecka 11, pok. 18, tel. 26-93-57) w poniedziałki, środy, piątki w godzinach 9-14 lub za zaliczeniem pocztowym, po zamówieniu pisemnym lub telefonicznym.

Nagroda im. Hanny Pieńkowskiej i Jerzego Łomnickiego

(dokończenie ze str.1)

do tych, którzy zadania zawodowe traktują jako podstawowy imperatyw, podejmuje się bez wahania sprawy, które powinny być zrealizowane i traktują je z najwyższą odpowiedzialnością. Gdyby nie ogromne poczucie humoru M. Witwickiego i niezwykła skromność należałoby powiedzieć, że jego działania cechuje poczucie misji ochrony dawnych miast i wszystkiego, co się z tym wiąże.

Drugą cechą Michała Witwickiego są jego znakomite kwalifikacje, wynikające z połączenia ogromnego doświadczenia zawodowego z umiejętnościami uogólniania, tworzenia wzorów i instrukcji metodycznego postępowania.

Wiedzę Michał Witwicki zdobywał na Politechnice Warszawskiej, którą ukończył w 1954 r. Umiejętności dydaktyczne nabył pracując jako st. asystent w Katedrze Urbanistyki u boku prof. W. Ostrowskiego w latach 1954–1963. Znajomość administracji pozyskał pracując w Centralnym Zarządzie Muzeów i Ochrony Zabytków oraz Międzyuczelnianym Zakładzie Podstawowych Problemów Urbanistyki i Architektury Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego. Praktykę architekta przyniosły mu lata pracy w Polsce w Instytucie Urbanistyki i Architektury i Instytucie Kształtowania Środowiska oraz za granicą w pracowniach architektury w Lyonie i w Algierze. Jako architekt poszczycić się może 28 projektami architektonicznymi i urbanistycznymi, w tym 10 obiektów zabytkowych takich jak kościół w Siedlnicy, apteka i zamek w Darłowie, pałac w Budziszynie, pałac i park w Rybnie, ratusz w Kożuchowie i śródmieście Gandawy (dwa ostatnie nagrodzone). Jest także autorem studium programowo-przestrzennego placu Teatralnego w Warszawie oraz studiów historyczno–urbanistycznych 17 miast i 5 zespołów architektonicznych. Suma tych dokonań i doświadczeń składa się na umiejętności pasujące Michała Witwickiego na eksperta. Nic też dziwnego, że od 1983 r. pracuje w Zespole Ekspertów Międzyresortowej Komisji ds. Rewaloryzacji Miast i Zespołów Staromiejskich, jest także rzeczoznawcą SARP, członkiem Komisji Konserwatorskiej Ministerstwa Kultury i Sztuki, sędzią w konkursach SARP i wykładowcą centralnego szkolenia SKZ.

Michał Witwicki spełnia jednak również szczególny postulat Nagrody im. H. Pieńkowskiej i J. Łomnickiego: wkład w rozwój teorii konserwatorskiej. Jako autor 10 prac naukowych i współautor 8 stworzył podstawy teorii wykonywania studiów historyczno–urbanistycznych i oceny wartości dawnych miast. Wymieńmy tylko główne z nich: *Metody oceny wartości historycznych ośrodków miejskich* (1966), *Ewidencja miast zabytkowych* (1966), *Strefy ochrony konserwatorskiej* (1986) i wiele publikacji wspólnie przygotowywanych z K. Pawłowskim na powyższe tematy. Mimo swych zdolności i wszechstronności zainteresowań (a może właśnie dlatego), M. Witwicki nie poszedł drogą wielu kolegów swego pokolenia zdobywania kolejnych stopni i tytułów naukowych. Pozostał przy praktyce zajmując pozycję „oficera sztabowego" o najwyższych kwalifikacjach. Nagroda przyznana mu przez Stowarzyszenie pomyślana została właśnie dla „oficerów" ochrony zabytków i dlatego możemy obecnie pogratulować Michałowi Witwickiemu tego wyróżnienia, jakie Stowarzyszenie przyznaje w imieniu środowiska konserwatorskiego.

M. K.

WIADOMOŚCI PRAWNE

W jednym z poprzednich numerów przedstawiliśmy zestawienie aktów prawnych związanych z ochroną zabytków, które weszły w życie w latach 1987 –1989. Wkrótce przekażemy wybór przepisów z tej dziedziny, które ukazały się w okresie trzech kwartałów 1990 r.

Informujemy, że tzw. poselski projekt nowelizacji naszej ustawy został uchwalony przez Sejm w lipcu b.r., a 2 sierpnia b.r. Senat postanowił zawiadomić Prezydenta RP, że nie zgłasza do tej ustawy zastrzeżeń.

Mamy więc już ustawę z dnia 19 lipca 1990 r. o zmianie ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach. Będzie ona opublikowana w którymś z sierpniowych dzienników ustaw.

Nie pora jeszcze na jej omawianie, komentowanie, interpretowanie. Do tego niezbędny jest czas, który pozwoliłby przyjrzeć się funkcjonowaniu noweli w praktyce i wyłaniającym się trudnościom w jej stosowaniu. Obecnie można by tylko przygotować artykuł pod – zapożyczonym z TV – tytułem „100 pytań do...". Do projektodawców i legislatorów. Napiszmy go wspólnie. Czekamy na listy.

W akcie nowelizacyjnym, który – jeśli liczyć jedynie nowelizacje bezpośrednie – jest już trzecim, zabrakło delegacji dla Ministra Kultury i Sztuki do ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy. Jednoczesne posługiwanie się czterema ustawami (1962, 1983, 1989, 1990) z pewnością nie będzie łatwe i może powodować rozliczne nieprawidłowości.

W tej sytuacji „Wiadomości Prawne" – chcąc przyjść z pomocą „użytkownikom" ustawy – przekazują własną wersję jednolitego tekstu.

Warszawa, dn. 3 sierpnia 1990 r.

Aleksander Żółkiewski

USTAWA

z dnia 15 lutego 1962 r.*

o ochronie dóbr kultury i o muzeach

Rozdział I.

Przepisy ogólne.

Art. 1. 1. Dobra kultury są bogactwem narodowym i powinny być chronione przez wszystkich obywateli.

2. Organy państwowe i samorządowe są zobowiązane do zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony dóbr kultury.

3. Obowiązkiem właścicieli i użytkowników jest utrzymanie należących do nich dóbr kultury we właściwym stanie.

Art. 2. Dobrem kultury w rozumieniu ustawy jest każdy przedmiot ruchomy lub nieruchomy, dawny lub współczesny, mający znaczenie dla dziedzictwa i rozwoju kulturalnego ze względu na jego wartość historyczną, naukową lub artystyczną.

Art. 3. 1. Celem ochrony dóbr kultury jest ich zachowanie, należyte utrzymanie oraz społecznie celowe wykorzystanie i udostępnienie dla celów naukowych, dydaktycznych i wychowawczych, tak aby służyły nauce oraz popularyzacji wiedzy i sztuki, stanowiły trwały element rozwoju kultury i były czynnym składnikiem życia współczesnego społeczeństwa.

2. Ochrona dóbr kultury polega na zabezpieczeniu ich przed zniszczeniem, uszkodzeniem, dewastacją, zaginięciem lub wywozem za granicę, na zapewnieniu im warunków trwałego zachowania, na opracowaniu dokumentacji naukowej, ewidencji i rejestracji oraz na ich konserwacji, restauracji lub odbudowie, opartych na zasadach naukowych.

Rozdział II.

Przedmiot ochrony.

Art. 4. Ochronie prawnej, przewidzianej w przepisach ustawy, podlegają następujące dobra kultury, zwane w ustawie "zabytkami":

1) wpisane do rejestru zabytków,
2) wchodzące w skład muzeów i bibliotek, z wyjątkiem materiałów archiwalnych wchodzących w skład narodowego zasobu archiwalnego, których ochronę regulują odrębne przepisy,
3) inne, jeżeli ich charakter zabytkowy jest oczywisty, o ile nie podlegają ochronie na podstawie odrębnych przepisów.

Art. 5. Pod względem rzeczowym przedmiotem ochrony mogą być w szczególności:

1) dzieła budownictwa, urbanistyki i architektury, niezależnie od ich stanu zachowania, jak historyczne założenia urbanistyczne miast i osiedli, parki i ogrody dekoracyjne, cmentarze, budowle i ich wnętrza wraz z otoczeniem oraz zespoły budowlane o wartości architektonicznej, a także budowle mające znaczenie dla historii budownictwa;
2) obiekty etnograficzne, jak typowe układy zabudowy osiedli wiejskich i budowle wiejskie szczególnie charakterystyczne oraz wszelkie urządzenia, narzędzia i przedmioty będące świadectwem gospodarki, twórczości artystycznej, pojęć, obyczajów i innych dziedzin kultury ludowej;
3) dzieła sztuk plastycznych – rzeźby, malarstwa, dekoracji, grafiki i iluminatorstwa, rzemiosł artystycznych, broni, strojów, numizmatyki i sfragistyki;

* Patrz – przypisy podane na końcu opracowania [przyp. A. Z.]

4) pamiątki historyczne, jak militaria ruchome, pola bitew, miejsca upamiętnione walkami o niepodległość i sprawiedliwość społeczną, obozy zagłady oraz inne tereny, budowle i przedmioty związane z ważnymi wydarzeniami historycznymi lub z działalnością instytucji i wybitnych osobistości historycznych;
5) obiekty archeologiczne i paleontologiczne, jak ślady terenowe pierwotnego osadnictwa i działalności człowieka, jaskinie, kopalnie pradziejowe, grodziska, cmentarzyska, kurhany oraz wszelkie wytwory dawnych kultur;
6) obiekty techniki i kultury materialnej, jak stare kopalnie, huty, warsztaty, budowle, konstrukcje, urządzenia, środki transportu, maszyny, narzędzia, instrumenty naukowe i wyroby szczególnie charakterystyczne dla dawnych i nowoczesnych form gospodarki, techniki i nauki, gdy są unikatami lub wiążą się z ważnymi etapami postępu technicznego;
7) rzadkie okazy przyrody żywej lub martwej, jeżeli nie podlegają przepisom o ochronie przyrody;
8) materiały biblioteczne, jak rękopisy, autografy, iluminacje, starodruki, pierwodruki, druki–unikaty i inne cymelia, mapy, plany, nuty, ryciny, inne zapisy obrazu lub dźwięku, instrumentaria, oprawy, jeżeli nie wchodzą w skład narodowego zasobu archiwalnego;
9) kolekcje i zbiory, posiadające wartość artystyczną lub historyczną jako całość, niezależnie od rodzaju i wartości poszczególnych składników;
10) pracownie i warsztaty wybitnych twórców i działaczy, jak również dokumenty i przedmioty związane z ich życiem i działalnością;
11) inne przedmioty nieruchome i ruchome, zasługujące na trwałe zachowanie ze względu na ich wartość naukową, artystyczną lub kulturalną;
12) krajobraz kulturowy w formie ustanawianych stref ochrony konserwatorskiej, rezerwatów i parków kulturowych.

Art. 6. 1. Zabytki nieruchome o szczególnej wartości dla kultury narodowej mogą być na wniosek Ministra Kultury i Sztuki uznane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za pomniki historii.

2. Pomniki historii przedstawiane są Komitetowi Dziedzictwa Światowego w celu wpisania na "Listę dziedzictwa światowego" i objęcia ich ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjętej w Paryżu w dniu 16 listopada 1972 r. (Dz. U. z 1976 r. Nr 32, poz. 190 i 191).

3. Organizację i sposób ochrony pomników historii określi Minister Kultury i Sztuki w drodze rozporządzenia.

Rozdział III.

Organy ochrony dóbr kultury i nadzoru nad muzeami.

Art. 7. Naczelny nadzór nad ochroną dóbr kultury i wszystkimi muzeami należy do Ministra Kultury i Sztuki.

Art. 7a. 1. Przy Ministrze Kultury i Sztuki działa Państwowa Służba Ochrony Zabytków, kierowana przez Generalnego Konserwatora Zabytków.

2. Minister Kultury i Sztuki powołuje Państwową Służbę Ochrony Zabytków i określa jej strukturę.

3. Minister Kultury i Sztuki, po zasięgnięciu opinii wojewody, powołuje i odwołuje, na wniosek Generalnego Konserwatora Zabytków, wojewódzkich konserwatorów zabytków, będących terenowymi organami rządowej administracji specjalnej do spraw ochrony zabytków.

Art. 8. 1. Ochronę dóbr kultury sprawują następujące organy:
1) Minister Kultury i Sztuki,
2) Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministra Kultury i Sztuki,
3) wojewódzcy konserwatorzy zabytków, kierujący odpowiednimi oddziałami wojewódzkimi Państwowej Służby Ochrony Zabytków,
4) dyrektorzy (kierownicy) muzeów, w stosunku do zabytków znajdujących się w muzeach,
5) Dyrektor Ośrodka Dokumentacji Zabytków, kierujący centralną ewidencją dóbr kultury,
6) dyrektorzy (kierownicy) jednostek organizacyjnych powołanych do ochrony zabytków,
7) Biblioteka Narodowa w Warszawie i biblioteki wyznaczone przez Ministra Kultury i Sztuki w porozumieniu z właściwymi ministrami (kierownikami urzędów centralnych) i Polską Akademią Nauk, w stosunku do zabytkowych materiałów bibliotecznych w zakresie im zleconym.

2. Wojewódzki konserwator zabytków może powierzyć w drodze porozumienia prowadzenie, w jego imieniu, niektórych spraw z zakresu swoich właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom (związkom międzygminnym i komunalnym) położonym na terenie województwa.

3. W gminach lub miastach, na których terenie znajduje się większa ilość zabytków nieruchomych albo też zabytek lub zabytki o szczególnej wartości, wojewódzki konserwator zabytków może ustanowić okręgowego, gminnego lub miejskiego konserwatora zabytków, jako zamiejscową komórkę organizacyjną i powierzyć mu prowadzenie, w jego imieniu, spraw z zakresu swoich właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych na terenie swojego działania.

Art. 9. 1. Bezpośredni nadzór nad muzeami sprawują wojewodowie lub gminy.

2. Bezpośredni nadzór nad muzeami nie podlegającymi wojewodom lub gminom oraz nad państwowymi kolekcjami i zbiorami pozamuzealnymi sprawują Minister Kultury i Sztuki, inni ministrowie (kierownicy urzędów centralnych), osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, stosownie do swojego zakresu działania.

3. Minister Kultury i Sztuki i inni ministrowie (kierownicy urzędów centralnych) mogą przekazać bezpośredni nadzór nad muzeum lub określonego rodzaju muzeami osobom prawnym oraz jednostkom organizacyjnym nie posiadającym osobowości prawnej, jeżeli mają one warunki do prowadzenia takiej działalności.

Art. 10. 1. Minister Kultury i Sztuki powołuje organy opiniodawcze do zagadnień związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, a także specjalistów z określonych dziedzin ochrony zabytków jako rzeczoznawców uprawnionych do wydawania ocen i opinii w danym zakresie wiedzy.

2. Minister Kultury i Sztuki może również tworzyć specjalistyczne jednostki organizacyjne powoływane w celu ochrony zabytków.

3. Jednostki, o których mowa w ust. 2, działają na podstawie statutu nadawanego im przez Ministra Kultury i Sztuki.

Art. 11. 1. Obowiązkiem wojewodów i organów gminy jest dbałość o dobra kultury i podejmowanie działań ochronnych oraz uwzględnianie zadań ochrony zabytków, między innymi w regionalnych i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w budżetach, w prawie miejscowym i przepisach gminnych.

2. Regionalne i miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, o których mowa w ust. 1, uzgadniane są z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków.

3. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) w gminach, w których nie zostali powołani konserwatorzy zabytków obowiązany jest wydawać zarządzenia w celu zabezpieczenia zabytku w nagłych przypadkach i niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 12. 1. Minister Kultury i Sztuki może upoważniać kierowników podległych mu jednostek organizacyjnych do prowadzenia określonych spraw z zakresu ochrony zabytków, w jego imieniu, w ustalonym zakresie, a w szczególności do wydawania decyzji administracyjnych.

2. Wojewódzki konserwator zabytków może powierzyć dyrektorom (kierownikom) muzeów oraz dyrektorom (kierownikom) wyspecjalizowanych jednostek powołanych do ochrony zabytków prowadzenie, w jego imieniu, niektórych spraw z zakresu swoich właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych.

3. Powierzenie spraw, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, o których mowa w ust. 2, może nastąpić za zgodą właściwego dla tego muzeum lub jednostki ministra (kierownika urzędu centralnego), wojewody, gminy, osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nie posiadającej osobowości prawnej, której to muzeum bądź jednostka podlega.

4. W szczególnych wypadkach prowadzenie spraw, z wyjątkiem wydawania decyzji administracyjnych, wojewódzki konserwator zabytków może powierzyć w drodze porozumienia innym jednostkom organizacyjnym i osobom fizycznym.

Rozdział IV.

Rejestr zabytków.

Art. 13. 1. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa.

2. Zarządy gmin, w których nie został powołany gminny lub miejski konserwator zabytków, są obowiązane do zgłaszania wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przedmiotów zasługujących na wciągnięcie do rejestru zabytków.

Art. 14. 1. Dobra kultury nieruchome, ruchome oraz kolekcje wpisuje się do rejestru zabytków na podstawie decyzji:

1) wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydanej z urzędu lub na wniosek zarządu właściwej gminy, właściciela albo użytkownika;
2) Ministra Kultury i Sztuki.

2. Do rejestru zabytków nie wpisuje się przedmiotów znajdujących się w muzeach i bibliotekach.

Art. 15. 1. Wpisanie nieruchomości lub jej części do rejestru zabytków ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków.

2. Jeżeli nieruchomość nie ma księgi wieczystej albo jeżeli księga wieczysta zaginęła lub uległa zniszczeniu, wniosek wraz z dokumentami stanowiącymi jego podstawę składa się do zbioru dokumentów danej nieruchomości ze skutkami wpisu do księgi wieczystej.

3. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się do nieruchomości stanowiących własność Państwa.

4. Wnioski i wpisy, o których mowa w ust. 1 i 2, wolne są od opłat sądowych.

Art. 16. 1. Zabytek, który utracił swą wartość zabytkową wskutek całkowitego zniszczenia albo którego wartość zabytkowa została zdyskwalifikowana wobec nowych ustaleń naukowych, jak również zabytek wywieziony na stałe za granicę zostaje skreślony z rejestru zabytków.

2. O skreśleniu zabytku z rejestru decyduje Minister Kultury i Sztuki po wysłuchaniu opinii organów, o których mowa w art. 10 ust. 1.

3. W razie skreślenia zabytku nieruchomego z rejestru wykreśla się wpis w księdze wieczystej lub składa się odpis decyzji o skreśleniu z rejestru do zbioru dokumentów danej nieruchomości.

Art. 17. Minister Kultury i Sztuki określi tryb postępowania w sprawie wpisywania zabytków do rejestru i skreślania ich z rejestru oraz sposób prowadzenia rejestru zabytków i centralnej ewidencji zabytków.

Rozdział V.

Zakres ochrony zabytków.

Art. 18. Organy służby konserwatorskiej w czasie uzgodnionym z właścicielem (użytkownikiem) mają prawo badania przedmiotów o przypuszczalnej wartości historycznej, naukowej lub artystycznej w miejscu, gdzie się znajdują, w celu stwierdzenia, czy stanowią dobro kultury, stwierdzenia stanu ich zachowania albo sporządzenia dokumentacji.

Art. 19. Organy służby konserwatorskiej mają prawo umieszczać na zabytkach nieruchomych odpowiednie znaki lub napisy.

Art. 20. Ze względu na ochronę zabytkowych układów urbanistycznych i zabytkowych zespołów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków, wojewodowie na wniosek wojewódzkich konserwatorów zabytków i w porozumieniu z nimi, mogą określić warunki działalności budowlanej na ich terenie lub zarządzić usunięcie, uporządkowanie albo przebudowę poszczególnych budynków lub wydać inne stosowne zarządzenia.

Art. 21. 1. Wszelkie prace i roboty przy zabytkach oraz prace archeologiczne i wykopaliskowe wolno prowadzić tylko za zezwoleniem właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

2. Minister Kultury i Sztuki określi zasady i tryb udzielania zezwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich oraz warunki ich prowadzenia, jak również kwalifikacje osób, które mają prawo prowadzenia tej działalności. Przepisy dotyczące prac przy zabytkach nieruchomych Minister Kultury i Sztuki wydaje w porozumieniu z Ministrem Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa, a dotyczące prac archeologicznych i wykopaliskowych – w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz Ministrem Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa.

Art. 22. 1. Osoby prowadzące roboty budowlane i ziemne w razie ujawnienia przedmiotu, który posiada

cechy zabytku, obowiązane są niezwłocznie zawiadomić o tym zarząd właściwej gminy i właściwego konserwatora zabytków. Jednocześnie obowiązane są zabezpieczyć odkryty przedmiot i wstrzymać wszelkie roboty, mogące go uszkodzić lub zniszczyć, do czasu wydania przez wojewódzkiego konserwatora zabytków odpowiednich zarządzeń.

2. Zarządzenie, o którym mowa w ust. 1, powinno być doręczone nie później niż trzeciego dnia od otrzymania zawiadomienia o odkryciu.

3. Jeżeli w terminie, o którym mowa w ust. 2, zarządzenie nie zostanie doręczone, przerwane roboty mogą być podjęte.

Art. 23. 1. Badania architektoniczne i archeologiczne na nieruchomości nie stanowiącej własności Państwa prowadzi się po uprzednim porozumieniu z właścicielem albo użytkownikiem.

2. W razie niemożności uzyskania zgody właściciela stosuje się odpowiednie przepisy ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. z 1989 r. Nr 14, poz. 74 i Nr 29, poz. 154 oraz z 1990 r. Nr 14, poz. 90 i Nr 34, poz. 198).

3. Za szkody wyrządzone w związku z zabezpieczeniem stanowisk archeologicznych oraz badaniami architektonicznymi lub archeologicznymi należy się odszkodowanie od zlecającego prace zabezpieczające lub badawcze.

4. W razie niedojścia do porozumienia co do wysokości odszkodowania, wysokość jego ustalona będzie w trybie przepisów ustawy, o której mowa w ust. 2.

5. Tryb finansowania badań archeologicznych na terenie inwestycji określi Minister Kultury i Sztuki w porozumieniu z Ministrem Finansów.

6. Badania archeologiczne na terenach obszarów górniczych mogą być prowadzone po uprzednim uzgodnieniu miejsca i zakresu tych badań z właściwym zakładem górniczym.

Art. 24. 1. Wykopaliska i znaleziska archeologiczne stanowią własność Państwa.

2. Przedmioty ruchome wymienione w ust. 1 wojewódzki konserwator zabytków przekazuje po ustaleniu ich charakteru zabytkowego do właściwego muzeum lub innej placówki naukowej.

3. Znalazca przedmiotu archeologicznego lub odkrywca wykopaliska obowiązani są zawiadomić niezwłocznie o znalezieniu lub odkryciu właściwego konserwatora zabytków lub zarząd właściwej gminy bądź też muzeum lub placówkę archeologiczną oraz zabezpieczyć znaleziony przedmiot lub odkryte wykopalisko. Osobom tym przysługuje prawo do nagrody od Państwa, jeżeli dopełniły tego obowiązku.

4. Zarząd gminy, muzeum lub placówka archeologiczna obowiązane są po otrzymaniu wiadomości o znalezieniu lub odkryciu (ust. 3) niezwłocznie zawiadomić o tym wojewódzkiego konserwatora zabytków.

5. Tryb udzielania nagród, ich rodzaje i wysokość określi Minister Kultury i Sztuki w drodze rozporządzenia.

Art. 25. 1. Właściciel i użytkownik zabytku, w zakresie określonym przepisami prawa, obowiązany jest dbać o jego zachowanie, a w szczególności:

1) zabezpieczyć przed zniszczeniem, uszkodzeniem i dewastacją,
2) niezwłocznie zawiadomić właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków o wydarzeniach mogących mieć wpływ ujemny na stan i zachowanie zabytku,
3) zawiadomić w ciągu jednego miesiąca wojewódzkiego konserwatora zabytków o przejściu własności zabytku na inną osobę lub o oddaniu zabytku nieruchomego w całości lub w części w użytkowanie, najem lub dzierżawę.

2. Ponadto właściciel zarejestrowanego zabytku ruchomego obowiązany jest:

1) zawiadomić w ciągu jednego miesiąca wojewódzkiego konserwatora zabytków o zmianie miejsca przechowywania zabytku ruchomego,
2) na podstawie decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków użyczyć zabytek dla celów wystawienniczych lub badawczych na okres nie dłuższy od sześciu miesięcy w ciągu każdych pięciu lat.

Art. 26. 1. Właścicielowi zabytku ruchomego, zgłoszonego na jego wniosek do rejestru zabytków, oraz jego następcom prawnym służą następujące uprawnienia:

1) zabytek może być konserwowany na koszt Państwa,
2) przejście własności zabytku ruchomego w drodze spadku, darowizny lub zapisu wolne jest od

podatku od nabycia praw majątkowych,

3) zabytek nie podlega przejęciu na własność Państwa na podstawie art. 33.

2. W razie uchylenia się właściciela zabytku od obowiązków wymienionych w art. 25 wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o pozbawieniu go w całości lub w części uprawnień, wynikających z ust. 1.

Art. 27. 1. Bez zezwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków nie wolno zabytków przerabiać, odnawiać, rekonstruować, konserwować, zabudowywać, odbudowywać, zdobić, uzupełniać, rozkopywać ani dokonywać żadnych innych zmian.

2. Bez zezwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków nie wolno przemieszczać zabytków nieruchomych z naruszeniem skomponowanego lub ustalonego tradycją układu terenowego ani też przenosić lub wynosić zabytków ruchomych z naruszeniem skomponowanych lub ustalonych tradycją wnętrz budownictwa świeckiego i sakralnego.

3. Przepis ust. 1 stosuje się również do robót mogących przyczynić się do zeszpecenia otoczenia zabytku nieruchomego lub widoku na ten zabytek.

4. Udzielenie zezwolenia na roboty wymienione w ust. 1–3 wojewódzki konserwator zabytków może uzależnić od wykonania badań i dokumentacji zabytku.

Art. 28. 1. Właściwy wojewódzki konserwator zabytków może:

1) wstrzymać wszelkie czynności podjęte bez zachowania przepisów art. 27,

2) nakazać przywrócenie zabytku lub jego otoczenia do poprzedniego stanu na koszt osoby, która naruszyła te przepisy.

2. Dochodzenie kosztów związanych z przywróceniem obiektu do poprzedniego stanu odbywa się w trybie przepisów o egzekucji administracyjnej świadczeń pieniężnych.

Art. 29. 1. Przepis art. 28 ust. 1 pkt 1 stosuje się również do dóbr kultury jeszcze nie wpisanych do rejestru zabytków, jeżeli istnieją podstawy do takiego wpisu.

2. Wydane na podstawie ust. 1 zarządzenia o wstrzymaniu robót tracą moc z samego prawa, jeżeli w ciągu trzech miesięcy od ich wydania nie nastąpi wpis do rejestru zabytków.

Art. 30. 1. Wojewódzki konserwator zabytków, uznając potrzebę przeprowadzenia konserwacji zabytku, może nakazać właścicielowi lub użytkownikowi dokonanie robót konserwatorskich w określonym terminie. W stosunku do zabytku nieruchomego wojewódzki konserwator zabytków działa w porozumieniu z organami nadzoru budowlanego.

2. Zasady pokrywania kosztów konserwacji i remontów obiektów zabytkowych, będących własnością Państwa, określi Minister Kultury i Sztuki.

Art. 31. 1. Właściciel lub użytkownik zabytku nie stanowiącego własności Państwa powinien w terminie jednego miesiąca od dnia doręczenia nakazu (art. 30 ust. 1) oświadczyć na piśmie, czy wykona nakazane roboty we własnym zakresie i na własny koszt.

2. Wykonanie robót ze środków państwowych może nastąpić, gdy właściciel nie złoży oświadczenia przewidzianego w ust. 1 lub nie rozpocznie, lub nie zakończy robót w wyznaczonym terminie, albo też jeżeli prowadzi roboty w sposób opieszały, wykluczający zakończenie robót w wyznaczonym terminie. Decyzja wojewódzkiego konserwatora zabytków jest natychmiast wykonalna.

3. Dochodzenie kosztów wyłożonych na roboty odbywa się w trybie przewidzianym w art. 28 ust. 2.

4. Minister Kultury i Sztuki w uzasadnionych przypadkach, a w szczególności jeżeli roboty konserwatorskie nie przynoszą korzyści z punktu widzenia gospodarczego, może uznać wyłożone przez Państwo koszty w całości lub w części za dotację bezzwrotną.

Art. 32. 1. Wierzytelność Państwa z tytułu robót wymienionych w art. 31 ust. 2, prowadzonych przy zabytkach nieruchomych, nie stanowiących jego własności, zabezpiecza się na zasadach i w trybie przewidzianym w art. 9–12 ustawy z dnia 22 kwietnia 1959 r. o remontach i odbudowie oraz o wykańczaniu budowy i nadbudowie budynków mieszkalnych (Dz. U. z 1968 r. Nr 36, poz. 249).

2. Uprawnienia organów gospodarki mieszkaniowej ustalone przepisami wymienionymi w ust. 1 przysługują wojewódzkim konserwatorom zabytków.

Art. 33. Jeżeli właściciel zabytku, a w razie nieustalenia właściciela lub miejsca jego pobytu – użytkownik zabytku nie przestrzega przepisu art. 25 albo jeżeli interes publiczny wymaga przejęcia na własność Państwa zabytku o szczególnej wartości historycznej, naukowej, artystycznej w celu udostępnienia zabytku ogółowi, zabytek może być przejęty na własność Państwa.

Art. 34. 1. Przejęcie na własność Państwa zabytku nieruchomego następuje w trybie przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków.

2. Przejęcia na własność Państwa zabytku ruchomego dokonuje wojewódzki konserwator zabytków za odszkodowaniem w wysokości wartości zabytku.

3. Szczegółowy tryb postępowania przy przejmowaniu na własność Państwa zabytków ruchomych, organizację i sposób powoływania komisji odszkodowawczych oraz sposób ustalania wartości przedmiotów określi w drodze rozporządzenia Minister Kultury i Sztuki w porozumieniu z Ministrem Finansów.

Art. 35. Przeniesienie, zgodnie z obowiązującymi przepisami, własności zabytku, stanowiącego własność Państwa, wymaga uprzedniej zgody Ministra Kultury i Sztuki.

Art. 36. Osoba, która otrzymała zarejestrowany zabytek w drodze spadku, darowizny lub zapisu, obowiązana jest zawiadomić o tym wojewódzkiego konserwatora zabytków właściwego dla miejsca, gdzie znajduje się zabytek, w ciągu trzech miesięcy od daty objęcia go w posiadanie.

Art. 37. 1. W razie uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub wywiezienia zabytku bez zezwolenia za granicę, jako też niezapewnienia zabytkowi, pomimo wezwania ze strony organu służby konserwatorskiej, należytych warunków konserwacji, wojewódzki konserwator zabytków może zabezpieczyć ten zabytek przez ustanowienie tymczasowego zajęcia aż do chwili usunięcia niebezpieczeństwa.

2. Tymczasowe zajęcie polega na przeniesieniu zabytku ruchomego, w zależności od rodzaju przedmiotu, do państwowego muzeum, archiwum lub biblioteki, w stosunku zaś do zabytku nieruchomego – na oddaniu go w zarząd gminie jako zadanie zlecone lub państwowej jednostce organizacyjnej.

Rozdział VI.

Użytkowanie zabytków nieruchomych.

Art. 38. 1. Zabytek nieruchomy może być użytkowany wyłącznie w sposób zgodny z zasadami opieki nad zabytkami i w sposób odpowiadający jego wartości zabytkowej.

2. Dla zapewnienia realizacji przepisu ust. 1 organy, do których należy dyspozycja lokalami lub budynkami, obowiązane są w stosunku do obiektów zabytkowych działać w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

3. Użytkownicy obiektów zabytkowych stanowiących własność Państwa składają zobowiązanie należytego ich utrzymania, konserwacji i opieki nad nimi.

Art. 39. Jeżeli zabytek będący własnością Państwa użytkowany jest w sposób nie odpowiadający jego wartości zabytkowej, może być przez właściwe organy przekazany innemu użytkownikowi.

Art. 40. 1. W celu wykorzystania zabytków nieruchomych dla zaspokojenia potrzeb kulturalnych i gospodarczych, jednostki gospodarki uspołecznionej obowiązane są zagospodarować obiekty zabytkowe.

2. Minister Kultury i Sztuki określi warunki lokalizacji inwestycji w zabytkach nieruchomych oraz szczególne uprawnienia ich użytkowników.

Rozdział VII.

Wywóz dóbr kultury za granicę.

Art. 41. 1. Wywóz dóbr kultury za granicę jest zakazany.

2. W wyjątkowych przypadkach, po stwierdzeniu, że brak danego przedmiotu nie spowoduje uszczerbku dla dorobku kultury narodowej, Minister Kultury i Sztuki po zasięgnięciu opinii organów, o których mowa w art. 10 ust. 1, może zezwolić na jego wywóz za granicę na stałe.

3. Minister Kultury i Sztuki może zezwolić na czasowy wywóz dobra kultury za granicę z zastrzeżeniem jego zwrotu w określonym terminie.

4. Uprawnienia przewidziane w ust. 3 Minister Kultury i Sztuki może przekazać w drodze rozporządzenia odpowiednim organom służby konserwatorskiej.

Art. 42. 1. Nie podlegają zakazowi wywozu:

1) przedmioty wymienione w art. 5, o ile wojewódzki konserwator zabytków, Biblioteka Narodowa w Warszawie – każdy z tych organów w swoim zakresie działania – stwierdzi, że nie posiadają charakteru dobra kultury w rozumieniu art. 2,
2) dzieła twórców żyjących,
3) dzieła rzemiosła i przemysłu artystycznego wytworzone po dniu 9 maja 1945 r.,
4) materiały biblioteczne, wydane po dniu 9 maja 1945 r.,
5) dobra kultury przywiezione z zagranicy przez osoby korzystające z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych, jak również w celu urządzenia wnętrz, pomieszczeń służbowych obcych przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych,
6) dobra kultury przywiezione do kraju z zastrzeżeniem wywozu.

2. Charakter dzieł wymienionych w ust. 1 pkt 1–3 powinien być stwierdzony odpowiednim zaświadczeniem wojewódzkiego konserwatora zabytków lub Biblioteki Narodowej w Warszawie.

Art. 43. Przepisy art. 41 i 42 nie naruszają innych przepisów, ograniczających obrót towarowy z zagranicą.

Art. 44. Tryb zgłaszania wniosków oraz wydawania zezwoleń i zaświadczeń na wywóz za granicę dóbr kultury określa Minister Kultury i Sztuki.

Rozdział VIII.

Muzea.

Art. 45. Muzeum jest instytucją, która gromadzi, przechowuje, konserwuje i udostępnia dobra kultury w zakresie wiedzy, techniki i sztuki oraz okazy przyrody, prowadzi badania naukowe i działalność oświatową w zakresie ustalonym statutem, a także współdziała w upowszechnianiu nauki i sztuki z osobami fizycznymi, osobami prawnymi i jednostkami organizacyjnymi nie posiadającymi osobowości prawnej, realizującymi cele i zadania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.

Art. 46. Dla wykonania zadań określonych w art. 45 muzea w szczególności:

1) gromadzą dobra kultury i materiały dokumentacyjne w statutowo określonym zakresie,
2) inwentaryzują, katalogują i naukowo opracowują zgromadzone muzealia i materiały dokumentacyjne,
3) przechowują zgromadzone muzealia w warunkach zapewniających im pełne bezpieczeństwo i magazynują je w sposób dostępny dla celów naukowych,
4) zabezpieczają i konserwują muzealia i w miarę możliwości zabezpieczają stanowiska archeologiczne,
5) organizują i prowadzą badania, ekspedycje naukowe oraz prace wykopaliskowe,
6) organizują wystawy stałe, czasowe i objazdowe,
7) prowadzą działalność oświatową,
8) udostępniają zbiory dla celów naukowych i oświatowych,
9) publikują inwentarze, katalogi i przewodniki wystaw, wyniki badań, wykopalisk i ekspedycji oraz wydawnictwa popularnonaukowe i informacje z zakresu swojej pracy.

Art. 47. Muzea mogą być tworzone dla jednej lub kilku dziedzin wiedzy i rodzajów twórczości artystycznej, w szczególności z zakresu sztuki, historii, archeologii, etnografii, przyrody, techniki, rolnictwa i higieny.

Art. 48. 1. Muzea mogą stanowić własność Państwa, gmin i innych osób prawnych, osób fizycznych lub jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej.

2. Podmioty wymienione w ust. 1 są obowiązane zapewnić muzeom środki potrzebne dla ich utrzymania i rozwoju.

Art. 49. Minister Kultury i Sztuki ustala założenia organizacyjne muzeów oraz zasady gospodarki muzealiami.

Art. 50. 1. Minister Kultury i Sztuki tworzy, łączy i przekształca muzea, ich działy i oddziały oraz nadaje statuty muzeom podlegającym jego bezpośredniemu nadzorowi po zasięgnięciu opinii organów, o których mowa w art. 10 ust. 1.

2. Minister Kultury i Sztuki może z ważnych przyczyn zlikwidować muzeum podlegające jego bezpośredniemu nadzorowi po zasięgnięciu opinii rady właściwej gminy.

3. Czynności wymienione w ust. 1 i 2 w stosunku do muzeów, które nie pozostają pod bezpośrednim nadzorem Ministra Kultury i Sztuki, wykonują właściwe organy nadzoru w porozumieniu z Ministrem Kultury i Sztuki.

Art. 51. Muzea mogą ubiegać się o uznanie ich za instytuty naukowo-badawcze zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Art. 52. 1. Na czele muzeum stoi dyrektor (kierownik) powoływany i odwoływany przez bezpośredni organ nadzoru (art. 9).

2. Powołanie i odwołanie dyrektorów (kierowników) muzeów o specjalnym znaczeniu (art. 53) wymaga zgody właściwego ministra (kierownika urzędu centralnego).

3. Prawa i obowiązki dyrektora (kierownika) oraz pracowników muzeów określa statut muzeum i przepisy szczególne.

4. Minister Kultury i Sztuki w drodze rozporządzenia ustali szczegółowe kwalifikacje wymagane od dyrektorów (kierowników) i pracowników muzeów.

Art. 53. 1. W muzeach o specjalnym znaczeniu, których wykaz ustali Minister Kultury i Sztuki w porozumieniu z właściwymi ministrami (kierownikami urzędów centralnych) i Polską Akademią Nauk, działa rada muzealna złożona z kierowników komórek naukowych muzeum i specjalistów z dziedzin związanych z działalnością naukową i oświatową muzeum.

2. Członków rady muzealnej powołuje dyrektor muzeum za zgodą bezpośredniego organu nadzoru.

3. Rada muzealna jest organem doradczym i opiniodawczym dyrektora muzeum.

4. Zakres działania rady muzealnej, jej skład osobowy i organizację określa statut muzeum.

Art. 54. W razie niewypełniania przez muzeum zadań przewidzianych w ustawie i statucie muzeum, Minister Kultury i Sztuki może zawiesić, w całości lub w części, działalność muzeum do czasu usunięcia przyczyn, które spowodowały zawieszenie.

Rozdział IX.

Kolekcja.

Art. 55. Kolekcja (zbiór) jest to zespół ruchomych dóbr kultury, przechowywanych w jednym miejscu i nie stanowiący muzeum.

Art. 56. Właściciel kolekcji wpisanej na jego wniosek do rejestru zabytków, z wyjątkiem kolekcji materiałów archiwalnych, wpisanej do rejestru niepaństwowych materiałów archiwalnych, jest uprawniony do następujących świadczeń ze strony muzeów państwowych:

1) ustalania autorstwa (atrybucji) przedmiotów kolekcji,
2) stwierdzania stanu zachowania przedmiotów kolekcji i udzielania zaleceń konserwatorskich,
3) pomocy w prowadzeniu naukowej inwentaryzacji i naukowym opracowaniu przedmiotów kolekcji,
4) zabezpieczenia kolekcji lub jej poszczególnych przedmiotów.

Art. 57. Muzeum zapewni właścicielowi kolekcji w całości lub w części złożonej do depozytu albo znajdującej się w przechowaniu muzeum:

1) zabezpieczenie kolekcji w czasie trwania transportu i przechowywania w muzeum,
2) konserwację kolekcji na koszt muzeum, jeżeli muzeum uzna to za wskazane, a właściciel wyrazi zgodę.

Art. 58. Właścicielowi kolekcji wpisanej do rejestru zabytków służy prawo korzystania z pomocy państwowych antykwariatów w poszukiwaniu kolekcjonowanych przedmiotów.

Art. 59. Do kolekcji wpisanych do rejestru oraz przedmiotów wchodzących w jej skład mają odpowiednie zastosowanie przepisy art. 25 i 26.

Art. 60. Właściciel kolekcji wpisanej do rejestru zabytków jest obowiązany zapewnić jej właściwe

warunki przechowywania i udostępniać ją dla badań naukowych w uzgodnionym z nim czasie.

Rozdział X.

Muzealia.

Art. 61. Dobra kultury, zgromadzone w muzeach bądź w zarejestrowanych kolekcjach, stanowią muzealia w rozumieniu niniejszej ustawy.

Art. 62. 1. Muzeum przysługuje prawo pierwszeństwa przy nabywaniu zabytków ruchomych, znajdujących się w antykwariatach.

2. Prawo pierwszeństwa wygasa w razie nieskorzystania w ciągu jednego miesiąca od dnia zawiadomienia przez antykwariat odpowiedniego muzeum.

Art. 63. – (skreślony).

Art. 64. 1. Muzealia znajdujące się w posiadaniu muzeów i w zarejestrowanych kolekcjach powinny być zinwentaryzowane.

2. Zasady i sposób prowadzenia inwentarzy określi Minister Kultury i Sztuki w drodze rozporządzenia.

Art. 65. Muzealia znajdujące się w muzeach mogą być zbywane na wniosek dyrektora muzeum, zaopiniowany przez radę muzealną, za zezwoleniem Ministra Kultury i Sztuki po zasięgnięciu opinii organów, o których mowa w art. 10 ust. 1.

Art. 66. 1. Muzealia mogą być przenoszone poza obręb muzeum, w którym wpisane są do inwentarza, w następujących przypadkach:

1) w charakterze stałego lub czasowego depozytu do innych muzeów,
2) w celu konserwacji lub zapewnienia im bezpieczeństwa,
3) dla ekspozycji na wszelkiego rodzaju wystawach krajowych i zagranicznych,
4) w innych uzasadnionych przypadkach – za zezwoleniem organu sprawującego bezpośredni nadzór nad muzeum.

2. Warunki przenoszenia muzealiów, o których mowa w ust. 1, określi Minister Kultury i Sztuki.

Rozdział XI.

Udostępnianie i upowszechnianie wiedzy o zabytkach i zbiorach muzealnych.

Art. 67. Muzea i zabytki nieruchome powinny być udostępniane społeczeństwu i wykorzystywane dla celów naukowych i dydaktyczno–oświatowych.

Art. 68. Minister Kultury i Sztuki ustala w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami (kierownikami urzędów centralnych) wykaz zabytków nieruchomych dostępnych dla publiczności, czas ich zwiedzania oraz wykorzystywania dla celów dydaktyczno–oświatowych, uwzględniając uzasadnione interesy ich użytkowników.

Art. 69. 1. Wykonywanie działalności przewodnika w muzeach, na wystawach oraz po zabytkach nieruchomych wymaga zezwolenia.

2. Od obowiązku uzyskania zezwolenia zwalnia się pracowników muzeów państwowych oraz nauczycieli szkół państwowych. Minister Kultury i Sztuki może zwolnić inne osoby lub kategorie osób od obowiązku uzyskiwania zezwoleń.

3. Minister Kultury i Sztuki w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami (kierownikami urzędów centralnych) ustala właściwość władz i tryb udzielania zezwoleń oraz kwalifikacje wymagane od przewodników.

Rozdział XII.

Opieka społeczna nad zabytkami.

Art. 70. 1. Dla należytego utrzymania i zachowania zabytków oraz upowszechnienia ich wartości wychowawczych i dydaktycznych ustanawia się społeczną opiekę nad zabytkami jako wyraz troski społeczeństwa o pamiątki przeszłości, które przetrwały do naszych czasów oraz powinny być zachowane i przekazane przyszłym pokoleniom.

2. Społecznym opiekunem zabytków może być osoba fizyczna lub prawna, jak również zespoły osób, zorganizowane w instytucjach, organizacjach, stowarzyszeniach lub szkołach, wykazujące się zainteresowaniem dla wybranego przez siebie zabytku albo

grupy zabytków powierzonych ich opiece przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 71. Szczegółowy zakres, organizację i formy działania społecznej opieki nad zabytkami określi Minister Kultury i Sztuki.

Art. 72. 1. Za zasługi położone dla ochrony dóbr kultury ustanawia się odznakę pod nazwą "Za opiekę nad zabytkami".

2. Odznakę nadaje Minister Kultury i Sztuki z urzędu lub na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków osobom zasłużonym w społecznej opiece nad dobrami kultury lub w działalności konserwatorskiej.

3. Minister Kultury i Sztuki określi szczegółowe zasady nadawania odznaki, tryb przedstawiania wniosków o jej nadanie, wzór rysunkowy i wymiar odznaki oraz tryb jej wręczania i sposób noszenia.

Rozdział XIII.

Przepisy karne.

Art. 73. 1. Kto uszkodzi lub zniszczy zabytek, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5 i grzywny.

2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do 6 miesięcy albo grzywny.

Art. 74. 1. Kto bez zezwolenia wywozi zabytek za granicę lub po wywiezieniu za granicę nie sprowadza go do kraju w terminie ustalonym w zezwoleniu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5 i grzywny.

2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do 6 miesięcy albo grzywny.

3. Sąd może orzec przepadek zabytku, choćby nie był własnością sprawcy.

Art. 75. Kto w celu przeszkodzenia w wykonaniu przez organ służby konserwatorskiej obowiązków wynikających z niniejszej ustawy utrudnia lub uniemożliwia dostęp do przedmiotów zabytkowych, udziela świadomie fałszywych informacji lub działa w inny złośliwy sposób, podlega karze pozbawienia wolności do roku albo grzywny.

Art. 76. 1. Kto zbywa lub pośredniczy w zbyciu zabytku, a także wykopaliska lub znaleziska archeologicznego, jeżeli na podstawie towarzyszących okoliczności powinien przypuszczać, że nabywca zamierza wywieźć go za granicę bez zezwolenia, w razie gdy wywóz lub jego usiłowanie rzeczywiście nastąpiły, podlega karze pozba vienia wolności do lat 2 i grzywny.

2. Nie podlega karze, kto o transakcji wymienionej w ust. 1 zawiadomił organy służby konserwatorskiej dostatecznie wcześnie, aby można było zapobiec wywozowi.

Art. 77. Kto:

1) prowadzi prace konserwatorskie albo prace wykopaliskowe bez wymaganego zezwolenia,

2) prowadząc roboty budowlane lub ziemne nie zawiadomi niezwłocznie wojewódzkiego konserwatora zabytków o ujawnieniu przedmiotu posiadającego cechy zabytku albo do czasu doręczenia odpowiednich zarządzeń tego konserwatora nie zabezpieczy odkrytego przedmiotu lub nie wstrzyma robót mogących go zniszczyć lub uszkodzić,

3) znalazł przedmiot archeologiczny lub odkrył wykopalisko i nie zawiadomił o tym w ciągu jednego miesiąca wojewódzkiego konserwatora zabytków albo zarządu właściwej gminy lub nie zabezpieczył znalezionego przedmiotu albo odkrytego wykopaliska,

podlega karze aresztu albo grzywny.

Art. 78. Kto będąc właścicielem lub użytkownikiem zabytku:

1) nie zabezpieczy zabytku przed zniszczeniem, dewastacją lub uszkodzeniem,
2) nie zawiadomi wojewódzkiego konserwatora zabytków:
   a) o wydarzeniach mogących mieć ujemny wpływ na stan i zachowanie zabytku,
   b) o przejściu własności lub użytkowania zabytku na inną osobę,
   c) o nabyciu zarejestrowanego zabytku w drodze spadku lub zapisu albo
   d) o zmianie miejsca, w którym się znajduje zarejestrowany zabytek ruchomy,

podlega karze aresztu albo grzywny.

Art. 79. – (skreślony).

Art. 80. – (skreślony).

Art. 81. Niezależnie od postępowania karnego lub postępowania w sprawach o wykroczenia organy służby konserwatorskiej mają prawo przywrócić zabytek do poprzedniego stanu i do poprzedniego miejsca przechowania na koszt sprawcy.

Rozdział XIV.

Przepisy przejściowe i końcowe.

Art. 82. Dobra kultury uznane za zabytek na podstawie dotychczas obowiązujących przepisów są zabytkami w rozumieniu niniejszej ustawy.

Art. 83. Ochrona dóbr kultury znajdujących się w bibliotekach jest uregulowana w odrębnych przepisach, jednakże mają do nich zastosowanie – z wyjątkiem materiałów archiwalnych wchodzących w skład narodowego zasobu archiwalnego – przepisy art. 18, 41–44 i 73–81 ustawy.

Art. 84. – (skreślony).

Art. 85. 1. Tracą moc przepisy:

1) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 marca 1928 r. o opiece na zabytkami (Dz. U. z 1928 r. Nr 29, poz. 265, z 1933 r. Nr 10, poz. 62, Nr 82, poz. 599, z 1934 r. Nr 110, poz. 976 oraz z 1949 r. Nr 25, poz. 180),
2) ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o opiece nad muzeami publicznymi (Dz. U. Nr 32, poz. 279),
3) dekretu z dnia 1 marca 1946 r. o rejestracji i zakazie wywozu dzieł sztuki plastycznej oraz przedmiotów o wartości artystycznej, historycznej lub kulturalnej (Dz. U. Nr 14, poz. 99),
4) ogólnych i szczególnych aktów prawnych, o ile są sprzeczne z niniejszą ustawą.

2. Do czasu wydania przepisów wykonawczych na podstawie ustawy zachowują moc dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie przepisów wymienionych w ust. 1 ze zmianami wynikającymi z ustawy.

Art. 86. Ustawa wchodzi w życie po upływie trzech miesięcy od dnia ogłoszenia.

Przypisy:

– przepisy nie oznaczone paskiem z lewej strony mają brzmienie ustalone przez ustawę z dn. 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury i o muzeach (Dz. U. Nr 10, poz. 48); weszły one w życie dn. 21 maja 1962 r.

– tak oznaczone przepisy podano w brzmieniu wprowadzonym przez ustawę z dn. 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. Nr 38, poz. 173); weszły one w życie dn. 1 stycznia 1984 r.

– tak oznaczone przepisy podano w brzmieniu wprowadzonym przez ustawę z dn. 30 maja 1989 r. o zmianie upoważnień do wydawania aktów wykonawczych (Dz. U. Nr 35, poz. 192); weszły one w życie dn. 1 lipca 1989 r.

– tak oznaczone przepisy podano w brzmieniu wprowadzonym przez ustawę z dn. 19 lipca 1990 r. o zmianie ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach (Dz. U. Nr 56 poz. 322); wchodzą one w życie dn. 22 września 1990 r.

Tekst jednolity ustawy (nieoficjalny – do użytku wewnętrznego)

opracował Aleksander Żółkiewski

Co przyniosła „mała nowelizacja"?

Zmiany w ustawie o ochronie dóbr kultury i o muzeach wprowadzone przez Sejm 19 lipca 1990 r. nazwane zostały potocznie „małą nowelizacją". Jak wiadomo, od dawna przygotowywana gruntowna zmiana tej ustawy wymagałaby znacznych „przeróbek" innych ustaw i dłużej trwającej procedury legislacyjnej, gdyż byłoby zapewne więcej kontrowersji, nie mówiąc już o konieczności opracowania na nowo wszystkich zarządzeń wykonawczych. „Małą nowelizację" pomyślano więc jako remedium na kłopoty czasu przejściowego i przynosi ona zmiany, które pozwolą funkcjonować służbie konserwatorskiej w nowej sytuacji oddzielenia administracji państwa od samorządu terytorialnego. Jednocześnie jednak zmiany w ustawie opracowano zgodnie z tezami Komisji A. Gieysztora, a więc są one próbą ukształtowania nowego systemu działania ochrony zabytków uwzględniającą postulaty od wielu lat przedstawiane przez środowisko. „Mała nowelizacja" wprowadziła wiele zmian dostosowujących ustawę do innych aktów prawnych, wcześniej znowelizowanych oraz poprawek o charakterze kosmetycznym. Obecnie warto więc zwrócić szczególnie uwagę na te zmiany, które mają decydujący wpływ na sposób sprawowania ochrony zabytków.

Nowy tekst art. 1 wprowadza podstawową zmianę w „ideologii" ustawy. W miejsce założenia, że ochrona zabytków jest w całości obowiązkiem państwa, formułuje inną zasadę, a mianowicie, że państwo stwarza warunki ochrony (pkt 2), natomiast utrzymywanie zabytków we właściwym stanie należy do właścicieli i użytkowników (pkt 3). Pkt 1 jak poprzednio zobowiązuje wszystkich obywateli do aktywności w tej dziedzinie.

Najważniejsza zmiana objęła art. 7 i 8, a więc powołanie Państwowej Służby Ochrony Zabytków podległej ministrowi kultury i sztuki oraz działającego w jego imieniu generalnego konserwatora zabytków (dotychczas był tytuł bez treści, nieobecny nawet w regulaminie Ministerstwa Kultury i Sztuki). Art. 8 określa jego kompetencje (działa w imieniu ministra) i wnioskuje w sprawie mianowania wojewódzkich konserwatorów zabytków. Wojewódzcy konserwatorzy stali się podobnie jak w ustawie z 1962 r. **organami administracji specjalnej**, a więc podejmującymi decyzje niezależnie od wojewodów, choć ci ostatni mają prawo wypowiedzieć się co do obsady tego stanowiska. WKZ kieruje Państwową Służbą Ochrony Zabytków szczebla wojewódzkiego i odwołania od jego decyzji można kierować do ministra kultury i sztuki. W rezultacie decyzje obu szczebli w sprawie zabytków pozostają w pionie ministra kultury i sztuki.

Wbrew temu, co niektórzy stwierdzali, iż zmiana ustawy jest wyrazem powrotu do centralizacji, stworzone zostały po raz pierwszy pełne możliwości decentralizacji władzy administracji państwowej. Pkt 2 art. 8 pozwala bowiem WKZ powierzyć prowadzenie spraw i decyzji administracyjnych gminom, a więc samorządowi, pkt 3 natomiast umożliwia ustanawianie okręgowego, gminnego lub miejskiego przedstawiciela WKZ. Ustawa spełnia więc tym samym postulaty od dawna wysuwane przez środowisko.

Podobnie rozbudowany system powiernictwa prowadzenia spraw ochrony zabytków przynosi art. 12 umożliwiając danie upoważnienia w imieniu ministra kultury i sztuki jednostkom organizacyjnym jemu podległych. Stwarza to możliwość po raz pierwszy cedowania uprawnień do podejmowania decyzji na wyspecjalizowane jednostki, takie jak Ośrodek Dokumentacji Zabytków. Podobne możliwości zyskał WKZ wobec jednostek mu podległych (np. powierzania prowadzenia spraw wywozu, opieki nad niektórymi sprawami np. archeologicznymi itp.). Pkt 3 i 4 art. 12 stwarzają możliwości przekazywania uprawnień i czynności praktycznie każdemu w sposób nieograniczony. Sprawą administracji będzie obecnie mądre „gospodarowanie" tymi uprawnieniami.

Art. 10, pkt 1 rozwiązuje również od dawna nabrzmiały problem rzeczoznawców z zakresu ochrony dóbr kultury. Należy oczekiwać, że rychło w tej sprawie ukażą się odpowiednie przepisy wykonawcze.

Jednakże szczególnie ważną sprawą, której rozwiązania domagano się od wielu lat, jest problem zabytków nie znajdujących się w rejestrze, a występujących w tzw. strefie ochrony zabytków. W zasadzie w „małej nowelizacji" nie usiłowano nawet rozwiązać tej sprawy kompleksowo, gdyż wymagałoby to znacznych modyfikacji, jednakże w toku debaty sejmowej wpisano do art. 5 punkt 12. Jak wiadomo, art. 5 wylicza dobra kultury podlegające ochronie po wpisaniu ich do rejestru. Pkt 12 objął więc „krajobraz kulturowy w formie ustanawianych stref ochrony konserwatorskiej, rezerwatów i parków kulturowych". Wynikałoby z tego, że można obecnie wpisać do rejestru krajobraz kulturowy w postaci trzech wymienionych form. Niestety w pośpiechu (zmiany dokonywano w przerwie między debatą i głosowaniem) nie zadbano o upoważnienie ministra

kultury i sztuki, aby w rozporządzeniu wykonawczym określił, co to jest strefa ochrony konserwatorskiej. W rezultacie uzupełnienie to pozostanie zapisem praktycznie mało przydatnym aż do nowego kształtu ustawy. Niemniej jednak pojawiły się nowe istotne zapisy, których wykorzystanie będzie możliwe. Przede wszystkim art. 11 pkt 1, w którym zobligowano wojewodów (a więc administrację państwa) oraz gminy (a więc samorząd) do uwzględniania zadań ochrony zabytków w regionalnych i **miejscowych** planach zagospodarowania przestrzennego, w budżetach, w prawie miejscowym i przepisach gminnych. Jest to więc instrument niezwykle istotny dla ochrony zabytków znajdujących się poza rejestrem. Pkt. 2 i 3 tego artykułu potwierdzają to uprawnienie WKZ w tym względzie i obowiązki samorządu, jeśli nie ma na ich terenie konserwatora zabytków.

Dla ochrony miast w dotychczasowej ustawie niezmiernie ważny, choć rzadko wykorzystywany, był art. 20, regulujący uprawnienia WKZ w stosunku do współczesnej działalności budowlanej na obszarze układów urbanistycznych wpisanych do rejestru. Zmiana w tym artykule dotyczy uprawnień do określania warunków działalności budowlanej. Obecnie będzie to czynił wojewoda na podstawie wniosku WKZ i w porozumieniu z nim. Dotyczy to oczywiście budowy nowych budynków lub przebudowy już istniejących na terenie zabytkowego układu urbanistycznego.

I na koniec istotna poprawka w art. 21.1 dająca niczym nie ograniczone prawo wydawania zgody na prowadzenie prac konserwatorskich i archeologicznych WKZ (który oczywiście może cedować je konserwatorowi zabytków archeologicznych). Z kolei pkt 2 daje uprawnienie ministrowi kultury i sztuki do wydania odpowiedniego zarządzenia określającego zasady i tryb udzielania takich zezwoleń.

Poza innymi kwestiami mniejszej wagi pominąłem w tym komentarzu zmiany w przepisach dotyczących muzeów.

(mhk)

Cyzelowanie ustawy

Mimo przyjęcia przez Sejm „małej nowelizacji" ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach problem kształtu **nowej** *ustawy, spełniającej wszystkie postulaty i wnioski toczącej się od wielu lat dyskusji nadal jest aktualny i wszystkie wypowiedzi w tej sprawie, zwłaszcza zaś prawników specjalizujących się w problematyce ochrony zabytków, należy traktować ze szczególną uwagą. Podstawą dyskusji są tezy i założenia opracowane przez Komisję pod kierunkiem prof. A. Gieysztora opublikowane w nr 2 „Wiadomości Konserwatorskich" w 1989 r. Krytyczne uwagi doc. dr. hab. Jana Pruszyńskiego przedstawione poniżej powstały w sierpniu ub. roku, jednakże autor przekazał je redakcji dopiero na wiosnę br. w momencie, gdy kierowaliśmy do druku numer 1–2/1990 zawierający pierwszą redakcję „małej nowelizacji" oraz uwagi do tez przekazane wcześniej przez innych kolegów. Większość z uwag i komentarzy J. Pruszyńskiego jest nadal aktualna, są jednak kwestie, które już rozstrzygnęła „mała nowelizacji", a część uwag, jak się wydaje, wyniknęła z niezrozumienia intencji Komisji i małej precyzji niektórych sformułowań (lub braku szerszego komentarza). Przedstawiając uwagi J. Pruszyńskiego redakcja opatrzyła je przypisami wskazującymi na kontekst problemu lub jego rozwiązania w przyjętej przez Sejm ustawie. Sądzimy, że taka konfrontacja pozwoli lepiej wyjaśnić niektóre niełatwe problemy zarówno z zakresu praktyki ochrony zabytków, jak i możliwości stosowania prawa. Autor komentując tezy numeruje je zgodnie z tekstem opublikowanym w „Wiadomościach" w ub. roku. (Red.)*

Jan Pruszyński

Projekt ustawy o ochronie zabytków i muzeach

(Uwagi de lege ferenda)

I. Przedmiot i definicje

Przenoszone z poprzednio obowiązujących aktów prawnych (i rozszerzane) wyliczenie jest w obecnym art. 5 w zasadzie prawidłowe. Należy zmienić słowo „świadectwem" (art. 5, pkt 2) na „dokumentem", zrezygnować z części opisu pkt 4 („obóz zagłady" to dobro kultury w znaczeniu negatywnym) oraz uzupełnić pkt 7 o wymienione w tezach zabytki niematerialne (nazwy), o układy przestrzenne. Należałoby też wprowadzić pojęcie „strefy zabytkowej", w której każdy rodzaj działalności wymagałby zgody właściwych organów konserwatorskich.

W rozumieniu prawa zabytkiem może być tylko przedmiot ujawniony w dokumentach publicznych, tzn. zarejestrowany (WKZ, MKiS), wpisany do ewidencji muzeum (obligatoryjnie) lub innego spisu (np. w jednostce gospodarki, administracji etc.), niezbędne jest nałoże-

nie na właściwe organy **obowiązku** rejestracji z inicjatywy własnej lub na wniosek i uznanie, że w szczególnych wypadkach odmawiania (niedokonania) rejestracji, jeżeli nastąpiło pogorszenie stanu zabytku, może powodować odpowiedzialność.

II. Własność

Przepisy muszą ściśle precyzować własność obiektu zabytkowego. Niezależnie od tego, czy właścicielem jest Skarb Państwa, jednostka administracji, gospodarki, stowarzyszenie prawa publicznego, czy osoba fizyczna, fakt ten w stosunku do obiektów nieruchomych musi być ujawniony w księdze wieczystej. Z określenia pojęcia własności wynika konieczność rozbudowania przepisów dotyczących użytkowania, jego warunków, form, rozpoczęcia i zakończenia, wykonania zobowiązań i odpowiedzialności użytkownika (zobowiązań umownych i deliktów).

III. Wartość zabytku

Używane przez ustawę pojęcia wartości artystycznej, historycznej, naukowej i kulturalnej adresowane są jedynie do specjalistów lub części społeczeństwa mającej rozeznanie w problematyce kulturalnej. W ustawie z 1962 r. zabrakło natomiast określenia **wartość materialna**. Argumenty, że jest ona niemożliwa do ustalenia, należy odrzucić jako bezzasadne, a nawet szkodliwe (wartość nieokreślona = brak wartości). Z oceną zabytków wykonywaną często przez jednostki do tego nie powołane (organy podatkowe, celne) mamy do czynienia równie często, jak z oceną w obrocie handlowym. Wartość materialna jest oczywiście wypadkową wszystkich tych wartości, które w ustawie wymieniono, i stosowanie systemu mnożników jest szczególnie uzasadnione dla stosowania zasad odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych oraz represji karnej.

IV. Oceny i ekspertyzy

W obecnym stanie prawnym pominięto całkowicie problem oceny i wyceny obiektów zabytkowych, dokonywanej przez powołanych do tego ekspertów, w formie dokumentarnej. Tzw. komisje zakupów, rzeczoczoznawcy DESA, prywatni eksperci, mogą najwyżej stwierdzić, że ich zdaniem przedmiot zasługuje na uwagę (zakup, ochronę, zakaz wywozu), ale nie ma to żadnego znaczenia prawnego.

Należy utworzyć instytucję **rzeczoznawcy***, podobną do biegłego sądowego. Rzeczoznawcą mogłaby zostać osoba, która wykazała się poziomem wiedzy fachowej lub kwalifikacjami uzyskanymi w toku studiów, pracy zawodowej lub też publikacjami, poddana została postępowaniu kwalifikacyjnemu i uzyskała uprawnienia rzeczoznawcy w określonej dziedzinie i w stosunku do określonych zabytków (nieruchomych, ruchomych, dzieł malarstwa, sztuki zdobniczej, mebli, sztuki współczesnej itp.). Rzeczoznawca taki wystawiałby opinie (ekspertyzy) o charakterze dokumentu wiążącego w obrocie publicznym co do meritum, a pomocniczo mógłby dokonywać również wyceny tam, gdzie byłoby to celowe. Rażące błędy w ekspertyzach lub też działanie z chęci zysku na szkodę zabytków, powodowałoby skreślanie rzeczoznawcy z listy ekspertów prowadzonej przez organ administracji. Opinia rzeczoznawcy byłaby obligatoryjna w wypadku zakupu muzealnego. Byłaby ona również podstawą wydawania przez wojewódzkiego konserwatora zabytków (a w szczególnych przypadkach przez GKZ) zezwolenia na wywóz obiektu określanego ogólnie jako dobro kultury (decyzji zezwalającej). W wyniku tego rodzaju rozwiązania odciążyłoby się MKiS z wydawania zezwoleń na wszystkie przedmioty wyprodukowane przed 1945 r., co jest błędną i szkodliwą praktyką przysparzającą więcej szkód niż pożytku kulturze. Również ingerencja organów celnych nie mających najczęściej podstawowego rozeznania w przedmiocie byłaby ograniczona jedynie do przedmiotów o wartości materialnej (i przedmiotów ewidentnie przemycanych, tj. niezgłaszanych do kontroli celnej). Z usług rzeczoznawców mogliby również korzystać właściciele (posiadacze) zabytków – zastrzeżeniem nieujawniania opinii. Usługi rzeczoznawców byłyby płatne według ustalonego taryfikatora i w zależności od pracochłonności ekspertyzy.

V. Kwalifikacje

Podobnie jak kwalifikacje rzeczoznawcy winny podlegać sprawdzeniu kwalifikacje konserwatora zabytków (w sensie materialnym – osoby uprawnionej do zawodowego wykonywania konserwacji określonych dzieł), oraz osób sprawujących funkcje konserwatorskie w sektorze publicznym (WKZ, kierownik pracowni dokumentacji, dyrektor muzeum). Sprawdzanie tych kwalifikacji powinno następować w trybie nieco podobnym do postępowania kwalifikacyjnego (stopnie naukowe, uprawnienia). Podnoszenie kwalifikacji winno powodować możliwość uzyskania specjalizacji (II i III stopnia)

w określonej dziedzinie z konsekwencjami pracowniczo–płacowymi, natomiast rażące błędy w sztuce powodowałyby odebranie (czasowe lub trwałe) udzielonych uprawnień (cofnięcie zgody na zajmowanie stanowiska w administracji dóbr kultury).

---

* art. 10. 1 zmienionej ustawy spełnia ten postulat (Red.)

Uwagi do „Tez do nowej ustawy o ochronie dóbr kultury i muzeach"

Ad 1. – Połączenie ochrony dóbr kultury z ustawami o ochronie środowiska i przyrody, a zwłaszcza z planowaniem, jest słuszne, jednak do czasu zmian w ustawodawstwie i powołania organu koordynującego na szczeblu ponadresortowym nie wydaje się możliwe (p.pkt 7 tez).

Ad 2. – „Przestrzeń historyczna" jest do pewnego stopnia tożsama z „krajobrazem kulturowym". Ponadto jest to pojęcie zbyt szerokie i pozbawione konkretnej treści prawnej, by znaleźć się w ustawie. Proponuję raczej „strefy ochronne", w których każdy rodzaj działalności winien być zgodny z założeniami ochrony znajdujących się na ich terenie zarejestrowanych zabytków[1].

„Zbiorowe dobra kultury" to nieporozumienie leksykalne. Zindywidualizowane obiekty są zawsze dobrem kultury jakiejś zbiorowości, a podział na społeczne i indywidualne mienie w przepisach karnych był wielokrotnie poddawany krytyce, jako dla dóbr kultury szkodliwy![2]

Ad 3. – Oczywiście chodzi o „zabytki" wpisane do rejestru. Dobro kultury to pojęcie motywujące. Zabytek chronimy właśnie jako dobro kultury. Ogólnikowe sformułowanie „wchodzące w skład muzeów i bibliotek" **musi być** zastąpione konkretnym: „wpisane do inwentarza" muzeów, bibliotek oraz innych instytucji prawa publicznego.

Zastąpienie „oczywistych" zabytków innym sformułowaniem wydaje się niezbędne, jednak proponowany tekst nie wytrzymuje krytyki i stanowi przejaw interwencjonizmu pozbawionego możliwości wykonywania ochrony. W rozumieniu prawa, zabytkiem podlegającym ochronie jest jedynie przedmiot ujawniony w rejestrze (inwentarzu, spisie). Ochrona publiczno–prawna obiektów stanowiących własność prywatną i nie zarejestrowanych jest niemożliwa[3]. Wprowadzenie ruchomej granicy kroczącej dla wszystkich obiektów, które można uważać za dobra kultury sensu *largo*, jest równie nieścisłe, jak poprzednie sformułowanie. O ochronie musi tu decydować procedura zezwoleń na wywóz.

Pojawia się też pojęcie „rezerwatu kulturowego" budzące w świadomości społecznej negatywne skojarzenia. Proponuję nazwę jak w pkt. 2 – strefy ochronnej.

Ad 4. – Problem archiwaliów jest niesłychanie ważny i skomplikowany. Nie da się on załatwić wypadkowo, szczególnie że dotyczy również tzw. akt nowych.

Ad 5. – Winno być „pomniki historii" albo „pomniki kultury" – chyba to drugie sformułowanie jest właściwsze. Należy przy tym zauważyć, że uprawnienia ministrów w tym zakresie istnieją i nie są wykonywane.

Ad 6. – Jest to zapis niesłychanie ważny, jednak obawiam się, że tak ogólne sformułowanie nie rodzi żadnych obowiązków ze strony attachatów kulturalnych. Jeżeli ma to być ich obowiązek, trzeba to sformułować ściśle, zmieniając równocześnie zakres obowiązków służb dyplomatycznych.

Ad 7. – Utworzenie ponadresortowego organu koordynującego działania administracji publicznej w zakresie przedmiotowo związanym z dobrami kultury było postulowane wielokrotnie. Obawiam się jedynie, iż obecnie nikt takiego komitetu nie powoła. Proponowałbym raczej „pełnomocnika rządu do sprawy ochrony zabytków" z ściśle określonymi uprawnieniami i niewielkim personelem wykonawczym i informacyjnym oraz możliwościami interweniowania we wszystkich sprawach związanych z zarejestrowanymi obiektami zabytkowymi.

Ad 8. – Należy obawiać się, że Państwowa Rada Ochrony Dóbr Kultury odziedziczy wszystkie słabości dotychczasowych organów doradczych, będzie organizacją fasadową i swego rodzaju alibi *ut aliquid fecisse videatur*.

Ad 9. – Zapis jest szlachetną utopią, nic z niego nie wynika. Obowiązki muszą być skonkretyzowane i wynikać z ustawy. Inaczej nic się w istocie ochrony nie zmieni. Zapis oznacza, że „wszyscy" tworzą ochronny system dla wszystkich dóbr kultury. To już było, z jak najgorszymi skutkami. Obowiązki winny być **konkretne** w stosunku do obiektów **zindywidualizowanych**.

Ad 10. – GKZ nie może działać „w imieniu". Albo będzie on organem administracji (proponowane stanowisko podsekretarza stanu jest całkowicie uzasadnione) albo pozostanie dyrektorem wydziału, który co najwyżej może składać wiążące wnioski o bardzo ograniczonym zasięgu[4].

Ad 11. – WKZ jest „wyspecjalizowanym" (nie specjalistycznym) organem administracji o kompetencji szczególnej, powoływanym „za zgodą" (nie w uzgod-

nieniu) z MKiS. Wydaje się, że można nie tyle postulować jego wyodrębnienie z Wydziału Kultury, co stwierdzić, że Wydział Kultury nie ma praktycznie racji bytu, zaś WKZ – tak[5].

Ad 12. – Utworzenie PIOZ jest słuszne, o ile da się przeprowadzić, jednak „opiniowanie merytoryczne decyzji" WKZ-ów jest prostym sposobem przeniesienia na nią odpowiedzialności, zagrzebanie pracowników inspekcji w tysiącach drobnych spraw. Ustawa powinna dawać PIOZ możliwości inspekcyjne, a nie określać szczegółowo, co mają robić[6]!

Ad 13. – To „tworzenie instytucji" zależy od substratu majątkowego i tylko od niego[7].

Ad 14. – Narodowy Fundusz Ochrony Dóbr Kultury to nie tylko kwestia utworzenia źródła finansowania zabytków, ale konieczność określenia co i w jakim zakresie finansujemy. Inaczej nadal podtrzymujemy opinię, iż jedynie MKiS jest odpowiedzialny za stan, zachowanie i finansowanie ochrony. A gdzie określenie zasad egzekucji majątkowej w trybie ustawy z 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji? To przecież podstawa całego funduszu, ważniejsza niż dobrowolne wypłaty.

Ad 15. – To musi być ściśle określone w przepisach finansowo-prawnych. Zarówno ceny obiektów, jak ewentualne ulgi ustalane indywidualnie winny być stymulatorem ochrony, a nie premią dla każdego, kto wykorzystuje zabytek (niezgodnie z jego przeznaczeniem). Porównaj uwagi szczegółowe. Ważne jest też stworzenie finansowej motywacji działań o charakterze fundacyjnym, tzn. przeznaczenie części dochodu przedsiębiorstwa (spółki, gospodarstwa) na cele kulturalne automatycznie powoduje odpis podatkowy, ale określenie, że świadczenie istotnie nastąpiło, należy do organu ochrony.

Ad 16. – Wreszcie! Jest to zmiana art. 38–40. Wymaga to jednak istnienia Inspekcji, jej uprawnień kontrolnych (wglądu w całość dokumentacji) i ścisłego określenia obowiązków.

Ad 17–18. – Jest to ze wszech miar słuszne, ale nie rozwiązuje sprawy. Przecież „rezygnacja państwa" – w wypadku „przekazania organom ochrony zabytków" państwowym to fikcja. Ponadto, jak projektodawca wyobraża to sobie w praktyce?[8]

Ad 19. – Użyłbym określenia „odpłatnego i nieodpłatnego" przekazywania i oczywiście „osobom" (nie podmiotom) fizycznym i prawnym!

Ad 20. – Porównaj uwagę do pkt. 3.

Ad 22. – Niezrozumiałe! Muzeum publiczne jest w rozumieniu prawa zakładem administracyjnym (podobnie jak placówka szkolnictwa czy nauki). Obowiązują je te same zasady działania, obowiązki pracowników, odpowiedzialność – co w innych zakładach administracyjnych. Nadużywanie określeń „specjalistycznych" nie służy niczemu! Muzeum sprawuje opiekę nad powierzonym mu mieniem ogólnonarodowym i musi być rozliczane z działań na zasadach analogicznych do innych jednostek. Dotyczy to zarówno stadium ewidencji, jak konserwowania i magazynowania oraz ekspozycji![9]

Ad 23. – Państwo jak dotąd „nie zapewnia warunków" działania muzeów. To samo dotyczy „organów założycielskich", jeżeli rozumieć przez nie terenowe organy władzy i administracji.

Ad 24. – Ze sformułowania wynika, że osoby prawne i fizyczne mogą tworzyć muzea „obok muzeów państwowych". Zapewne chodziło o to, że mogą istnieć muzea prywatne i społeczne. Czy oznacza to zwrot muzeów i kolekcji zetatyzowanych pospiesznie w latach 50-tych organizacjom, stowarzyszeniom i osobom indywidualnym? (Uwaga: proces ten może być trudniejszy, niż „nacjonalizacja" i dla zabytków szkodliwy!)[10]

Ad 25. – Nazewnictwo jest tu mylące. Muzea wiodące, ogólnokrajowe, specjalistyczne – są nimi nie ze względu na zapis ustawowy, ale na jakość zbiorów, indywidualność działalności (i dyrektora), prowadzone badania naukowe etc. Zapis art. 25 jest tu przejawem nieuzasadnionego centralizmu! To samo dotyczy 26. Niech muzea decydują same, czy rada jest im potrzebna. Natomiast muszą one podlegać kontroli bieżącej ze strony PIOZ, gdyż kontrole państwowe dokonywane dotąd nie rodziły żadnych skutków prawnych.

Ad 27. – W stosunku do obiektów i ich zbiorów w sektorze publicznym – całkowicie słusznie. Konserwatorzy powinni mieć rozeznanie, co do miejsca przechowywania (i warunków) obiektów zabytkowych. Kolekcje prywatne pozostawiłbym w spokoju (przynajmniej w regulacji prawnej) do czasu, gdy obok obowiązków będzie można kolekcjonerom zapewnić szczególne uprawnienia, nie tylko takie, jak zapisane w obecnej ustawie – i nie realizowane z braku możliwości adresatów.

Ad 28. – Reaktywowanie TOnZ, choć w zmienionej formie i co gorsza, bez substratu majątkowego, winno być wystarczającym powodem przeniesienia nań uprawnień skupionych dotąd w PTTK i dość często niewykonywanych lub wykonywanych niewłaściwie. Sprawa ta wymaga szczególnie dokładnego przemyślenia.

Ad 29. – Automatyczne podzielenie problematyki karnej jest metodologicznie błędne i szkodliwe, a wobec rozważań dotyczących likwidacji instytucji kolegiów – bezzasadne. Przepisy karne ustawy powinny stanowić *lex specialis*, uściślając przepisy KK. Szczególnie dotyczy to przestępstw urzędniczych, przestępstwa niegospodarności (w stosunku do obiektów nieruchomych i ruchomych), niedoboru (muzealia), fałszerstwa (w KK nic o tym nie ma), wandalizmu. Musi też być określone, że dobra kultury znajdujące się w jakimkolwiek miejscu podlegają tej samej ochronie, niezależnie od statusu właściciela – jeżeli tylko są ujawnione w rejestrze, by uniknąć niejasnych dywagacji dotyczących mienia „cudzego" obiektów sakralnych.

W sumie tezy nie stanowią ostatecznej, lecz wstępną wersję zawartości ustawy, której przełożenie Sejmowi jest więcej niż pilne.

Przypisy (od Redakcji)

1 Trudno nie zgodzić się ze stwierdzeniem, że pojęcia „przestrzeń historyczna", „krajobraz kulturowy", a także proponowana przez autora „strefa konserwatorska" nie mają obecnie treści prawnej. Wprowadzając je do ustawy należy im taką treść nadać. Jak to zrobić? To pytanie adresowane jest zarówno do konserwatorów, jak i do prawników. W „małej nowelizacji" terminy te wpisano do art. 5 jako pkt 12, niestety bez jakiejkolwiek delegacji dla ministra kultura i sztuki, aby zarządzeniem wykonawczym określił, czym są i jakie prawne skutki pociągnie wprowadzenie ich w życie. Intencją Komisji było, aby przez nadanie treści prawnej tym pojęciem poszerzyć prawną ochronę zabytków i objąć nią obiekty nie wpisane do rejestru. Autor komentarza stwierdza, że jest to niemożliwe, tymczasem nie da się wpisać do rejestru nawet 10% zabytków, które powinny być chronione, choć być może nie w takim stopniu jak rejestrowe. Skonstruowanie systemu ograniczeń w strefie ochronnej może być metodą ochrony istniejących tam obiektów znajdujących się w ewidencji, a nie wpisanych do rejestru. Dotyczy to również działań przekształcających elementy krajobrazu kulturowego, np. sieci drożnej, a nawet śladów działalności człowieka o charakterze historycznym, np. przemysłowej, których wpisanie do rejestru w ogóle nie jest wykonalne.

2 „Zbiorowe dobra kultury" (niematerialnej) to rzeczywiście sformułowanie niezbyt fortunne. Jednakże komentarz mija się z istotą problemu. „Indywidualne" dobra kultury tego rodzaju to np. nazwy ulic, placów czy miejscowości, natomiast „zbiorowe" to np. umiejętność stosowania tradycyjnej technologii znana ograniczonej grupie osób. Prawnie trudno takie tradycje chronić, ale prawo może stanowić wymogi działań ochronnych, np. tworzenia warunków przekazywania umiejętności następnym generacjom przez fundowanie stypendiów, dokumentowanie czynności itp.

3 Być może nie istnieje możliwość ochrony prawnej tak daleko posuniętej jak w stosunku do obiektów rejestrowanych. Jednakże istnieją sposoby pośrednie, np. proponowana represja (mandatowa?) za niszczenie obiektu, o którego cechach historycznych użytkownik został powiadomiony. Takie rozwiązanie istniało w Rozporządzeniu Prezydenta z 1928 r. i powinno być przywrócone.

4 Ustawa sejmowa nie może ustalać struktury i funkcji podsekretarzy stanu w resortach! Tak więc generalny konserwator zabytków może być wiceministrem, ale być nim nie musi. Zapis „w imieniu" ministra kultury i sztuki gwarantuje natomiast, że w sprawach zabytków decyzji nie będzie podejmował jakikolwiek wiceminister, ale kompetentny urzędnik. Takie roz- wiązanie przyjęto w „małej nowelizacji".

5 Postulat zrealizowany w „małej nowelizacji".

6 Postulat zrealizowany. WKZ stał się szefem Państwowej Służby Ochrony Zabytków.

7 Budzi wątpliwości stwierdzenie, że tworzenie instytucji zależy tylko od substratu majątkowego, skłonni bylibyśmy sądzić, że ważniejszy jest substrat „ludzki", a fachowców można później wyposażyć w meble. Jak trwały jest jednak „duch" materializmu!

8 Projekt praktycznego rozwiązania znajduje się w dokumentacji Komisji i wzorowany jest na systemie angielskim bardzo dobrze funkcjonującym w praktyce. Obecne przepisy tworzą konflikty powodujące ich całkowitą nieskuteczność. Konflikt pierwszy między państwem (właścicielem znaleziska) i znalazcą, który wykonując postanowienie prawa może (nie musi) dostać lichą nagrodę. W rezultacie znalazca przynosi znalezisko do muzeum i udaje, że je odkupił, a muzeum udaje, że nie wie, iż ma do czynienia ze skarbem, bowiem tylko w tym wypadku może go kupić, ergo uratować. Inaczej (a często z reguły) skarb kupi kolekcjoner i jest rozpraszany. Niemożność egzekucji prawa (wobec braku świadków znalezienia) czyni go więc martwym. Konflikt drugi między nauką i muzeami. Muzea nie muszą zbierać wszystkiego, zwłaszcza gdy posiadają już takie same numizmaty jak przyniesione przez znalazcę, natomiast badaczom nie zależy na fizycznym posiadaniu monet, ale na możliwości ich zbadania i udokumentowania, szczególnie zaś, aby depozyt monetarny był kompletny. I w tym wypadku, jak dowodzą doświadczenia od 1962 r., dotychczasowy przepis jest nieskuteczny. Co się proponuje? W Anglii, w której właścicielem znalezisk jest król (podobnie jak państwo w RP) znalazca przynosi znalezisko do British Museum, gdzie je inwentaryzują i płacą rekompensatę (nagrodę?) za monety zatrzymane. Resztą znalazca może dysponować i sprzedać na rynku antykwarycznym. Dając mu taką szansę można z całą surowością prawa ścigać tych, którzy obowiązku zgłoszenia nie dopełnili. Jeśli król może z mocy prawa rezygnować ze swojej własności, może i państwo. Rzeczą prawników jest taki system prawnie opracować.

9 Autor nie zrozumiał intencji Komisji. Muzeum obecnie jest instytucją upowszechniania kultury i działa na zasadach finansowych analogicznych jak domy kultury i biura dokumentacji zabytków, choć z tej kategorii odrębną ustawą wyłączone zostały instytucje artystyczne (teatry, filharmonie itp.), choć one też upowszechniają kulturę. Intencją Komisji jest wyodrębnienie muzeów i wszystkich instytucji zajmujących się dobrami kultury i utworzenie instytucji ochrony dóbr kultury z osobnym systemem płac i zasad funkcjonowania.

10 Chodzi o możliwość tworzenia muzeów prywatnych. Dotychczas, aby utworzyć muzeum zbiory prywatne musiały być przekazane państwu, co rodziło dla państwa zobowiązania finansowe i nie dawało uprawnień dotychczasowemu właścicielowi. W innym wypadku muzeum prywatne musiało być kolekcją. Przepisy uchwalone w lipcu rozwiązały ten problem.

FUNDACJE OCHRONY ZABYTKÓW I MUZEALNE

(dane na 31 maja 1990 r. według: „Informator o polskich fundacjach kultury". Instytut Kultury Polskiej, 1990)

CENTRUM
IGNACEGO PADEREWSKIEGO
„INTEGER" spółka z o.o.
50–412 Wrocław, ul. Mazowiecka 17, tel. 44–53–60

OBSZAR DZIAŁANIA – RP i poza granicami kraju
PREZYDENT – Barbara Piasecka–Johnson
PEŁNOMOCNIK – Tadeusz Lewicki
CEL:

1. Ochrona zabytków polskich, znajdujących się w Polsce i poza jej granicami, obiektów nieruchomych i ruchomych – a w szczególności takich jak: pałace, zamki, dwory i inne obiekty sztuki i architektury, a także zabytkowe parki, ogrody i tereny zielone.
2. Popieranie celów charytatywnych społecznie lub gospodarczo użytecznych, mających związek z ochroną dziedzictwa kultury narodowej w Polsce i poza jej granicami.

FUNDACJA
„AUXILIUM MONUMENTORUM TERRAE SANDOMIRIENSIS"
Gobres – spółka z o.o.
00–973 Warszawa, ul. Grójecka 43, skr. poczt. 124

FUNDATOR – Andrzej Regulski
CEL:

Gromadzenie środków na rekonstrukcję i konserwację zabytków Ziemi Sandomierskiej.

FUNDACJA
„FORT GRĘBAŁÓW" – NA RZECZ RATOWANIA ZABYTKOWYCH FORTYFIKACJI TWIERDZY „KRAKÓW"
30–969 Kraków 28, skr. poczt. 87, tel. 43–16–80

KONTO KRAJOWE:
PKO BP II O/Kraków nr 35523–4952–132
OBSZAR DZIAŁANIA – RP
PRZEWODNICZĄCY RADY – płk Andrzej Turowicz
PREZES ZARZĄDU – mgr inż. Bogumił Peschak
CEL:

1. Ratowanie zabytkowych fortyfikacji twierdzy „Kraków", w tym w pierwszej kolejności Fortu 491/4 „Grębałów".
2. Popularyzacja i upowszechnianie wiedzy o dawnych fortyfikacjach, zarówno w kraju, jak i za granicą.
3. Wypracowanie teoretycznych i praktycznych metod ratowania i wykorzystywania zabytkowych fortyfikacji dla celów współczesnych.
4. Podejmowanie innych działań związanych z ratowaniem zabytków kultury narodowej.

FUNDACJA
„MUZEUM ARMII KRAJOWEJ"
Barbara Kaczmarczyk
05–700 Grodzisk Mazowiecki, ul. Kilińskiego 12

OBSZAR DZIAŁANIA – RP i poza granicami kraju
FUNDATOR – Barbara Kaczmarczyk
CEL:

Eksponowanie i gromadzenie muzealiów oraz działalność naukowa.

FUNDACJA
„ODNOWA ZABYTKÓW KRAKOWA"
31–005 Kraków, ul. Bracka 10, tel. Prezes Zarządu 21–56–64, 21–94–23; Zarząd 21–57–94, 21–58–03, 21–56–97; telex 0326342, fax 217740

KONTO KRAJOWE:
BDK w Lublinie II O Kraków 333401–938–132–3
KONTO DEWIZOWE:
BDK w Lublinie II O Kraków 333401–938–151–5787
OBSZAR DZIAŁANIA – RP i poza granicami kraju
PRZEWODNICZĄCY RADY – Mieczysław Gil
PREZES ZARZĄDU – mgr Józef Berger
CEL:

1. Gromadzenie środków finansowych i rzeczowych na rzecz realizacji programów rewaloryzacji zabytków Krakowa, nakreślonych przez Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa i zatwierdzonych przez RN m. Krakowa i przekazywanie części zysku pochodzącego z działalności gospodarczej – na rachunek Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa.
2. Aktywizowanie ludzi nauki, kultury i sztuki służące wypracowaniu systemu wiedzy o stanie i potrzebach odnowy zabytków Krakowa.
3. Organizowanie ruchu społecznego wokół celów Fundacji.
4. Upowszechnianie wiedzy teoretycznej i osiągnięć praktycznych służących realizacji zadań statutowych.

FUNDACJA
„ODNOWA ZABYTKÓW MIASTA TORUNIA" IM. JERZEGO REMERA
Wydział Kultury i Sztuki Urząd, Miejski w Toruniu
87–100 Toruń, ul. Podmurna 60, tel. 22–065, 28–430, TELEX: 0552189
KONTO KRAJOWE:
PKO II O/Toruń 87522–6321–132–3

KONTO DEWIZOWE:
PKO II O/Toruń 87522–6321–151–6787

OBSZAR DZIAŁANIA – RP i poza granicami kraju
PRZEWODNICZĄCY RADY – mgr Tadeusz Witold Młyńczak
PREZES ZARZĄDU – mgr Jerzy Polkowski
PEŁNOMOCNIK – mgr Wiesława Kowalska
CEL:

1. Propagowanie idei ratowania bezcennej spuścizny historii, jaką jest zespół staromiejski miasta Torunia oraz podejmowanie inicjatyw zmierzających do gromadzenia środków materialnych na rzecz jego ratowania.
2. Aktywizowanie ludzi nauki, kultury i sztuki służące wypracowaniu systemu wiedzy o stanie i potrzebach odnowy zabytków Torunia.
3. Organizowanie ruchu społecznego wokół celów Fundacji.
4. Upowszechnianie wiedzy teoretycznej i osiągnięć praktycznych służących realizacji zadań statutowych.

FUNDACJA
„POLONIA RESTITUTA"
Tomasz Opalski
05–070 Sulejówek, ul. O. Maksymiliana Kolbego 18

KONTO KRAJOWE:
PKO SA V O/W–wa nr 501145–9003664 139–79–1110
KONTO DEWIZOWE:
PKO SA V O/W–wa nr 501145–9003664 157–81–7870
OBSZAR DZIAŁANIA – RP i poza granicami kraju
PRZEWODNICZĄCY RADY – mec. Władysław Siła–Nowicki
PREZES ZARZĄDU – dr Tomasz Opalski
CEL:

1. Gromadzenie środków finansowych i rzeczowych dla realizacji programu upamiętnienia odrodzenia Państwa polskiego poprzez stworzenie w Sulejówku centrum dokumentacyjno–badawczego, muzeum, pomnika poświęconego odrodzeniu Państwa polskiego (czynu niepodległościowego, odrodzenia państwowości Polski i II Rzeczypospolitej).
2. Aktywizowanie ludzi nauki, kultury i sztuki oraz całego społeczeństwa służące podejmowaniu badań, opracowywaniu koncepcji i realizacji przedsięwzięć związanych z celem głównym.
3. Organizowanie ruchu społecznego wokół celów Fundacji.
4. Upowszechnianie zaangażowania i osiągnięć ludzi i instytucji w realizacji celów fundacji.
5. Poprawa infrastruktury Sulejówka.

FUNDACJA
„PRO AUXILIO" – POPULARYZACJI, OCHRONY I INICJATYW RATOWANIA ZABYTKÓW
Redakcja „Spotkań z Zabytkami"
00–052 Warszawa, ul. Mazowiecka 11, tel. 27–64–77

OBSZAR DZIAŁANIA – RP
PREZES FUNDACJI – Krzysztof Nowiński
CEL:

Działalność na rzecz upowszechniania ochrony dóbr kultury narodowej, zwłaszcza zabytków z uwzględnieniem ich wartości kulturowych i ekonomicznych.

FUNDACJA
„PRO GENEALOGIA"
Leszek Pudłowski
02–638 Warszawa, ul. Bełska 6 m. 95

FUNDATOR – Leszek Pudłowski
CEL:

Popularyzacja i wspieranie badań z zakresu genealogii i nauk pokrewnych oraz dbanie o naukowy charakter poszukiwań genealogicznych.

FUNDACJA
„WYSTAWA WARSZAWA WALCZY 1939–1945"
Stara Gazownia na Woli
01–222 Warszawa, ul. Prądzyńskiego 8a, tel. 32–24–82
(tymczasowo 20–17–94) adres korespondencyjny:
Muzeum Drukarstwa, 00–958 Warszawa, ul. Łucka 1/3/5

KONTO KRAJOWE:
PBK XIII Oddz. W–wa 370044–2600–132–3
OBSZAR DZIAŁANIA – RP i poza granicami kraju
PRZEWODNICZĄCY RADY – prof. dr hab. Jerzy Ozdowski
PREZES ZARZĄDU – mgr Jacek Zdrojewski
CEL:

1. Ukazywanie i popularyzacja historii walki Polaków z najeźdźcą hitlerowskim w obronie stolicy od września 1939 r. do wyzwolenia w 1945 r. Akcentowanie współdziałania wszystkich formacji ruchu oporu i Wojska Polskiego w sojuszu z koalicją antyhitlerowską.
2. Aktywizowanie działań służących dokumentowaniu i pielęgnowaniu tradycji czynu zbrojnego w obronie stolicy Polski w II wojnie światowej, prowadzenie działań wychowawczych w tym zakresie, zwłaszcza wśród młodzieży, integrowanie środowisk kombatanckich w kraju i za granicą.

FUNDACJA
„ZABYTKI I OBIEKTY KULTURY"
Mats Persson
PL 515, 260 30 Vallakra Szwecja

PREZES ZARZĄDU – Mats Persson
CEL:

Ochrona, renowacja i odbudowa zabytków i innych obiektów polskiej historii i kultury.

FUNDACJA
GROBU NIEZNANEGO ŻOŁNIERZA W WARSZAWIE
Andrzej Batorski
02–555 Warszawa, al. Niepodległości 151 m. 14

CEL:
Odbudowa Grobu Nieznanego Żołnierza, placu Zwycięstwa w Warszawie w jego historycznym kształcie, tj. odbudowa Arkad i Kolumnady wraz z Pałacem Saskim.

FUNDACJA
KIOTO – KRAKÓW IM. A. WAJDY I K. ZACHWATOWICZ
Muzeum Narowowe w Krakowie
31–109 Kraków, ul. Manifestu Lipcowego 12,
tel. 22–54–34,

KONTO KRAJOWE:
BHP VI O/Kraków nr 323431–1746–132–3
KONTO DEWIZOWE:
BHP VI O/Kraków nr 323431–1746–151–3783
OBSZAR DZIAŁANIA – RP i poza granicami kraju
PRZEWODNICZĄCY RADY – Andrzej Wajda
PREZES ZARZĄDU – mgr Tadeusz Chruścicki
CEL:
Wybudowanie i urządzenie w Krakowie Ośrodka Sztuki Japońskiej dla pomieszczenia zbiorów sztuki japońskiej Muzeum Narodowego w Krakowie oraz umożliwienia prezentacji współczesnych osiągnięć kultury, sztuki i techniki japońskiej w Polsce.

FUNDACJA
LUBIĄŻ
Biuro Śląskie
40–035 Katowice, ul. Plebiscytowa 2, tel. 51–79–47,
telex: 312394 racom pl

PREZES ZARZĄDU – inż. Ryszard Janiszewski
CEL:
Przywrócenie do dawnej świetności i udostępnienie społeczeństwu zespołu poklasztornego Opactwa Cystersów w Lubiążu.

FUNDACJA
OBIEKT ZABYTKOWY OPACTWO CYSTERSÓW W SULEJOWIE
97–330 Sulejów, ul. Opacka 13

OBSZAR DZIAŁANIA – RP
FUNDATOR – Tadeusz Zaskórski
CEL:
Odbudowa i konserwacja zabytkowych obiektów Opactwa Cystersów pochodzących z XII–XV w.

FUNDACJA
OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ŻYDÓW POLSKICH – POLANIA
Consoft – spółka z o.o.
31–030 Kraków, ul. Bonerowska 12, tel. 21–52–27

PEŁNOMOCNIK – dr Zbigniew Ćwiąkalski
CEL:
Prezentacja dorobku kulturowego, laickiego i religijnego historii i obyczajowości Żydów Polskich oraz ochrona ostatnich śladów tej społeczności w Polsce.

FUNDACJA
OCHRONY DÓBR EUROPEJSKIEJ KULTURY MATERIALNEJ
Janusz Bryczkowski
12–222 Wejsuny, Niedźwiedzi Róg 1

FUNDATOR – Janusz Bryczkowski
CEL:
Ochrona, renowacja i restauracja zabytków kultury materialnej, w szczególności na terenie Warmii i Mazur oraz za granicą.

FUNDACJA
OCHRONY DÓBR KULTURY – DOMUS
Jan Muszyński
00–430 Warszawa, ul. C. Śniegockiej 10 m. 22,
tel. 21–11–05

CEL:
Skatalogowanie i rejestracja zabytków.

FUNDACJA
OCHRONY STAREGO I NOWEGO MIASTA W WARSZAWIE
00–265 Warszawa, ul. Piwna 13

PREZES ZARZĄDU – Tadeusz Miszczak
CEL:
1. Ochrona wartości materialnych i niematerialnych Starego i Nowego Miasta w Warszawie.
2. Pomoc dla ludzi złotego wieku, ludzi niepełnosprawnych i dzieci specjalnej troski zamieszkujących na terenie Starego i Nowego Miasta.

FUNDACJA
OCHRONY STAREJ ARCHITEKTURY
04–782 Warszawa, ul. Brzoskwiniowa 13

OBSZAR DZIAŁANIA – RP i poza granicami kraju
FUNDATOR – Leszek Bubel
CEL:

1. Udzielanie wszechstronnej pomocy w ochronie zabytków poprzez dokonywanie remontów i rewaloryzacji starych obiektów zabytkowych, będących pod ochroną konserwatora zabytków oraz obiektów ujętych w rejestrze zabytków i obiektów znajdujących się w sferze ochrony konserwatorskiej, ze szczególnym uwzględnieniem rewaloryzacji i odnowy zabytków położonych na Ziemi Kłodzkiej.

2. Podejmowanie akcji społecznych we współdziałaniu z miejscowymi władzami mającymi na celu rozwój i popieranie ochrony zabytków i ich rewaloryzacji.

3. Aktywizowanie ludzi nauki i techniki oraz kultury i oświaty w celu wypracowania systemów ochrony i rewaloryzacji zabytków.

4. Upowszechnianie wiedzy teoretycznej o poszczególnych obiektach zabytkowych z podkreśleniem historii ich powstania i dalszych losów oraz osiągnięć poczynionych w dziedzinie ochrony i rewaloryzacji przez wydawanie albumów, broszur, informatorów oraz w technikach audiowizualnych.

FUNDACJA
OCHRONY ZABYTKÓW
00–511 Warszawa, ul. Nowogrodzka 12,
tel. 20–62–31 w. 19

KONTO KRAJOWE:
PBK XIII O/W–wa nr 370044–2684–132–3
KONTO DEWIZOWE:
PBK XIII O/W–wa nr 370044–2684–157–9797
OBSZAR DZIAŁANIA – RP
PRZEWODNICZĄCY RADY – Zbigniew Czajkowski
PREZES ZARZĄDU – Stanisław Karolkiewicz
PEŁNOMOCNIK ZARZĄDU – mgr inż. arch. Jacek Cydzik
CEL:

Działanie na rzecz ochrony zabytków kultury narodowej, szczególnie zabytków architektury budownictwa drewnianego, kultury religijnej i ludowej, dzieł sztuk plastycznych o walorach historycznych, obiektów sakralnych, zabytkowych cmentarzy, pomników przyrody.

FUNDACJA
OCHRONY ZABYTKÓW DOLNEGO ŚLĄSKA
Tadeusz Grzegorzewski
02–521 Warszawa, ul. Rakowiecka 41a m. 1

FUNDATOR – Tadeusz Grzegorzewski
CEL:

Rewaloryzacja obiektów architektonicznych stanowiących zabytki na terenie Dolnego Śląska.

FUNDACJA
OCHRONY ZABYTKÓW PODLASIA
Zdzisław Mątkiewicz
00–542 Warszawa, ul. Mokotowska 61 m. 17

PREZES ZARZĄDU – Zdzisław Mątkiewicz
CEL:

Rewaloryzacja, utrzymanie i konserwacja zespołu pałacowo–parkowego w Korczewie, woj. siedleckie, oraz współudział w pracach konserwatorskich i opiece nad istniejącymi na terenie Podlasia obiektami architektonicznymi stanowiącymi zabytki.

FUNDACJA
OCHRONY ZABYTKÓW I POMOCY ARTYSTOM IM. JANUSZA BARANOWSKIEGO
42–200 Częstochowa, ul. Sosnowiecka 23/25, tel. 52–414

OBSZAR DZIAŁANIA – RP
PRZEWODNICZĄCY RADY – Janusz Baranowski
CEL:

1. Ochrona obiektów zabytkowych nadających się na zagospodarowanie jako domy twórców, domy dziecka, ośrodki rehabilitacji.

2. Pomoc muzykom, śpiewakom i innym twórcom sztuki.

FUNDACJA
OCHRONY ZABYTKÓW W POLSCE ARS
Andrzej Przygoński
02–767 Warszawa, ul. Łukowa 2 m. 54

OBSZAR DZIAŁANIA – RP i poza granicami kraju
FUNDATOR – Andrzej Przygoński
CEL:

Wspieranie inicjatyw, wszelkich prac oraz działalność własna Fundacji w zakresie ochrony, odbudowy i właściwego użytkowania budowli zabytkowych.

FUNDACJA
ODNOWY ZABYTKÓW I DZIEŁ SZTUKI „FIDZISZ"
Wanda Helena Sławatycka
00–515 Warszawa, ul. Żurawia 26 m.

OBSZAR DZIAŁANIA – RP i poza granicami kraju
FUNDATOR – Wanda Helena Sławatycka
CEL:

Prowadzenie działalności społecznie użytecznej, polegającej na podejmowaniu wszelkich działań na rzecz odnowy i konserwacji obiektów zabytkowych lub znajdujących się pod opieką państwowych służb ochrony zabytków, w tym przede wszystkim nieruchomości o tym charakterze, a także rzeczy ruchomych.

FUNDACJA

PAMIĘCI NARODOWEJ IM. PROF. CZESŁAWA PILICHOWSKIEGO

Główna Komisja Pamięci Zbrodni Hitlerowskich
Instytut Pamięci Narodowej
00–950 Warszawa, Al. Ujazdowskie 11, tel. 21–76–79, telex 813891

KONTO KRAJOWE:
NBP IX Oddział w Warszawie 370031–31987–132–3
KONTO DEWIZOWE: Główny Oddz. Walutowo–Dewizowy W–wa 1111–534765–157–9787
OBSZAR DZIAŁANIA – RP i poza granicami kraju
PRZEWODNICZĄCY RADY – prof. Karol Jonca
PREZES ZARZĄDU – Dyrektor Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich

CEL:

Wspieranie działalności prowadzonej przez osoby prawne i fizyczne, której przedmiotem jest badanie i dokumentowanie wiedzy o losach i martyrologii narodu polskiego i obywateli polskich innych narodowości w latach II wojny światowej oraz o wkładzie Polski w walkę z faszyzmem i z III Rzeszą Niemiecką.

Cel Fundacji realizowany jest w szczególności przez:

– finansowanie działalności wydawniczej o tematyce dziejów walki i męczeństwa narodu polskiego i obywateli polskich innych narodowości w latach II wojny światowej;

– prowadzenie akcji stypendialnej dla obywateli polskich i obcokrajowców podejmujących w Polsce naukowe i twórcze opracowania z zakresu problematyki walki i męczeństwa;

– wspieranie działalności wydawniczej, zwłaszcza popularyzatorskiej dotyczącej w.w. problematyki;

– udzielanie instytucjom i osobom prowadzącym działalność naukowo–badawczą w wyżej określonej dziedzinie pomocy finansowej przez pokrywanie kosztów nabywania materiałów źródłowych, publikacji oraz aparatury technicznej.

FUNDACJA

PRZYJACIÓŁ LWOWA

00–322 Warszawa, ul. Krakowskie Przedmieście 64, pokój nr 10, tel. 635–04–40 w. 233 godz. 9–11

OBSZAR DZIAŁANIA – RP i poza granicami kraju
DYREKTOR GENERALNY – Zdzisław Florsch

CEL:

Finansowe wspieranie w kraju i za granicą działalności w zakresie pielęgnowania schedy kulturowej Lwowa i Ziemi Lwowskiej.

FUNDACJA

PRZYJACIÓŁ PLANETARIUM I MUZEUM MIKOŁAJA KOPERNIKA W TORUNIU

Muzeum Mikołaja Kopernika
87–100 Toruń, ul. Kopernika 15/17, tel. 26–748

FUNDATOR – Janina Mazurkiewicz

CEL:

1. Propagowanie idei stałej konserwacji zespołu kamieniczek przy ul. Kopernika 15/17, będących siedzibą Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu i budowy Planetarium im. Władysława Dziewulskiego w Toruniu – filii w.w. muzeum oraz podejmowanie inicjatyw zmierzających do gromadzenia środków materialnych na rzecz ich rozwoju.
2. Popularyzowanie życia, dzieła, epoki Mikołaja Kopernika oraz jego kultu wśród narodów świata.
3. Popularyzowanie wiedzy astronomicznej i pokrewnych jej dyscyplin wśród społeczeństwa, a zwłaszcza wśród młodzieży.
4. Podejmowanie inicjatyw zmierzających do stworzenia z Muzeum Mikołaja Kopernika i jego filii Planetarium im. Władysława Dziewulskiego znaczącego obiektu turystycznego Polski.
5. Aktywizowanie ludzi nauki, kultury i sztuki służące wypracowaniu systemu wiedzy o stanie i potrzebach Muzeum Mikołaja Kopernika i jego filii Planetarium im. Władysława Dziewulskiego w Toruniu.
6. Organizowanie ruchu społecznego wokół celów Fundacji.

FUNDACJA

REWALORYZACJI I OCHRONY ZABYTKÓW W POLSCE

„Polmass"
85–713 Bydgoszcz, ul. Sobieszewska 7

PREZES ZARZĄDU – Zdzisław Pilecki

CEL:

1. Ochrona, konserwacja i adaptacja zabytków.
2. Propagowanie i popularyzacja idei ochrony zabytków.
3. Organizacja sympozjów i szkolenie wykonawców prac konserwatorskich.

FUNDACJA

RODZINY NISSENBAUMÓW

Związek Religijny Wyznania Mojżeszowego
00-150 Warszawa, ul. Twarda 6, tel. 24-14-77, telex 817460 niss

OBSZAR DZIAŁANIA - RP i poza granicami
PREZES ZARZĄDU - Sigmund Nissenbaum
PEŁNOMOCNIK - Marta Majchrzak

CEL:

1. Uczczenie pamięci członków społeczeństwa żydowskiego w Polsce, zmarłych lub wymordowanych w czasie II wojny światowej.
2. Odbudowa, rekonstrukcja i utrzymanie zabytków kultury żydowskiej w Polsce.
3. Upowszechnianie wiedzy o tradycjach wspólnych dziejów Polaków i Żydów.

FUNDACJA

ROZWOJU MUZEUM NARODOWEGO W WARSZAWIE

Janusz Probe

00—20 Warszawa, ul. Rutkowskiego 34 m. 31,
tel. 26–49–94

KONTO KRAJOWE: X PKO Bank Państwowy Warszawa nr 1603–570138–132–3

CEL:

1. Pozyskiwanie zbiorów muzealnych.
2. Rozbudowa i modernizacja obiektów Muzeum Narodowego.
3. Budowa skansenu Ziemi Łowickiej w Maurzycach i modernizacja Muzeum w Łowiczu.

FUNDACJA

SARA I MANFRED FRENKEL

Zespół Adwokacki nr 1
20–950 Lublin, ul. Krakowskie Przedmieście 26
OBSZAR DZIAŁANIA – RP i poza granicami kraju
CEL:

1. Rewaloryzacja cmentarzy żydowskich oraz innych zabytków kultury żydowskiej w Polsce.
2. Upowszechnianie historii, kultury i sztuki żydowskiej.

FUNDACJA

ULICY PIOTRKOWSKIEJ

Urząd Miasta Łodzi
Komunalne Przedsiębiorstwo Wielobranżowe i Usług Socjalnych
90–447 Łódź. ul. Piotrkowska 175, tel. 36–40–36,
telex 886901

KONTO KRAJOWE:
PKO BP I O/Łódź nr 47513–44219–132–3
OBSZAR DZIAŁANIA – RP i poza granicami kraju
PRZEWODNICZĄCY RADY – mgr inż. Włodzimierz Zajdler
PREZES ZARZĄDU – mgr Wojciech Gorzuchowski
CEL:

1. Rewaloryzacja ulicy Piotrkowskiej i jej sąsiedztwa.
2. Zachowanie historycznego charakteru tej ulicy i jej znaczenia dla łódzkiej kultury.
3. Kompleksowe rozwiązywanie występujących w tym rejonie problemów mieszkaniowych, handlowych, usługowych, oświatowych, kulturalnych etc.
4. Utrzymanie więzi z emigracją pochodzącą z Łodzi.

FUNDACJA

ZBIORÓW IM. CIECHANOWIECKICH

Zamek Królewski
00–277 Warszawa, pl. Zamkowy 4, tel. 31–91–99

CEL:

Zgromadzenie, wystawienie i przechowywanie zbiorów, dzieł sztuki i pamiątek historycznych przekazanych przez Fundatora oraz inne osoby lub instytucje powiększające majątek Fundacji.

FUNDACJA

IM. ADAMA CHĘTNIKA

Witold Lempka
18–400 Łomża, ul. Chopina 2 m. 30

CEL:

1. Ochrona zabytków budownictwa ludowego, wspieranie rozwoju rzemiosła, sztuki ludowej, folkloru, twórczości ludowej.
2. Fundowanie stypendiów dla studentów szkół wyższych, którzy podejmą pracę w woj. łomżyńskim i ostrołęckim.
3. Organizowanie ruchu społecznego wokół celów Fundacji.
4. Popularyzowanie kultury i sztuki ludowej.

FUNDACJA

IM. GENERAŁA WŁADYSŁAWA SIKORSKIEGO

00–697 Warszawa, Al. Jerozolimskie 51 m. 9,
tel. 21–39–48

KONTO KRAJOWE:
PBK XIII O/Warszawa nr 370044–3740–132–3
OBSZAR DZIAŁANIA – RP i poza granicami kraju
PREZES ZARZĄDU – mgr Czesław Jermanowski
DYREKTOR FUNDACJI – mgr Andrzej Kępiński
CEL:

1. Promowanie polskiej kultury i propagowanie pamięci o generale Władysławie Sikorskim wśród społeczeństwa Polski i innych krajów.
2. Działanie na rzecz sprowadzenia prochów pochowanego na obczyźnie gen. Władysława Sikorskiego.
3. Integracja rodzin żołnierzy gen. Władysława Sikorskiego z Ojczyzną.
4. Tworzenie izb pamięci będących ośrodkami kultury narodowej.
5. Zbudowanie siedziby Fundacji będącej zarazem Pomnikiem – Centrum Pamięci Generała Władysława Sikorskiego i Jego Żołnierzy oraz ośrodkiem kultury narodowej.

FUNDACJA

IM. JANA ŻYLIŃSKIEGO PRZY ZARZĄDZIE GŁÓWNYM STOWARZYSZENIA HISTORYKÓW SZTUKI

Stowarzyszenie Historyków Sztuki
00–272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 27,
tel. 31–37–73

OBSZAR DZIAŁANIA – RP
PREZES ZARZĄDU –
doc. dr hab. Andrzej Rottermund
DYREKTOR – dr Jerzy Baranowski

CEL:

1. Wspieranie finansowe członków Stowarzyszenia Historyków Sztuki prowadzących badania w zakresie historii sztuki i kultury polskiej i obcej.

2. Popularyzacja wyników tych badań w formie publikacji, wystaw i innych formach artystycznych.

3. Popularyzacja sztuki i kultury polskiej i obcej.

FUNDACJA

IM. TADEUSZA KOŚCIUSZKI

Kraków, tel. 21–28–02

adres korespondencyjny: Tomasz Otrębski, 31–103 Kraków, ul. Felicjanek 17 m. 9

KONTO KRAJOWE:

BPH VI O/Kraków nr 323431–1834–132–3

KONTO DEWIZOWE:

BPH VI O/Kraków nr 323431–1834–151–3787

OBSZAR DZIAŁANIA – RP i poza granicami kraju

PREZES ZARZĄDU – mgr Tomasz Otrębski

CEL:

Celem Fundacji jest utrwalanie tradycji kościuszkowskiej, badanie i popularyzowanie historii Wojska Polskiego na tle innych współczesnych mu armii oraz propagowanie idei pokoju i porozumienia na świecie.

FUNDACJA

IM. ZIMMERERÓW

03–932 Warszawa, ul. Dąbrowiecka 28 m. 1

FUNDATOR – Karina Zimmerer

CEL:

1. Zachowanie ciągłości dzieła rozpoczętego przez Ludwiga Zimmerera przez stworzenie warunków do zachowania integralności kolekcji sztuki nieprofesjonalnej.

2. Popieranie sztuki nieprofesjonalnej w Polsce.

3. Propagowanie za granicą starej kultury ludowej powstałej na terenie Polski.

4. Wykazywanie zbieżności i różnic starej kultury ludowej i współczesnej sztuki nieprofesjonalnej krajów europejskich.

FUNDACJA

NA RZECZ OCHRONY MIASTA GNIEZNA – GNIEZNO 2000

Wiesław Skórnicki

62–200 Gniezno, ul. Budowlanych 19/7

CEL:

Rewaloryzacja zabytków i ochrona szczególnego charakteru Gniezna jako miasta wszystkich Polaków – pierwszej stolicy Polski.

FUNDACJA

NA RZECZ OCHRONY ZABYTKÓW KULTURY POLSKIEJ NA WILEŃSZCZYŹNIE IM. ADAMA MICKIEWICZA

50–954 Wrocław, ul. Wita Stwosza 16, tel. 44–70–91 (piątek)

KONTO KRAJOWE:

Bank Zach. I Oddz. Wrocław nr 389206–801072–132

OBSZAR DZIAŁANIA – RP i poza granicami kraju

PRZEWODNICZĄCY RADY – mgr Ryszard Filipowicz

PREZES ZARZĄDU – Donata Nowak

CEL:

Pogłębianie, popularyzowanie i utwierdzanie wiedzy o historii, oświacie i zabytkach Wileńszczyzny oraz działania na rzecz ochrony zabytków kultury polskiej na Wileńszczyźnie.

LUBELSKA FUNDACJA ODNOWY ZABYTKÓW

Urząd Miejski w Lublinie

20–950 Lublin, pl. Łokietka 1, tel. 22–626, telex 23610

OBSZAR DZIAŁANIA – Lublin, RP i poza granicami kraju

PRZEWODNICZĄCY RADY – mgr Edward Leńczuk

PREZES ZARZĄDU – mgr Mieczysław Karczmarczuk

PEŁNOMOCNIK – mgr Edward Balawejder – Dyrektor Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego

CEL:

Rewaloryzacja obiektów zabytkowych położonych w obrębie staromiejskiego zespołu zabytkowego w Lublinie.

POLSKA FUNDACJA KOŚCIUSZKOWSKA

Towarzystwo Miłośników Maciejowic

08–480 Maciejowice, ul. Rynek 2, tel. 104,

adres korespondencyjny: dr Leszek Marek Krześniak, 02–495 Warszawa, ul. Keniga 4 m. 7

FUNDATOR – dr Leszek Marek Krześniak

CEL:

1. Kontynuacja tradycji kościuszkowskich, tradycji patriotycznych i przyjaźni między narodami w kraju i poza granicami.

2. Upamiętnienie miejsc związanych z osobą Tadeusza Kościuszki w kraju i poza granicami, ich zagospodarowanie i udostępnienie w ramach ruchu turystycznego ze szczególnym uwzględnieniem regionu Maciejowic.

3. Popularyzacja wiedzy o życiu i działalności T. Kościuszki oraz innych Polaków zasłużonych dla Polski i świata, a także wspieranie działalności osób, instytucji i stowarzyszeń zajmujących się tą problematyką.

4. Wspieranie rozwoju działań artystycznych i kulturalnych związanych z postacią T. Kościuszki, tradycją Kościuszkowską oraz wkładem innych wybitnych Polaków w kulturę światową.

5. Popieranie rozwoju badań naukowych dotyczących epoki kościuszkowskiej i ruchów narodowo–wyzwoleńczych na świecie.

6. Wspieranie działań wychowawczych w powyższym zakresie, zwłaszcza wśród młodzieży.

7. Popularyzacja regionu przez rozwój gospodarczy, rozwój bazy i ruchu turystycznego.

8. Wspieranie działalności muzeów kościuszkowskich na świecie.

9. Organizowanie ruchu społecznego wokół Fundacji.

JAN GRUDZIŃSKI

(1907–1988)

Jan Grudziński – wybitny architekt, twórca wielu obiektów – urodził się 16 czerwca 1907 r. w Warszawie. Po ukończeniu w 1929 r. gimnazjum Władysława IV, ubiega się o przyjęcie na studia architektoniczne w Politechnice Warszawskiej. Nie zostaje jednak przyjęty. W następnym roku rozpoczyna studia jako wolny słuchacz, a po roku zdaje egzamin wstępny i rozpoczyna studia w normalnym trybie. Po drugim roku studiów zostaje powołany do służby wojskowej (szkoła podchorążych rezerwy w Zambrowie, a następnie pułk piechoty w Zambrowie). Po powrocie z wojska kontynuuje studia architektoniczne, które łączy z pracą zarobkową w firmie architektonicznej inż. inż. Syrkusów. W firmie tej pracuje do uzyskania dyplomu inżyniera architekta na Politechnice Warszawskiej.

Jako dyplomowany inżynier architekt rozpoczyna pracę w Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych we Lwowie. Zajmuje się projektowaniem osiedla dla pracowników kolei w podlwowskiej miejscowości. Po rocznej pracy we lwowskiej DOKP zostaje powołany na stanowisko architekta państwowego w Starostwie Powiatowym w Częstochowie. Po wybuchu wojny ewakuuje się wraz z całym personelem starostwa na wschód. W końcu września 1939 r. pieszo dociera do Brwinowa, gdzie mieszkają Jego rodzice.

W czasie okupacji niemieckiej nie pracuje zawodowo, utrzymuje się z prac dorywczych, w cukrowni Józefów k. Płochocina, gdzie pracuje jako robotnik. W Jego mieszkaniu szkolili się podchorążowie Armii Krajowej.

Zainteresowanie zabytkami Jan wyniósł z domu rodzinnego. Wrażliwość na piękno wpajał Mu od dzieciństwa ojciec, artysta-malarz, malujący niemal wyłącznie polskie krajobrazy. W czasie okupacji opracowywał projekty architektoniczne zwłaszcza obiektów sakralnych – wnętrz i wyposażenia. Z inspiracji prof. Jana Zachwatowicza wykonał projekt kościoła w Rokitnie k. Błonia.

Zauroczenie obiektami architektury zabytkowej sprawiło, że zaraz po wojnie zaangażował się w ich odbudowę. Pracował najpierw w Biurze Odbudowy Stolicy, potem w urzędzie konserwatorskim m. st. Warszawy, a wreszcie – aż do emerytury – w Pracowniach Konserwacji Zabytków. Szczególnie interesował się architekturą sakralną. Jemu też wiele odbudowanych kościołów i kaplic zawdzięcza powrót do dawnej świetności. W Warszawie są to m. in. kościół i klasztor Paulinów przy ul. Freta, kościół i klasztor Bazylianów przy ul. Miodowej, klasztor Św. Marcina przy ul. Piwnej. Opracował projekty odbudowy wielu obiektów architektury świeckiej, a wśród nich Starej Prochowni przy ul. Mostowej, czy kamienic książąt Mazowieckich przy Rynku Starego Miasta. Przywracał również piękno zabytkom położonym poza Warszawą. Jako przykład niech posłuży pałac w Ciechanowcu.

Interesował się również inwentaryzacją zabytków architektury (współpracował z Zakładem Architektury Polskiej Politechniki Warszawskiej, którą prowadził prof. Oskar Sosnowski).

Ostatnim dużym obiektem, którego odbudowę prowadził, był pałac Lubomirskich na pl. Żelaznej Bramy w Warszawie.

Współpracował również z Prymasowską Radą Budowy Kościołów Warszawy. Opracowywał projekty odbudowy i wnętrz licznych obiektów sakralnych na terenie całego kraju.

Jan Grudziński był gorącym patriotą. Był żołnierzem Armii Krajowej. Nie szukał jednak w tej służbie zaszczytów i rozgłosu.

Ostatnie lata życia poświęcił działalności społecznej, opracowując m. in. plany urbanistyczne dla miasta Brwinowa. Nieodpłatnie wykonywał również projekty dla osób prywatnych i dla instytucji. Jest autorem adaptacji dworku Bartkiewicza w Brwinowie przy ul. Grodziskiej 57 na siedzibę Towarzystwa Przyjaciół Brwinowa, którego był wieloletnim członkiem oraz członkiem jego zarządu. Projektował także sztandar Towarzystwa. Jest również autorem wielu innych projektów architektonicznych i budowlanych dla potrzeb tego Towarzystwa. Na rok przed śmiercią wykonał nieodpłatnie projekt ołtarza i stelli dla kościoła w Leśnej Podlaskiej. Projekt ten został zrealizowany.

Zmarł wiosną 1988 w wieku 81 lat. Wybitnego architekta żegnała tylko garstka najbliższych Jego przyjaciół. Pochowany został na cmentarzu na Bródnie, kwatera 60B, rząd 1, grób 10/11/12.

Brwinów, 20 stycznia 1990 r.

inż. arch. Feliks Dzierżanowski
inż. Tadeusz Paszkowski

Maria Znamierowska-Prüfferowa
1898-1990

Zmarła Profesor Maria Znamierowska-Prüfferowa w 93 roku życia. Uchwałą Walnego Zjazdu przed dwoma laty w Toruniu delegaci nadali jej godność Członka Hono owego Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków. W ten sposób w gronie osób, których działalność jest przykładem najlepszej realizacji zadań Stowarzyszenia i postawy etycznej godnej naśladownictwa znalazła się przedstawicielka etnografii, dyscypliny, która nie zajmuje się zamkami, pałacami i twórcami dzieł sztuki zdobiących sale muzeów, lecz zwraca swą uwagę ku budownictwu drewnianemu, rzemiosłu miejskiemu czy twórczości nieprofesjonalnej. Wybór nie był przypadkowy. Właśnie w gronie wybitnych konserwatorów brakowało nam osoby, która reprezentowała tę właśnie dziedzinę. Tym bardziej że osoba Pani Profesor w niczym nie przypominała znawców-teoretyków. Treścią Jej życia było bowiem ratowanie dla przyszłości ginącego dziedzictwa kultury ludowej. Była wybitnym znawcą kultury materialnej, a specjalizowała się w wymarłej już dziedzinie rybołóstwa. Wiele prac poświęciła również folklorowi, szczególnie ulotnej tradycji tańca. Przede wszystkim jednak była badaczem terenowym i jej zawdzięczamy powstanie unikatowej kolekcji, która stała się podstawą zbiorów Muzeum Etnograficznego w Toruniu. Placówkę tę stworzyła zapewniając jej warunki materialnego rozwoju i wyodrębnienie z Muzeum Okręgowego. Z czasem zainicjowała budowę skansenu, czyniła też ogromne starania o zachowanie Helu – ostatniej wsi rybackiej w Polsce. W latach sześćdziesiątych była aktywnym członkiem Komisji przy Zarządzie Muzeów i Ochrony Zabytków, która opracowała pod kierunkiem prof. K. Piwockiego plan budowy skansenów. Jako jeden z niewielu z wieloletnich programów w ochronie zabytków został on zrealizowany, dzięki czemu przyszłe pokolenia być może będą mogły sobie wyobrazić jak wyglądała wieś polska przed przemianą cywilizacyjną naszego stulecia.

Swoje prace badawcze i pedagogiczne zaczynała Maria Znamierowska-Prüfferowa na Litwie na Uniwersytecie Stefana Batorego i jak wielu naukowców tej świetnej uczelni współtworzyła po wojnie nową uczelnię w Toruniu. Była też redaktorem "Ludu", działaczem Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego. Opublikowała ponad 100 prac, wśród nich wiele w dziedzinach, w których była specjalistką, ma znaczenie podstawowe. Wśród badaczy wyróżniała się szczególną cechą – niezwykłą pasją i żarliwością, uporem i energią w pokonywaniu trudności, w przekonywaniu, że przedmiot jej pasji to sprawa najwyższej wagi. Nie można było jej odmówić, uchylić się od pomocy, dzięki temu pozostawiła po sobie nie tylko publikacje, lecz trwałe instytucje. Zachowała te cechy do końca życia, a warto uświadomić sobie, że owoce jej wysiłków zaczęły pojawiać się w okresie, gdy inni odchodzą na zasłużoną emeryturę. Wówczas to właśnie zaczęła organizować placówkę muzealną tworząc jedną z najlepszych tego rodzaju w Polsce.

Należy podkreślić, że przez wiele lat znaczną uwagę poświęcała problematyce teorii konserwatora i muzealnictwa. W 1947 r. opublikowała poradnik *Ochrona zabytków kultury ludowej*, a przez ćwierć wieku napisała wiele prac dotyczących muzealnictwa, wykładając równocześnie jego zasady na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika. W wieku 90 lat zwróciła się do Ośrodka Dokumentacji Zabytków z prośbą, aby przysłać jej najnowszy spis muzeów polskich i nalegała, aby o niej nie zapominać, gdy ukażą się następne tego rodzaju opracowania. Niezwykłe cechy jej osobowości dostrzec można było w jej wystąpieniu na Zjeździe w Toruniu, kolejnej próbie zdobycia nowych obrońców kultury ludowej.

Maria Znamierowska-Prüfferowa należała do generacji, która wydała znaczną liczbę wybitnych badaczy i konserwatorów, do tych, którzy tworzyli naukę i ochronę tradycji w pierwszych latach wyzwolonej Polski, którzy przeżyli czas wojen i którzy potrafili, mimo wydziedziczenia, odnaleźć w okresie powojennym drogę chroniącą od zatraty tożsamość narodu. Doczekała u schyłku życia nowej Polski i przechowanie istotnych wartości moralnych i kulturowych w tym długim okresie zawdzięczamy niewątpliwie pozytywistycznej, nie liczącej się z trudnościami postawie, którą reprezentowała Pani Profesor.

Żegnamy Panią Profesor z ogromnym żalem i poczuciem, że odszedł człowiek, którego zastąpić niepodobna.

M. Konopka

Andrzej Piątek

1939-1990

Niespodziewana śmierć Andrzeja Piątka poraziła najbliższych, przyjaciół i współpracowników. Był w naszym środowisku autorytetem. Z Jego zdaniem liczono się w kraju i za granicą, gdzie wielokrotnie prezentował swoje opracowania z dziedziny planowania przestrzennego i rewaloryzacji miejskich zespołów zabytkowych.

Urodził się w 1939 r. w Krakowie. Tam też studiował na Politechnice na Wydziale Architektury. Dyplom w dziedzinie urbanistyki wykonany pod kierunkiem prof. Zbigniewa Wzorka obronił w 1963 r.

Od 1963 r. pracował w Rzeszowie, najpierw w Wojewódzkiej Pracowni Urbanistycznej, w latach 1970–1975 w biurze projektów WZGS, a następnie w Pracowni Projektowej PKZ, gdzie mógł wreszcie wykorzystać nabyte doświadczenie. Stworzył tu zespół, z którym, jako generalny projektant, opracował wiele planów rewaloryzacji ośrodków miast historycznych według własnej, oryginalnej, stale doskonalonej metodyki. W latach 1975–1986 powstały plany rewaloryzacji Jarosławia, Zamościa, Przemyśla i Pszczyny. Plan Zamościa przyniósł mu uznanie i kilka nagród, m.in. I stopnia Ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska w 1978 r. Plan Zamościa był także prezentowany na wystawach w Bolonii i Düseldorfie, a także na seminarium ICOMOS w Krakowie.

O planach rewaloryzacji Jarosławia, Zamościa i Przemyśla napisał Andrzej Piątek rozdziały do pracy zbiorowej *Zabytki urbanistyki w Polsce* pod redakcją prof. W. Kalinowskiego (wyd. Arkady 1986).

O planie rewaloryzacji Zamościa ukazał się artykuł w wydawnictwie UNESCO pt. *Protection et animation culturelle des monuments, citeset et villes historiques en Europe* – Bonn 1980, t. 111.

Od początku swojej działalności twórczej aż do ostatnich dni zajmował się także planowaniem przestrzennym i projektowaniem architektonicznym i architektoniczno–konserwatorskim.

W drugiej połowie lat sześćdziesiątych opracował siedem planów ogólnych miast, dwa plany szczegółowe i wiele drobniejszych opracowań. W biurze projektów w latach 1980–1975 zajmował się projektowaniem obiektów przemysłowych i budynków użyteczności publicznej osiągając, jak na owe czasy, niezły wskaźnik realizacji, bo ponad 50%. Potem kierując pracami nad kolejnymi planami rewaloryzacji miast historycznych zajmował się równolegle projektowaniem architektoniczno–konserwatorskim (projekty adaptacji szeregu kamienic w Rzeszowie i Przemyślu, zamek w Sanoku i in.). Zaprojektował także wiele nowych obiektów, m.in. osiedle domów rodzinnych w Stalowej Woli, osiedle w Niewiadowie koło Łodzi, a także trzy kościoły w Rzeszowie i w województwie rzeszowskim. Nie doczekał ukończenia żadnego z nich.

Wiele czasu poświęcał działalności w Stowarzyszeniu Architektów Polskich, w którym przez wiele lat pełnił funkcje członka Zarządu i wiceprezesa Zarządu Oddziału. W ciągu ostatnich trzech lat był także sekretarzem Zarządu Oddziału Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków. Był stałym członkiem WKUA.

Uczynny, koleżeński i niezależny – takim Go będziemy pamiętać. Będzie Go nam brakowało.

Radomir Wnorowski

PERSONALIA

Zmarli:

mgr Zdzisław Ciara, dyrektor Muzeum Okręgowego w Toruniu, b. wojewódzki konserwator zabytków b. woj. bydgoskiego, ogromnie zasłużony konserwator i wybitny muzeolog, gospodarz Walnego Zjazdu SKZ w 1988 r.,

mgr inż. arch. Andrzej Piątek, znakomity architekt–urbanista, działacz Oddziału Rzeszowskiego SKZ (wspomnienie o nim obok)

Odeszli ze stanowisk:

doc. dr hab. Henryk Kondziela, dyrektor Muzeum Narodowego w Poznaniu, poprzednio konserwator m. Poznania; wojewódzcy konserwatorzy zabytków: w Lublinie, Ostrołęce, Przemyślu, Ciechanowie, Łomży, Krośnie (do połowy sierpnia 1990); przeszli na emeryturę: mgr Kazimierz Smoleń, dyrektor Państwowego Muzeum w Oświęcimiu, Janina Balcerzak, dyrektor Muzeum Historii Polskiego Ruchu Rewolucyjnego w Warszawie, dr Janusz Stępkowski, dyrektor Zespołu Ekspertów Międzyresortowej Komisji ds. Rewaloryzacji Miast, mgr Feliks Ptaszyński, konserwator m. st. Warszawy; Krystyna Marszałek–Młyńczyk, wiceminister kultury i sztuki, w której przychylnej gestii w ostatnich latach były sprawy ochrony zabytków i muzealnictwa; prof. dr hab. Witold Hensel, dyrektor Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN, jeden z najwybitniejszych archeologów kierujący Instytutem od czasu jego powstania

Nowi dyrektorzy:

dr Andrzej Stawarz w Muzeum Ruchów Niepodległościowych i Społecznych (powołanym na miejsce MHPRR) w Warszawie; dr Jan Seliga w Państwowym Muzeum Etnograficznym; mgr Karol Guttmejer, wicedyrektor w Ośrodku Dokumentacji Zabytków w Warszawie; prof. dr hab. Romuald Schild w Instytucie Historii Kultury Materialnej PAN

Nowi profesorowie:

zwyczajni: Jerzy Strzelczyk, historyk-mediewista w UAM w Poznaniu, nadzwyczajni: Karol Modzelewski, historyk–mediewista w IS PAN we Wrocławiu, Andrzej Olszewski, historyk sztuki i architektury w ATK w Warszawie, Zdzisław Sochacki, archeolog, w Instytucie Archeologii UW, Ewa Wipszycka–Bravo, historyk staroż. w IH UW

Nowy wojewoda:

mgr inż. arch. Wojciech Czech w Katowicach, laureat konkursu MKiS i SKZ w 1990 r. za syntezę wartości kulturowych Górnego Śląska

Nowym konserwatorem m. Krakowa mianowany został dr Zbigniew Beiersdorf

KALENDARIUM 1990

2 III – otwarcie w Pałacu Rzeczypospolitej w Warszawie wystawy *Miasta polskie w fotografii dawnej i współczesnej,* zorganizowanej przez Bibliotekę Narodową

2 III – uroczystość poświęcenia krypty grobowej w kościele pod wezwaniem NMP w Lubiążu

16–17 III sesja archeologiczno–konserwatorska *Zamki Jury Krakowsko–Częstochowskiej* w Sławkowie

21 III – otwarcie wystawy *Zanim powstało miasto* w Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie

4 IV – posiedzenie Komisji Gospodarki Przestrzennej i Rozwoju Regionalnego oraz Komisji Zagospodarowania Środowiska Przyrodniczego Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, poświęcone dyskusji nad zeszytem 142 „Biuletynu KPZK PAN" pt. *Przestrzeń kulturowa w planowaniu przestrzennym*

18 IV – wręczenie nagród przyznanych w konkursie zorganizowanym przez Ministerstwo Kultury i Sztuki i Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków na najlepsze prace z zakresu ochrony zabytków i muzealnictwa za 1989 r. Główną nagrodę otrzymał Roman Aftanazy

27 IV – otwarcie wystawy *Mistrz Pinzel – legenda i rzeczywistość* w Oranżerii Pałacowej w Wilanowie

8 V – otwarcie wystawy w Muzeum Techniki w Warszawie *Kartografia portugalska*, zorganizowanej przez Ambasadę Portugalii w Polsce i Muzeum Techniki NOT

21 V – sesja naukowa *Przestrzeń kulturowa rzeki* we Wrocławiu, zorganizowana przez Zespół Organizatorów Przestrzennego Muzeum Odry i Komitet Ochrony Zabytków Techniki RW NOT we Wrocławiu.

25 V – otwarcie wystawy jubileuszowej z okazji 30–lecia Centralnego Muzeum Włókiennictwa w Łodzi

25 V – otwarcie w Muzeum Historycznym m. st. Warszawy wystawy *200 lat cmentarza na Powązkach*, zorganizowanej wspólnie ze Społecznym Komitetem Opieki nad Starymi Powązkami

25–25 V – I Walny Zjazd Delegatów Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich w Warszawie

28 V – 1 VI – sympozjum polsko–czeskie na temat *Krajobraz dobrem narodu – współpraca służb konserwatorskich*, zorganizowane przez ministra kultury i sztuki RP i ministra kultury CR

1–2 VI – spotkanie młodzieżowych kół archeologicznych, kół przyjaciół muzeów i nieformalnych grup młodzieży zainteresowanych archeologią, zorganizowane przez Ogólnopolski Młodzieżowy Klub Archeologiczny w Biskupinie

(dokończenie na str. 48)

Pracownia Dokumentacji Konserwatorskiej

„ANTIQA"

41-908 Bytom, ul. Nickla 27

oferuje usługi w zakresie opracowania i wykonywania wszelkiego typu dokumentacji, w szczególności

dokumentacji studialnych,
inwentaryzacyjnych,
rozpoznawczych
zabytkowych lub noszących cechy zabytku obiektów i zespołów techniki

(ruchomych i nieruchomych) na terenie całego kraju.

Przyjmujemy zlecenia na wykonanie kart adresowych jeszcze w 1990 roku! Już przyjmujemy zlecenia prac długoterminowych do wykonania w latach następnych! Zapewniamy najwyższy poziom wykonywanych prac.
Oferujemy korzystne rabaty w przypadku stałej współpracy.
Stosujemy najniższe w kraju narzuty (nie przekraczające 20%).
Ceny wg cenników Ośrodka Dokumentacji Zabytków.

KALENDARIUM 1990

(dokończenie ze str. 47)

4 VI – otwarcie w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie wystawy *Rysunki francuskie XVII–XVIII wieku ze zbiorów Gabinetu Rycin BUW*

5 VI – otwarcie w Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie wystawy *Bałtowie – północni sąsiedzi Słowian*

5 VI – otwarcie wystawy *Armia Krajowa na Wileńszczyźnie* w Muzeum Polskiego Ruchu Narodowego na Górnym Śląsku w Bytomiu

6–8 VI – robocze seminarium na temat programu badawczego Ministerstwa Kultury i Sztuki *Synteza kulturowych wartości przestrzeni Państwa Polskiego* w Rudach koło Raciborza, zorganizowane przez Gdański Ośrodek Dokumentacji Zabytków

8 VI – otwarcie w Muzeum Rzemiosł Artystycznych w Poznaniu wystawy *Malarstwo francuskie XVII–XVIII* ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu

8–14 VI – spotkanie międzynarodowe na temat *Wspólne dziedzictwo w zjednoczonej Europie* w Warszawie, zorganizowane przez Polski Komitet Narodowy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków

13 VI – otwarcie wystawy fotogramów *Sztuka buddyjska w Galerii Azjatyckiej* w Warszawie, przygotowanej przez Organizację Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki i Kultury UNESCO

13 VI – uroczystość wręczenia Europejskiej Nagrody za Ochronę Zabytków doc. dr. hab. inż. Tadeuszowi Polakowi – prezesowi Zarządu Fundacji Kultury Polskiej w Warszawie

16 VI – otwarcie w Zamku Gołuchowskim wystawy *Władca i jego czasy*, zorganizowanej przez Muzeum Narodowe w Poznaniu

18 VI – otwarcie wystawy *Kobierce wschodnie z daru Teresy Sahakian* w Pałacu pod Blachą w Warszawie

19 VI – seminarium dotyczące problemów dokumentacji twórczości architektów krajobrazu pt. *Słownik Artystów Polskich – Urbaniści, Architekci, Architekci Krajobrazu* na Zamku Królewskim w Warszawie, zorganizowane wspólnie z Instytutem Sztuki PAN

20 VI – otwarcie w Państwowym Muzeum Etnograficznym wystawy *Portrety twórców ludowych i nieprofesjonalnych z kolekcji Bolesława i Liny Nawrockich*, zorganizowane wspólnie z Ministerstwem Kultury i Sztuki

24 VI – otwarcie w Kamienicy Celejowskiej w Kazimierzu Dolnym wystawy *Żywe struny Ukrainy* zorganizowanej przez Państwowe Muzeum Sztuki Teatralnej, Kinowej i Muzycznej USSR w Kijowie i Muzeum Nadwiślańskie w Kazimierzu Dolnym oraz Wojewódzki Dom Kultury

25 VI – otwarcie w Muzeum w Szydłowcu wystawy *Sztuka i konserwacja*, zorganizowanej przez Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych i Pracownię Konserwacji Dzieł Sztuki w Szydłowcu

27 VI – otwarcie na placu Zamkowym w Warszawie wystawy *Most* zorganizowanej porzez Fundację Kultury Polskiej oraz studentów i absolwentów Wydziału Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie

27 VI – otwarcie w Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie wystawy *Polski plakat turystyczny*

29 VI – otwarcie wystawy *Tatry i Skalne Podhale w malarstwie polskim* w Pałacu Opatów w Gdańsku–Oliwie, zorganizowane przez Muzeum Narodowe w Gdańsku

30 VII – otwarcie wystawy *Szpitale Powstania Warszawskiego* (księgi szpitalne ze zbiorów ZG PCK, pamiątki, fotografie) w Muzeum Xawerego Dunikowskiego w Warszawie

opracowała Anna M. Stankiewicz

MIGAŁKI

W dyskusji sejmowej na temat tzw. „małej nowelizacji" ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach z 1962 r. w wypowiedziach pełnych troski i zrozumienia posłowie podpierali się niekiedy liczbami. Wiadomo – liczby to potęga, fakty i argumenty. Dwa razy więc padła liczba 9 milionów zabytków ruchomych. Nikt chyba jednak nie orientował się, że dotyczy ona tylko muzealiów zgromadzonych w muzeach, a więc tych, które przynajmniej teoretycznie mają opiekę. Natomiast te zabytki, o których ewidencję i konserwację ma zabiegać umocniony przez ustawę konserwator, są bez porównania liczniejsze. Rozproszone po kościołach, prywatnych kolekcjach lub zgoła po domach prywatnych są od lat mozolnie ewidencjonowane, choć ciągle jeszcze nie jest to ewidencja pełna, gdyż i inwentaryzatorów i pieniędzy jest zbyt mało, a i właściciele nie zawsze chcą pokazać swoje skarby. A złodzieje nie pytają, czy zostały one sfotografowane i potem szukaj wiatru w polu! Miejmy jednak nadzieję, że nieufność wobec władzy przestanie prześladować inwentaryzatorów w nowej RP i zmieni się w stałą i ścisłą współpracę, a kiesa ministerstwa będzie otwarta dla potrzeb prac dokumentacyjnych.

(m + m)

Redakcja: Karol Guttmejer, Marek Konopka (redaktor naczelny), Agnieszka Rudzińska, Krystyna Stankiewicz (sekretarz redakcji).
Adres dla korespondencji: 00-258 Warszawa, ul. Brzozowa 35. Redakcja zastrzega sobie prawo do skracania nadesłanych materiałów.
Druk: GARMOND Łomianki ul. Fabryczna 41 tel. 34-00-41 w. 119 Nakład 1000 egz.